

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka
(2)\Smid_Zdenek-Proc_bychom_se_neztratili.pdb

PDB Name: Proc bychom se neztratili
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.8.1973
Modification Date: 16.8.1973
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Jednoho májového podvečera řekla Lída kamarádům Kenymu a Lucii na terase Sumcovy haciendy: "Už jste to slyšeli? Náš blázen chce s vaším bláznem v létě do Skandinávie." Keny se zachmuřil: "Voni spolu chodí?" "Chodí?" Lucie se usmála. "Co je to za termín, chodí?" "Myslím," zavrčela Lída, "že je to termín dost jasnej. Chtějí, povídala naše, brázdit sever pěšky a stopem. Sami dva, pod jedním stanem. Jak se k tomu postavíte?" "Nač dva stany?" užasl Keny, "Ve dvou? To je přece blbost." "Ty," dodal Sumec, "sis vlezla do mého stanu v patnácti." "Za první," vyjela Lída, "to nebyl tvůj, ale můj stan, a vlezls mi tam ty! Za druhý mi nebylo patnáct, ale sedmnáct pryč. Za třetí jsme spolu jen tak kamarádili..." Keny namítl, že jejich Pavlík a Sumcovic Janička spolu taky jen tak kamarádí. Lída se zeptala, jak to ví. Keny řekl, že to na nich vidí, a Lída se čaroděj-nicky zachechtala. "Skandinávie," zasníl se Sumec. "Tam je krásně..." "Víte vůbec," vyjela Lída, "co všechno se může stát?" Keny a Sumec odvětili, že nic. Ve světě se vraždí, připomněla Lucie. Zvlášť milenci pod stanem v hlubinách lesa jsou proti maniakům bezbranní. Sumec řekl, že maniaci nežijí v hlubinách lesa, a Keny prohlásil, že jejich děti nejsou žádní milenci. Aby ses pak nedivil, opáčila Lída. Lucie řekla, že horší než maniaci jsou dopravní neštěstí. V Norsku prý též často sněží, prší a mrzne. Lehkomyslní cizinci umírají vysílením v tundře, padají ze skal, hrouť se hladu, zamrzají v ledovcích, tonou v močálech a útočí na ně rosomáci, kteří jsou až třikrát vzteklejší než dravý medvěd. Draví medvědi, dodala Lucie, jsou tam taky. O vlčích nemluvě. Sumec odvětil, že s těmi rosomáky to už Lída přehnala. Lucie se zeptala, jestli Sumec vůbec ví, co je rosomák, a Sumec řekl, že to ví každé, přece takovej pták. Na ta slova prohlásil Keny, že nebude téměř dospělého syna zrazovat od cesty za poznáním, ale že s ním promluví. "Norsko mu nerozmluvíš," řekl Sumec zasněně. "Moře, řeky, hory, fjordy - v kraji Hordaland například je jedno klikatý údolí, s modrým jezerem, s vodopádem jak stehno..." Všichni se podivili, že byl Sumec v Norsku, a nic jim neřekl. Sumec opáčil, že tam nebyl, ale že viděl takovej film. "Pojedme do Skandinávie!" vyhrkla pak Lída. "Dvě rodiny, dvě auta, dvě děti. Děti se spolu můžou i proběhnout..." "Na to se ti voni vykašlou," řekl Keny. Skutečně to dětem řekli a děti se jim na to vykašlaly. "Pojedem nenápadně za nima," vymyslel poté Sumec. "Děti nesmějí nic tušit, myslily by, zeje chcem kontrolovat. Půjčím si minibus od holubářů. Čtyři s věcmi se pohodlně vejdem. Až dětem dojdou peníze -jakože jim dojdou, znám svou dceru -, my se náhodně vynoříme a vejdem se pohodlně v šesti. "Ale jak se dozvíme," otázala se Lída, "kudy voni jedou?" "Jen klid," řekl Keny hrozivě. "Já už to z něj vyrazím." Těsně před odjezdem holubáři oznámili, že minibus nepůjčí: prý jejich holubi nedoletěli z Makedonie z důvodů vysílení, takže oni jim teď jedou naproti a budou je cestou sbírat. "Tak pojedem v eskortu," pravil Sumec, "šábnem se o benzin." "Ale naše děti se už do eskortu nevejdou," namítl Lída. "Přece jsme se dohodli, že jim tam dojdou peníze a že se s námi ještě rády svezou domů!" "Když mohly svou zemi opustit stopem," prohlásil Keny, "tak se do ní můžou stopem zase vrátit! Trocha hladovění eště nikoho nezabila," dodal cynicky a Lucie sdělila přítomným, že postupem let se z jejího původně muže vyvinul krkavec. "Nechtě to na mně," řekl pak Sumec. "Máme přece kamarády. Co bych to byl za tátu, kdybych spoléhal na blbý holubáře?" Vyjeli jsme v časném červencovém ránu: vpředu eskort s mými čtyřmi kamarády, za ním já a můj syn Lukáš v astře kombi. Astra měla fungovat i jako zásobovací vozidlo. Po složitých výpočtech Sumec určil přesně tolik zásob, abychom při dosažení nejzazšího bodu cesty snědli poslední pytel těstovin, brambor, rýže, cukru, soli a konzerv na zadním sedadle. Tam pak posadíme děti, které právě v tom bodě nalezneme. "Tady čtu," řekl Lukáš nad časopisem, "že lidskej mozek přichází každé rok o tři až pět miliard buněk a zeje to po čtyřicítce znát. Kolik je vlastně Sumcovi let?" "Sumec má vždycky všechno přesně spočítaný," řekl jsem. "Je úspěšnej a po okrese známej zemědělskej podnikatel." "Taky tady píšou," odpověděl, "že slovo podnikatel se dřív vyskytovalo hlavně ve společenských rubrikách bulvárního i seriózního tisku. Zatímco dneska, což je zvláštní, se s ním nejvíce setkáváme v Černý kronice."

Mému synovi je osmnáct, což je v jeho případě období, kdy s nikým nesouhlasí, protože všichni kolem něho jsou kretění. Vzácnou výjimkou je jeho matka, asi že mu dává jíst. O to víc on nesouhlasí se mnou; já ho sice taky živím, ale můj syn tomu nevěří, protože talíře s jídlem klade u nás na stůl zásadně matka. (Pravda je, že mě ve Skandinávii střídal u volantu, tahal rozumy z domorodců, hlídal peníze a měnil je, balil stan, vařil a nakládal mi jídlo do ešusu. S mými kamarády se téměř nepřel a ani jednou si nestěžoval, že jsem ho vylákal na výpravu s kretény. Nejspíš mi tím vyjadřoval vděčnost, že se mnou mohl celé dny bouřlivě nesouhlasit a že nám do toho nikdo nežvanil.)

V eskortu prý byla nálada od první chvíle dokonalá. Už dlouho jsem se necítila tak správně," vyjádřila to za všechny Lída. "Poznám další zemi. Navíc vím, že tentokrát nevyhazuj u peníze pro svoje potěšení, protože to bych si v dnešních poměrech ani dovolit nemohla. Podstatný je, že mě do ty strašný dálky žene tak nák starost vobyčejný český mámy. Hlavně je nesmíme dohnat moc brzy. Aby se nenaštvali." "Jak to, dohnat? Proč brzy?" Lucie pozdvihla obočí. "Jedeme do Skandinávie, doufám?" špitla Lída. "A kam jít?" řekl Keny. "Co se jednou domluví.."

Lucie se obrátila k Lide. Ohleduplně zakašlala. "Sumec ti nic neřek?" podivila se. "Ta má hlava," zanařikal Sumec.

"Balím - a zapomenou..."

"Jen žádnou paniku," řekl Keny. "Nestrašte mě," hlesla Lída. "Víme, doufám, kudy přesně budou naše děti cestovat?"

"Víme," řekl Keny. "Nakonec jsem to z Pavla vyrazil."

"Tak v čem je problém?"

"Jak bych ti to, Liduško, eh, vysvětlil," řekl Keny. "Trochu jsem to s dětma probral, jak jsem slíbil. Vím, jak na ně."

Uznaly, že je ve Skandinávii zima. I že je tam nebezpečno. A vyvodily z toho rozumný důsledek."

"Ale dyť," vyhrkla Lída, "předevčírem vyjely stopem?"

"Vyjely, správně," řekl Keny. "Jenomže do Turecka."

Než jsme vyjeli do Skandinávie, všem jsme se pochlubili, kam až jedem. Vyšlo najevo, že už tam všichni byli. Neprozradili nám ale víc, než že je tam krásně. Teď víme proč: Z důvodů, na které přijde řeč později, většinový Čech necestuje na Sever sám. Jede se zájezdem. Zájezdy jsou trojiho typu: a) sportovní, b) rybářské, c) poznávací. Při zájezdech a) i b) se účastníci pořád čvachtají v nějaké vodě: v případě a) raftují, plouží se bahnem, deštěm a po ledovci, při b) chytají ryby. Pak povozí autobus účastníky po krásách země, oni však vyčerpaní sportem či rybařením krásy prospí: kostel jako kostel a přírody už mají všichni taky dost.

c) Zájezdy poznávací mají za cíl vidět všechno. Proto se autobus během deseti dní prořítí Německem, Dánskem, Švédskem, někdy i Finskem, vždy však Norskem, kde leckdy i zastaví. V důsledku poznávací rychlosti začnete záhy vnímat sever Evropy jako rozmazanou čáru. Třetího dne usnete též a vzbudíte se na hranicích. Můžete už ale tvrdit, že je Skandinávie krásná: znáte ji z prospektů, které pro vás náčelník zájezdu obětavě nahrabořil po cestovních kancelářích.

Jsou ale i jiné možnosti. Tato knížka nabízí některé z nich.

POZOR!

Chcete taky do Skandinávie? Pak se Vám vyplatí, dřív než vyrazíte, odpovědět si na dvě zásadní otázky:

a) jednu autem: MÁM DOST PENĚŽ? Mám dost dlouhou dovolenou?

b) nejedu autem: Mám dost peněz? MÁM DOST DLOUHOU DOVOLENOU? Neuvěřitelným vzdálenostem ve skandinávských zemích odpovídá totiž jen jejich drahota.

2.

PRVNÍ NÁMOŘNÍ DOBRODRUŽSTVÍ V DĚJINÁCH NAŠEHO SPOLKU.

Nevím, jak teď, ale ještě v r. 1998 byla dálnice Drážďany-Berlín trasou pro dobrodruhy: na desítkách kilometrů betonových šikan, kterým tam i tenkrát bůhvíproč říkali Autobahn, jste vytrásli z auta většinu šroubů a mohli si překousnout jazyk dřív, než jste dojeli do Berlína. Nám hrozilo totéž. Před námi poskakoval přetížený Sumcův eskort, o výraznější betonové hrany škrtal výfukem. "Nevadí," šeptal jsem v radostném vytržení, "každá vytřesená matka, každá prasklá náprava a upadlý kolo se stokrát vyplatí, protože já totiž o tom napíšu cestopis."

"Cestopisy píše dneska každý," řekl Lukáš. "Ale nikdo je nečte. Nikoho to nezajímá. Všichni už všude byli."

"Proto potřebuju upadlý kolo. Proč se nečtou cestopisy? Jsou málo akční. Je tam málo průšvihů. Tomu předejdeme. Od čeho tu máme Kenyho a Sumce, profesionální karambolisty?" Sledoval jsem zadek eskortu, od něhož se na hrbolech ustavičně jiskřilo. Vzdaloval se. Sumec uháněl po Hitlerově historické dálnici jako ve vrcholné scéně americké kriminálky. "Co je mu?" řekl Lukáš.

"Zvolil systém jízdy po hrbolech zvaný mzda strachu," řekl jsem. "V důsledku vysoké rychlosti vůz nad prohlubeninami letí, takže kola nestačí zapadat do děr v silnici."

"Praskne mu náprava," řekl Lukáš. "Proč nezpomalí?"

"Jak zpomalí, praskne mu náprava," odvětil jsem. "Možná se ty hrboly táhnou až k moři." "Od dětství se snažím," řekl Lukáš, "najít logiku v jednání tvých pošahaných přátel. Marně." Spokojeně jsem přikývl. Napadlo mě, že jsem vlastně šťastný člověk a že si toho nevážím.

Dohnali jsme je na parkovišti za Berlínem. "Škoda," řekla mi Lucie, "že nejely taky vaše hol-ky."

"Nechtěly," vysvětlil Lukáš. "Pro mámu je Norsko drsný, pro ségru je tam málo diskoték. A zima. Civilizační vyspělost, povídala, přej se pozná podle toho, jak příslušník té které civilizace dovede odpočívat. Proto si inteligentní muž či žena jezdí válet šunky do Itálie. Norsko je prý pro zvířecí typy, co nedovedou odpočívat a nemejou se." "Každý říká," vzdychla Lída, "že je Skandinávie pro slušný lidi finančně neúnosná. Tři neděle budem jíst konzervy. Na hospodu, chlapi, zapomeňte. Pivo není k pití, tvrdý neseženete vůbec, a ta dálka... Kdybych tam neměla děti -" "Dyť je tam nemáš," řekl Sumec. "Pořád na ně myslím," opravila se Lída. "Až někdyzapomínám, kde jsou. Asi jsme přece jen měli do toho Turecka."

"Však oni se neztratí," řekl drsně Sumec, "je jim skoro dvacet. Koho vůbec napadla ta blbost, že po-jedem hlídat děti?"

Už jste, kamarádi, někdy viděli originál živý divoký soby?" "V Norsku jsou přej mračna divokejch komárů," řekl Keny s požitkem. "Vidíš třeba zdálky černej sloup, jak piští, ale je to turista s komárama. Žádněj civilizovanej repellent na ně neplatí. Jedině norskěj, a ten je přej v přepočtu na koruny dražší než klimatizační zařízení do novýho meďoura." Lucie dodala, že mluvila s kamarádem, který se toulává za polárním kruhem pěšky a spí pod širákem. Říkal, že je tam krásně, ale ona mu moc nerozuměla, protože on měl křeč v puse. Když totiž spal vloni pod širákem v tundře, kousla ho do rtu jedovatá mnohonožka. Dostal horečku, otekla mu hlava, Laponci ho přehodili přes tři soby a odvezli k doktorovi. Ale kamarád nebyl pojištěný, a tak mu dali jen injekci, aby doletěl domů. Po té injekci mu otekla tvář tolik, že ho nepustili do letadla, protože mysli, že chce vycestovat na cizí pas. On z toho dostal křeč do pusy, a oni mysli, že zapírá. Nakonec mu dali ještě druhou injekci, aby splasknul, takže domů přece jen doletěl. Ale tu poslední injekci a letadlo bude teď splácet do roku dva tisíce šestnáct. "Najez se," řekl Lukáš a podal mi chleba se salámem. "Je to možná tvý poslední jídlo na kulturním území."

V přístavu Rostock jsme se zařadili do jedné z pěti

front. "Možná se vejdem zejtra," řekl Keny. "Najíme se,

vyspíme..." "Jen tak dál," vyjela Lída. "Nevíme, kam jedem, kolik stojí v Norsku trajekty, kempy, jídlo, nafta, nic nemáme zajištěný, nikdo to tam nezná, my na severu, děti v Prčicích..."

"Cítím už rybinu," zašeptala Lucie. "Rybina je dechem moře."

"Rybina," odvětila Lída, "smrdí u nás v kdejakým krámu."

Pak se rozejely všechny fronty najednou. Urostlí blondáci mávali praporky, hnali nás do útrob dánské lodi GULEN.

"Ti chlapi jsou už potomci Vikingů," řekla Lucie, "cítím z nich mořskou sůl. I přes vokýnko." "Tohle že jsou Vikingové?" zaržal Keny. "Ti špekouni?"

"Nejsou špekouni," řekla Lída, "jsou vazouni. Dvoumetrovi. Teprv to začíná mlhavě vypadat, že mám dovolenou."

Vyšplhali jsme na palubu s krámy a hospodami, na vyšší palubu s troubou, která vypadala jako siréna, ale byl to výfuk, až jsme dospěli k palubě nejvyšší. Kolem nás rachotil přístav: obří lodě, mrňavé kocábky, zelená voda, kamenné hráze, rezaté vraky, hejna racků a až vzadu, za lesem jeřábů a stěžňů, stařícké hanzovní město Rostock.

A po celém Culenu, na chodbičkách, na schůdcích i na všech palubách jsme překračovali natažené nohy mládenců a holek, přívětivou zdravou rasu, která na první pohled poznala v žití jen to dobré: seversky blondatou, vydatně živenou jako všichni Dánové, pod světlými vlasy temně opálenou jako každý, komu v létě svítí slunce o pár hodin dále než nám. Kdo nebyl blond ani opálený, byl Němec, kdo ani vydatně živený, byl Angličan. Běhaly tam i libezné čokoládové dětičky původu indického a jeden Číňánek: Lucie tvrdila, že jsou to děti, které adoptují bohatí Švédové, také však Němci v rámci živelné a vcelku prý pochopitelné akce Za Němce krásnějši.

GULEN zavře tlamu, čími ji změniv lodní zád, a s elegancí tančícího paneláku, za mocného třasu motorů se počne obracet. Mrak z výfuku sežene blondáky z paluby. Siréna houká, špalírem z bojí rozjíždí se loď na otevřené moře.

Rozbije tam táhlou vlnu, těžká příď se zhoupne. Za lodí zpěněný vějř, za vějřem bílá brázda. Okolo houpává hladina, žíhaná sluncem a stínem. Po hodině zmizí břeh, který jsme opustili. Nový ještě nevidíme. Jenom vodu, mrak a zlaté nebe. Masy vod se kymácejí do všech stran, od pólu k pólu, syčí, zpívají. I ta největší loď je strašně malá. Rackové nás sledují.

Poté Keny, tvář nastavenou slanému větru, zatoužil po Čipsech. "Stojí tu jen marku osmdesát," polkl. "Na druhým břehu budou stát třikrát tolik. Čím blíž k Norsku, tím budou dražší. A v Norsku..." Zoufale mávl rukou a požádal Lucii o marky. Lucie neměla drobné. Sumec řekl, že čipsy koupí sám. Chvilí se šacoval, vyňal peněženku, zachmuřil se a šacoval se dál. "Nemám pas," zavrčel. "Hlavně že máš mě," usmála se Lída, sáhla do náprsní kapsy košile a ztuhla. "Pasy," řekla, "jsem měla v tyhle kapse. Ale co když - jak jsem visela přes zábradlí - jaks mi ukazoval tu blbinu - ten vodní šroub nebo co..."

"Klid," řekl Sumec. "Máme je v autě." Vydali se do podpalubí, ke dveřím s nápisem ŠKUB. Škubli. Nic. Překlopýtali přes natažené nohy Dánů, Němců a adoptovaných dětiček na pravobok. Tam dveře nenašli. Přeskákali tedy přes jiné nohy kolem restaurace ke přídi, ale chlap v brigádýrce je dál nepustil. "Kam furt lítáte?" řekl Keny, když i jemu překročili nohy.

"Este se ptej," zasyčela Lída. Keny se zařadil za Sumce.

"Průsvih je v tom," řekl, "že ani já nemám pas." "Bude taky v autě," špitla Lucie a zařadila se za Kenyho.

"Máš naše pasy?" optal jsem se Lukáše. "Ne. Myslil jsem, že máš ty." Zařadil jsem se za Lucii, i když na mě Lukáš křičel, co všichni šílíme, že už máme za sebou dvě celnice a všechno jde dobře. U dvířek s nápisem ŠKUB Lída škubla, po ní všichni ostatní. Nic. Vrátili jsme se k Lukášovi. Lukáš se optal, co jsme tam nacvičovali. Sumcovi naběhla na čelo žíla. Potom se uklidnil, vypustil vzduch a odvětil jediným uklidňujícím slovem. Posadili jsme se na podlahu, natáhli nohy před sebe a Dánové, Němci i adoptované dětičky přes ně klopyali.

"Jestli ti to všechno i s pasama fakt spadlo do vody," řekl Sumec Lide, "jsme v troubě. Z tyhle lodi se už nedostáném! Nikdy! Budem na ní jezdit tam a zpátky, bez pasů nás do Dánska nepustí a zpátky do Německa taky ne!"

Pohlédli jsme na sebe, vstali a znovu se rozběhli přes mezinárodní nohy, s výjimkou Lukáše, který za námi potupně pokřikoval: "Jako malý děti!" Seběhli jsme znovu k prvním dvířkám z nápisem ŠKUB.

"Škubu jak blázen," řekla Lída, "a nic!" "Tak škubni od sebe!" Lída poslechla. Dveře se otevřely.

"Kdo má vědět, co je dánsky ŠKUB," řekla Lída. "Škubne se vždycky k sobě. Kdo škubne od sebe, tlačí." Seběhli jsme k autům. Pasy jsme nenašli. Rozházeli jsme zavazadla, rozbalili spacáky, stany a potraviny, vytáhli ven koberečky. Pak nás z podpalubí vyhodil námořník: Když loď pluje, pokřikoval, nikdo nesmí být dole. Kdyby se loď naklonila... Ječel, jako kdybychom už najeli na ledovec. "Dobrá, dobrá," hučel Keny. "Však ty o nás ještě uslyšíš. Já ti dám vozit lidi bez pasu." "Provedeme rekonstrukci," řekla pak Lucie. "Kdy jste vy dva naposled někomu ukazovali pasy?" "Na Božím Daru," řekl Sumec jako ze sna. Pak zasyčel: "V Rostocku jsme pasy dali tomu, kdo kupoval lístky na trajekt! Lístky na

trajekt kupoval, kdo říkal, že umí nejlíp německy!!! Nejlíp německy říkala, že umí - Lucie!"

Lucie znehybněla. Pak zdráhavě rozevřela bundu. Na boku zevnitř rozezpala knoflík. "Tajná kapsa," řekla téměř neslyšně, "proti lupičům." Vyňala šest pasů. Sumec chtěl ještě něco říct, ale Lucie ho předešla. "Jak si mám všimat, kdo mi co dává?" vyjela. "Ten chlap mluvil pomořanským dialektem! A padaly mu zuby! A byla tam fronta! Neměla jsem drobný! A hrálo tam rádio! Pomořanskou dechovku!!!" Blondáci na palubě vstali a ukazovali na úzkou čárku vpředu. "Co tam mají?" Keny si zvědavě pročistil břeje. "Co já vím?" obořila se na něj vždy jemná Lucie. "Proč mám vědět vždycky všechno já? Asi je tam Dánsko, ne?"

3.

ZEMÍ VÁHAVÉHO PRINCE. BOHOVÉ

NORMANŮ. STRAŠÍME DÁNY.

Dánsko ještě Skandinávie není, i když je k ní leckdo počítá. Na mapě je Skandinávský poloostrov ten veliký pes, který se vrhá na malého trpaslíka se šišatou čepicí: trpaslík trne hrůzou a upadávají z něj ostrovy. Trpaslíka, to jest poloostrov Jutský, obývají Dánové. Přesto má Dánsko se psem nahoře dost společného: mýty, loupežnickou historii i opravdové dějiny, se Švédy a Nory tak prošmódrchané, že se v tom málokdo vyzná. Dány pojí se Skandinávci i dopravní předpisy, puritánská noblesa mravů, sklon k alkoholismu a marná snaha držet si zkaženou tetku Evropu dál od těla. Trpasličí rozměr vlasti Dánům nevádí, svým dánstvím se pyšní, a když má Dán narozeniny, obvykle si u domečku vztyčí státní vlajku. Udělejte to v Čechách, a ztratíte vážnost.

Své vlajce říkají Danebrog a tvoří ji bílý kříž v červeném poli: ten kříž se prý zjevil na červeném nebi králi Waldemarovi před bitvou s pohanskými Estonci. Král se přesto nepolekal, naopak z toho pochopil, že vyhraje, a vyhrál. Jiný Waldemar, Druhý, si vzal Česku: jmenovala se Markéta a byla dcerou Přemysla Otakara II. Dánové ji milovali a překřtili si ji na královnu Dagmar. Naše Markétka má hrobku v kostele v Ringstedu, pár desítek kilometrů od Kodaně. Ke svému hlavnímu městu musí Dánové přes moře, na ostrov Sjælland. Nejspíš jim to nevádí, jsou národem mořeplavců. Mimo to teď jezdí do Kodaně po obřích mostech.

Sluší se i připomenout dánský blahobyť, máslo, krávy, rybí konzervy, sociální výhody, filosofa Kierkegaarda i hvězdáře Tychona de Brahe, jehož v Praze dlouhá léta sponzoroval šílený mecenáš Rudolf II. Zejména pak dalo Dánsko světu Hanse Christiana Andersena a skrze něj i smutné, protože moudré pohádky.

POZOR!

Pořád chcete do Skandinávie sami? Pak vám nezbyde, než položit si před samotnou cestou houf otázek dalších: MÁM DOBRÉ BOTY? DVOJE? DO BAHNA? DO HOR? MÁM OBLEČENÍ PRO DRSNÁKY (NEPROMOKAVÉ, TEPLÉ)? UNESU RUKSAK SE STANEM, VAŘIČEM, JÍDLEM, SPACÁKEM, KARIMATKOU, S REZERVNÍM OBLEČENÍM? NEUNESU? TAK ASPOŇ S REZERVNÍM OBLEČENÍM, VAŘIČEM, SPACÁKEM, KARIMATKOU A SVAČINOU? NO PROTO. NEVADÍ MI, KDYŽ ČASTO PRŠÍ A SNĚŽÍ? UMÍM NORSKY, ŠVÉDSKY, DÁNSKY NEBO ANGLICKY? NEUMÍM? ASPOŇ PÁR FRÁZÍ: KOLIK TO STOJÍ, KDE MUŽEM PŘESPAT, JAK SE DOSTANU TAMHLE, KDE JSOU ZÁCHODY? FAKT NE? TAK ASPOŇ SAKRA JEDE SE MNOU NĚKDO, KDO TO UMÍ? Něžně a nesměle, jako pípnutí housete, zjeví se dánský břeh, zelená čárečka na konci moře. Maják, barevný domeček, nádražíčko, Gedser na ostrově Lolland.

Převaha zdrobnělin tu není důkazem autorova dětinství, nýbrž šiji vynutila dánská skutečnost. Vybatolí-te se z lodi vedle červené stanice, přes koleje kolem budky s usměvavým celníčkem a už je jisté, že ta země je celá taková: jako sádek do pohádek, zelená a svěží, s barevnými domky rozestavenými pod stromy jako hračky. Silnice lemované silničkami pro cyklisty. A cyklisté: macaté a opálené holky, strejci, tetky s taškami, strejci s kosou. Auta jedou pomalu, jako by se za jízdu omlouvala. Od zdravého světa je dělí příkop.

Klid v teze by se dal krájet. Autobusové zastávky ve tvaru mušlí, v každé by mohla sedět malá mořská víla. Na lukách jako u nás kvete šťovík, slzičky Panny Marie, růžový jetel. Vzduch je tu průzračný, jako kdyby ani pokroku nebylo.

Zahlédl jsem šťovík metr vysoký. Jetel s palicemi jako pingpongové míče. Možná proto je Dánsko velmocí mléčnou a máselnou, že mají nejtlustější krávy. Řekl jsem to Lukášovi, ale on jako vždy nesouhlasil. Prý mám sklon své poznatky ideologizovat ve prospěch projížděné země. To mě našťvalo. "Na severu," řekl jsem, "jsou organismy větší. Čím je co menší, tím dřív to zmrzne. Prckové z jihu, třeba Francouzi nebo Vietnamci, zmrznou hned. Ale takový Sved nebo Rus..." "A Eskymáci?" opáčil Lukáš. "Co je s nima?" řekl jsem. "Nic. Až půjde nějaké kolem, schválně si ho změř."

"Největší tygři," trval jsem na svém, "žijí na Sibiři, zatímco ty malé najdeš na Sumatře." Odvětil, že na Sumatře už nenajde tygry nikdo, protože je Sumatránci vyhubili. Překřikl jsem ho, že největší medvěd na světě je lední, zatímco v tropech jsou medvědi tak malí, že tam snad ani žádní nejsou. "Jak myslíš," řekl Lukáš. "A co slon?"

Nechtěl jsem se vztekat v té pokojné zemi. "Prostě tu všechno tak bují a roste," řekl jsem smířlivě, "že je tu úrodná půda a čistý vzduch. I holky jsou tu udělanější. A chlapi větší. Proto se Vikingů v Evropě báli. Že byli velcí."

"Ne že byli velcí," řekl Lukáš. "Víš, jaký způsob mučení měli v oblíbené? Rozřízali zajatci břicho, přivázali ho ke stromu za střeva a honili tak dlouho dokola, až -"

"To jsou jen pomluvy politických protivníků," opáčil jsem. "Kdyby byli Vikingové taková pakáž, kde by vzali tak laskavý potomky?" "Žádný laskavý potomky tu nevidím." "Tak se koukej! Každý třetí šofér na nás bliká! Směje se na nás! Vesele nás vítá, protože jsme cizinci!"

"Nesměj se na tebe. Mají z tebe srandu. Blikají, že nemáš rozsvícený světlo."

POZOR!

Ve skandinávských státech jste povinni svítit při jízdě i ve dne! V těch zemích jsou dlouhé soumraky, časté mlhy, deště i podivná přišelá, kdy nikdo nemá náladu se hádat s policajty, jestli bylo při bouračce ještě vidět, nebo už ne. Když se

potom ze severu vrátíte do podivných příšeří Mostecké pánve, řeknete si, že Skandinávci vědí, co dělají. Nástrah na řidiče je tu víc: ploužení jako jediný povolený způsob jízdy, drtivé pokuty i pravidlo pravé ruky na křižovatkách, do kterých byste to nikdy neřekli. Zato se ve Skandinávii hned tak nezabijete. S výjimkou úzkých a strmých silniček v Norsku, odkud dobrodruzi padají rovnou do fjordů.

Zastavili jsme za mostem mezi ostrovy Lolland a Sjælland. Dálnice visela na ocelových lanech a průliv pod ní připomínal rybník: kvákaly tam kachny, voda byla hnědá a páchlo z ní bahno. V takových zátokách, řekl Keny, žijí Vikingové své vesnice. Lucie dodala, že konečně chápe, proč se Vikingové ustavičně potloukali po všech čertech, ba dokonce objevili Ameriku: jen aby to měli dál domů.

Kus od dálnice bylo ale všechno jinak. Voda nahnědlá, leč čistá, pod břehem oblázkové plázičky. Vyspíme se pod širákem, řekl někdo, je teplo. Auta necháme na parkovišti. Budou problémy, namítl jsem. Okřikli mě.

V husté trávě za parkovištěm stál domek s jídelnou. Kolem bylo živo. Prodávali tu jantar, děti se popelily v pískovišti, rybáři lovíli v průlivu a zarudlí břichouši vynášeli z jídelny tácy s neskutečnými porcemi večeří. V podvečerní krajině kladli tu nádheru na stolečky před své ženy a děti a všichni se ládovovali jak nezavření. Po dovršení aktu chvíli ukojené funěli, pak nastoupili do auta a vyjeli vstříc dalším požitkům. Jejich místo hned zasedla další rodinka. "Nečum na ty bifteky pořád," okřikla Lída Sumce, "buď hrdej, vybal vaříč, přines vodu na polívku. Bude chleba s paštikou." "To se jim to žere," nenávisťně vyřázel hloun Keny,

"kdybych si já o dovolený moh takhle žrát, taky bych si vytáli praporek na stožár. Ani bych nemusel mít narozeniny."

"No co," řekla Lucie. "Dřív jsme jezdili s konzervárna do Jugoslávie, teď s nima jezdíme do Norska. Nemůžeš popřít, že pokrok tu je."

Nesetmělo se ani po večeři. Budem dělat, že je tma, navrhl někdo, abysme se z toho třeba časem nezbláznili. Usedli jsme na břeh zálivu a zapálili svíčku. Toho večera nám Lucie poprvé naservírovala snůšku výmyslů, o nichž tvrdila, že je musíme znát, když už jsme sem jednou přijeli.

Nejvyšším bohem dávných Dánů, Islandců, Švédů i Norů byl Odin. Prostý lid mu obětoval kozy a hovořil s ním potichu, aby to nevypadalo, že si ho neváží, ale vcelku jim Odin moc neřikal. Radši měli jeho syna Tóra. Může se to zdát divně: Tór měl méně moci než Odin a nebyl ani moudrý, ba právě naopak, a neuměl se ovládat. Jezdil na vozíku taženém páchnoucími kozly a mával přitom velekladem, které když po někom mrskl, vždycky se mu vrátilo do ruky. Tím kladivem každou chvíli někoho zabil. No a co, říkali Seveřané, každý jsme nákej. To že byl Tór jako oni, že mu rozuměli.

Odinovi nerozuměl nikdo. Odin kupříkladu přišel dobrovolně o oko, jen aby mohl nakouknout do studny moudrosti a pak všechno vědět. Takové věci normální člověk nepochopí, protože ani nechce všechno vědět (pro svůj klid), zato ocí chce mít obě (pro sílu). Prázdný oční důlek Odinovi ani neslušel, a tak rád chodil zachumlán v plášti, klobouk do čela. Vypadal v tom odění jako Karel Hynek Mácha, mlčel a tvářil se tajuplně. Na to nebyl vcelku nikdo zvědav. Zato Tór chodil rozježený, jako by se právě vyspal ze včerejší opice, sprostě klel a to se každému líbilo. Těž lidé odsuzovali, že se Odin chová ke své ženě chladně. Jeho žena totiž byla bohyně spořádané rodiny a říkalo se, že je beznadějně frigidní. Jmenovala se Friga. Navíc byla chytrá skoro jako Odin, což ho otravovalo, protože se před ní nemohl vytahovat. A tak se Odin raději vyskytoval ve společnosti tří intelektuálních rachejtů, které taky měly hodně načteno, ale dělaly, že nemají, a Odin jim to baštil. Šlo o bohyně zvané norny, které spřádaly lidské osudy. Lidské osudy zvláště tenkrát většinou nestály za moc, takže si Odin společností těch tří zlomyslnic u lidí taky nepolepšil. Nejvíc však lidstvo popuzoval Odinnův zámek Valhala. Odin v něm hostil duše hrdinů, kteří padli v boji. Hned, jak padli, odnesly je valkýry, přitažlivé bohyně války, na trávník před Valhalou a tam se hrdinové zabíjeli dál, dokud všichni nepadli znova. Protože však umřeli už předtím, nemohli umřít podruhé, a tak při západu slunce všichni vstali a šli na večeři do rozlehlého sálu Valhaly, k němuž vedlo 540 dveří. K večeři byl pokaždé pečený kanec s kořalkou. Na odhozených kostech toho kance každé ráno znova dorostlo maso a kořalka ve volských rozích nikdy nevysychala, takže hrdinové v závěru hostiny padli po třetí, rovnou pod stůl. Když se trochu zmátořili, vrhly se na ně neukojitelné valkýry a užívaly si s nimi až do rána. Ráno vynesly valkýry hrdiny před bránu, podaly jim meč a chlípně sledovaly, jak si hrdinové vzájemně pouštějí krev až do večera.

Leckterý zhýčkaný Středoevropan by o takový posmrtný život možná nestál. Leckterý by se spokojil kancem jednou za rok a valkýrou nejvýš tak v obrázkovém časopise, který se dá kdykoli zavřít, ale Vikingové to viděli jinak a nemohli se dočkat, až je někdo dobře mířenou ranou pošle do Valhaly. Jenže každý to štěstí nemá. Někoho prostě v boji nezabijou, takže zestárne - a nic. Nebo celá vesnice vymře na spalničky. Nebo se někdo narodí jako ženská. Pro všechny tyhle chudáky nebyla žádná Valhala, nýbrž jen smutná říše stínů. A Odin se vůbec nepokoušel to lidem usnadnit, protože jako každému intelektuálovi mu úplně chyběla zpětná vazba. Taky že to s ním špatně dopadlo, ale to si povíme jindy. Zhasli jsme svíčku a dál čekali na tmu, abychom nenápadně vynesli spacáky za křoví. Lukáš se skamarádil s jednou paní a ta nás zavedla do kumbálu, kde se dalo umýt nádobí, ale ani pak se nesetmělo.

V suterénu pod jídelnou měli dvě zařízení, jejichž sousedství jsme považovali za netuctové: veřejné záchodky a muzeum kraje. Lucie navrhla prozkoumat, podobají-li se záchodky spíš muzeu či naopak, a Lída dodala, že po takovém průzkumu touží už od Gedseru, protože kvůli těm zatraceným pasům nestačila provést průzkum na lodi. Toalety měly opravdu blíž k muzeu, ale v muzeu je víc prachu. Lukáš navíc vtíravými otázkami znejistil Lidu s Lucií, zdali to, v čem prováděly průzkum, byly skutečně záchodky, nikoli muzeum. A pořád se nestmívalo. A břichouši pořád jedli. Nakonec jsme se opláchli v muzejním záchodě, odvěkli spacáky za křoví a vlezli do nich. Až pak se setmělo. Teplý vánek přinášel vůni pečených kuřat. Nikdo nás nevyhodil.

Jen Lída ráno tvrdila, že buď měla hrozný sen, nebo tu straší. V noci k ní od moře přišel obr. V ruce třímál kopí, v druhé držel divný pytel, jakoby s utátou hlavou. Zastavil se nad námi a dlouho mlčel. Za zády mu prý svítil měsíc.

Rozkročil se nad Lídou a Lída v hrůze zavřela oči. Když je otevřela, nikdo tam nebyl. "Co když to byl duch?" skončila

nejistě. "Možná jsme zalehli čarodějnickej runovej kámen." Snídali jsme u stolečků, kde se večer cpali Dánové. Konečně bylo zavřeno. Usměvavá paní, Lukášova známá, poklízela. Vyprávěla nám veselou příhodu. Že se dnes po půlnoci její muž vracel z rybolovu a za křovím našel šest těl. "Chtěl zavolat policii," smála se paní, "tady není zvykem, aby spořádání lidé spali za křovím. Ale já mu řekla, že vás znám." Ta paní nás současně pokárala, současně nám prokázala své sympatie a současně vyzdvihla své zásluhy. Vychovaná ženská. Poděkovali jsme, sbalili věci a vyrazili na Kodaň.

4.

LESK A BÍDA KODANĚ. ZÁNIK HIPPIES.

ANDERSEN ŽIJE!

Ve vztahu k Dánsku se Kodaň podobá krásné a nevděčné dceři. Leží na samém kraji země, jako by se nemohla dočkat, až se jí podaří z té konzervativní placky zdrhnout nadobro. Moře jí denně šeptá o světě, a ze Kodaň nemůže za ním, aspoň zve svět k sobě. Její ulice jsou permanentním festivalem. Černoši tu mlátí do tantamů, Arabové prodávají řecký kebab, Číňané italskou zmrzlinu, ruští skořápkáři obírají Němce o peníze, zatímco dánští povaleči s mobilem v pěstí střeží, aby Rusy nevychmátli dánští policajti. Semtam narazíme na zbytky dánského národa a ty zbytky se tváří rovněž spokojeně, až na jednoho důchodce na lavičce či skinheada s plechovkou tuborgu: ten první na barevné tiše vrčel, druhý na ně pokřikoval. Nikomu ti dva nešťastníci nestáli za ztrátu úsměvu.

POZOR!

Všechno je vždycky i jinak. V lednu 1999 si vysloužily čtyři země od mezinárodního společenství výtku, že u nich bují rasismus, nerovnoprávné jednání s cizincina úřadech a nerudné chování obyvatelstva

k barevným imigrantům. Jednou z těch čtyř zemí

jsem kupodivu nebyli my, nýbrž Dánsko.

Bylo nedělní ráno. Zaparkovali jsme v uličkách připomínajících model Kodaně z dob, kdy ji ještě obývali Andersenovi trpaslíci. V těch místech prý bydlívali vojáci a námořníci, možná tu jsou dodnes. Jména mají pěkně vykreslená na dveřích, aby každý věděl, či že je skřítek za okýnkem, které míváte ve výši pasu, a kdo že o dveře dál vystavuje koráb v láhvi a oslíčka. Všude mají krajkové záclonky jako z babiččiných pohádek. Auta tam neparkují: jezdit se tudy smí, ale nedá. Dlažbu tvoří placáky sestavené nikoli na placato, nýbrž na výšku: snad kvůli pirátům, aby si při útoku zpřeráželi hnáty. Placák na výšku odradí však nejvyšší zhýčkaného šoféra z Dánska. Pro řidiče ošlehaného východoněmeckou dálnicí nemůže a nesmí být překážkou. Zato srdce Kodaně bylo toho rána nepěkné. K světu se tu měli jen holubi a chlap ve funebráckém, který z rezatého mercedesu stěhoval do muzea erotiky nějaké rakve. Zpívající námořník, flašku v ruce, oči v sloup, prošel naší skupinkou, aniž nás upozoroval. Na chodnicích se válely střepy. Kdosi nám vysvětlil, že to má na svědomí dánská tolerance. Alkohol tu seženete snáz než jinde ve Skandinávii. Dánové však v pracovních dnech pijí málo. Rozveselí se až ze soboty na neděli. V neděli prý správný Dán už nepije: v pondělí jde do práce. A tak je nedělní odpoledne vyhrazeno rodinným procházkám. To už je Kodaň čistá - před polednem ji zametli gastarbajti z rovníkových zemí, kterým povětšinou islám pití zakazuje.

Na jednom náměstí káleli holubi na sochu vojevůdce. To Sumce zlomilo. Opřel se o strom a sdělil starým manželům vedle na lavičce, že Kodaň je největší zapadákov, jaké v životě viděl. Že už viděl Jiodně zapadákovů, ale všechny že byly menší. Žádné z nich že nebyl hlavní město. "Jsou tu vůbec nějaký živý lidi?" optal se provokativně, pohlédl na stařečky a vyděsil se, neboť ani stařečci nebyli živí: ač seděli na opravdové lavičce, byli z bronzu.

Na dně kanálu Holmen jsme objevili bicykl. Keny tvrdil, že je to jen socha bicyklu, protože kdo by házel kolo do vody. Lucie zapochybovala, proč by někdo sochal sochu kola pod vodou, a Sumec zatrpkle odvětil, že z důvodů stejně tak pošahaných, jako když někdo vysochá na lavičce dědka s bábou. Ale v zelenavé vodě kanálu leželo bicyklů víc a taky lavička. Nade vším pluly bledé medúzy, smršťovaly se a rozvíjely jako masožravé květy. Aspoň ty jsou zaručeně pravé, zasmála se Lucie a Sumec se jí zeptal, jak to ví.

Pak jsme potkali Zelenou příšeru: starou brčálovou karosu s třiceti dobrodružnými Cechy. Všichni vyhlíželi drsně a současně optimisticky. Jejich hladovější polovina si na chodníku vařila instantní polívku. Do syčení vařičů zněl řev opáleného dobrodruha s rozježeným vousem:

"Máte pět možností! První: flákat se po pěší zóně a parcích! Nedoporučuju! Všechny města jsou globalizovaný stejně! Druhá možnost: Malá mořská víla! Nedoporučuju! Je to daleko! Přístav je vošklivej! Třetí možnost: zábavní park Tivoli! Nedoporučuju! Nejste malý děti! Čtvrtá možnost: Carlsbergova glyptotéka! Nedoporučuju! Mají tam jen slavný sochy, obrázky a mumie! Fakt ovšem je, že v neděli tam pouštěj zadarmo!"

Na ta slova tři čtvrtiny dobrodruhů vylily horkou vodu do kanálu a odkvačily do glyptotéky. "Šestá možnost," ryčel Ježour. "Christiania, království hippies! Volná láska, měkký drogy, prostě svoboda! Společný sprchy pro muže a ženy! Sprchování zdarma! Doporučuju!"

"A je tam nebezpečno?" optal se s nadějí drsný mládenec: měl jizvu přes čelo a chyběl mu kus ucha.

Náčelník pokrčil rameny. "Je to jasný," řekl Sumec. "Jdem!"

Před třiceti lety se v přístavní čtvrti Christiania měla bourat kasárna. Baráky však bez dekretu osídlili hippies a jiné ztracené existence. Odmítli se vystěhovat a vyhlásili nezávislý Svobodný stát Christiania. Tolerantní radnice ustoupila: ať si tam živlové bydlí, ať si ale sami hlídají pořádek, ať v Christianii netrpí tvrdé drogy ani opravdové kriminálníky. Dokonce tam radní zařídili sprchy na náklady radnice. Ten ústupek umírněným asociálům vynalézavě nazvali "sociálním experimentem".

Nezávislá Christiania jakž takž funguje dodnes. Jen zub času přehlodal někdejší hippies na pivaře s troskami uměleckých sklonů. Zbyla špina, kopřivy a puch. Je tu však i něco navíc: nadfekaliemi v nežaté trávě se po stěnách baráků a kůlen strakatí divoce krásná graffiti nové generace asociálů.

Slunce páliło. Zabloudili jsme v nějaké továrně. Pak na staveništi. Nikde nikdo. Jenom přes ulici přešel zpustlý chlap se

psem. "Kdyby nás tu někdo odprásknul," poznamenal Lukáš, "najdou nás za tři dni v kanále."

"Ať to zkusí," řekl Sumec. "Je nás šest." Keny připomněl, že šest nebo šedesát vyjde nastejno, protože přistavní gangy dnes vraždí rychlopalným kalašnikovem.

"Ježíšku," řekla Lída, "nikam nejdu. Mám dítě." "V Turecku," zdůraznil Keny. Na ta slova odmítly dívky jít dál. Prý pokud jde o špinavce, stačí jim ti doma na nádraží, ony že se raději pokochají mumiiemi v glyptotéce. My čtyři jsme táhli v horku dál. Vlevo omlácené domy, vpravo houští. Pomalovaných kůlen přibývalo. Lukáš je s nadšením fotografoval.

"Neměl bys," řekl jsem. "Prý to nemají rádi."

"No a?" vrčel Sumec. "Svoboda je pro všechny. Jen ať nám šáhnou na foťák. Uviděj tanec." Na chodníku seděl tetovaný chlap v tričku. Nadmu-li jsme hrudníky a sevřeli pěsti. Chlap se zvedl, aby nepřekážel, a vmákl se do houští při chodníku. Zahnuli jsme do parku. Z kopřiv tam čněly cihlové baráky a kůlny. Za rohem, kde fekálie páchly nejvíc, kterýsi umělec sestrojil z drátů sochu Svobody. Na lavici popíjeli dva dědkové pivo. Měli vousy na prsa, vyhublé tetované paže a ušmudlaná trika. Po zbytku lavice se válel vlčák jako tele. Svalnatý chlap právě otevíral dveře do chladného kumbálu. Sumec hbitě rozpoznal, že jde o alternativní hospodu, a zpupně objednal tři piva. Zavřeno, odsekl chlap. Lukáš to přeložil. "Jak to, že máš zavřeno, když máš otevřeno?" houkl Sumec česky. Chlap se nejistě usmál, vyndal z ledničky tři piva a prodal nám je. "No proto," řekl Sumec. Usedli jsme na lavici vedle dědků. Sumec jim odtlačil vlčáka, aby nezabíral místo. Vlčák upadl do trávy. Dědci vstali a šli pryč. Vlčák se belhal za nimi a bázně se ohlížel. Pak jsme vyšli do normální ulice bez barev a bez zápachu.

"To je všechno?" řekl zklamaně Lukáš. "Co naděláš," odpověděl jsem. "Tak to na světě chodí. Já už taky nejsem, co jsem bejval." Keny smutně pokýval hlavou. "I já mívám ránu, jako když kopne kůň," řekl teskným hlasem. "Nevěříte?" Sumec si ho posměšně změřil. "Tomu, vy srabi, říkáte cesty za poznáním? Tohle vědět, šel jsem s holkama do glyptotéky." Park Tivoli, na rozdíl od zbytku města, není mezinárodní, nýbrž dánský. Žádné triumfy techniky, žádný Disneyland. Točí se tu sice pár twisterů, hlavně tady ale mají strašidelné zámky, houpáčky a malované kolotoče prababiček. A prababičky: v hernách sedí lepší starší dámy s dokonalou trvalou, s decentní bižuterií, lomcují pákou automatu, v rudě zbarvených rtech svírají doutník jako kládu a klejí po způsobu svých námořnických předků, protože jim na automatu ne a ne padnout tři stejné obrázky. Vešli jsme tam do neobyčejné boudy. Bylo v ní šero a voňavý dívčí stín. Stín vás usadí do čalouněné babičiny truhly. Pak vzlétnete do tmy protkané hvězdami a tichou muzikou. Vznášíte se mezi zářícími ostrovy, co ostrov, to jiná pohádka: na louce pasáčka vepřů zpívají ptáci, princezna na hrášku počítá ovečky, cínový voják salutuje. Krabi malé mořské víly kroutí očima, z výšky se snášíte k nočnímu městu Gerdy a Kaje, vánoční okna svítí, hrají varhany, Sněhová královna kývá, s cinkáním tu táhne sobí spřežení. Každý ten ostrov, jen ho opustíte, se propadne do tmy. Pro nás navždycky. Otec toho všeho, Hans Christian Andersen, sedí zkamenělý při kodaňské radnici. Vypadá, že by si rád poklábol. Ale není čas: světa se nikdy nenamlsáte. Loď už houká. Pořád na člověka houká nějaká další zatracená, krásná loď.

V přístavu jsme poplácali Malou mořskou vílu po bronzových tvářičkách a za dlouhého šíření opustili Kodaň. Sjeli jsme z dálnice do města Helsingborg, a soumrak nepolevoval. Pod kopcem nás čekal druhý trajekt, AURORA AF HELSINGBORG. Lucie ukázala z paluby na dánský břeh: "Elsinor! Opravdu! Jako živý!" No jistě, Helsingör - Elsinor! Ale zklamal nás. Vždycky jsem si představoval, jak duch Hamletova otce bloudí po hradbách, pod ním skála, mlha, stráž. Hrad prostě. Smělá stavba, k níž se vzhlíží. Na tuhle věc, Kronborg zvanou, jsme z trajektu shlíželi: na barokní zámček s příplácnutou baštou z lepších časů. Ne že by byl malý. Je i hezký. Ale není strhující. Věžičkami připomíná pražskou Loretu. Voda ščela, jak se trajekt obrací. Vypluli jsme na Öresund, údajně nejfrekventovanější průliv světa. Nebylo to na něm znát: semtam přefrčela lodička.

ASI ze už všichni námořníci světa měli po pracovní době.

Par set metrů před námi v dlouhém severním podvečeru čekalo Švédsko. Temně zelený park, domy s úzkými okny, trochu hrozné: to tím světlem. Bylo zvláštní, beze stínů. Jako by nás AURORA AF HEL-SINGBORG unášela do docela jiné pohádky.

TEM, KODANĚ - Co byste měli vidět:

KDO Amalienborg - Za mostem z mramoru tu

CHTĚJÍ střeží královnu červenomodrobílí vojačky VĚDĚT v obřích medvědicích. Každé poledne se stráž mění s bojovným dupáním, povely

a muzikou; je-li doma královna, též s prapory. Je-li přítomna jen královna matka, zahrají jí také, ale bez praporů. Aby byla sláva ještě slavnější, pochodují sem vojačky na stráž přes půl města.

Btřisen - Stará burza. Prý je nejkrásnější kodaňskou budovou, o čemž se dá s úspěchem pochybovat. Ale má zlatou a zkroutěnou věž, jako v Orientu. Jak se taková věž dělá? Uchopíte za konce ocasů čtyři orientální draky a roztočíte je.

Oni se vám zakrouží do tvaru věže. Na širším konci z nich vykukují jenom rozlícené hlavy a myslím že i drápy. Takto upravené je hlavami dolů umístěte na burzu. Nyhavn - Starý přístav, kde kotví typické staré dánské lodi a z typických dánských hospod kolem vycházejí typičtí dánští pivaři. Lodě i pivaři se malebně houpají. Hospoda se nehoupala, protože jsme šetřili. Ny Carlsberg Glyptotek - Co je moc, je moc. Mají tu sochy etruské, řecké, římské a egyptské, obrazy Gauguina a Degase, Rodinovy sochy, konce to nemá a rozveselí vás tak nejvýš Perseus, jak seká Gorgoně hlavu. Celá ta gigantická sbírka i s barákem, jedna z největších v Evropě, se zrodila jen díky pivu. Založili ji totiž slavní kodaňští pivovarníci značky Carlsberg.

5.

NEÚNOSNĚ POZITIVNÍM ŠVÉDSKEM. ZKÁZA JEZEVCŮ. VIKINGOVÉ. NÁSLEDKY TRICETILETÉ VÁLKY. DÉMON ALKOHOL.

Švédů není víc než nás. Ale jejich země je v Evropě pátou největší. Po jejím nesmírném tele stéká deset líných řek od lesnatých hor k moři. Švédský les sestává z milionů smrků, borovic a hlavně bříz, je prošípován nekonečným křovím a

poset tisíci jezery. Není radno vydat se do toho nadělení bez kompasu. Pomoci se nedovoláte, protože 84 % Švédů žije ve městech. Zbytek žije na úrodném jihu, kde žádný les není. Jenom louky, krávy a další jezera.

Na severu země rostou pak už jenom hory dvoutisícovky, pláň se stříkanci sněhu, komáří bažiny a Laponci. Švédové jsou ponejvíce světlovlasí, modroocí, dlouholebí a dlouhonozí. Milují masové sporty: o lyžařský Vášův běh, masochistickou štvanici dlouhou 86 km, je takový zájem, že trať pro 12 000 lidí všechny nepojme. Vymyslíli tedy trať Ji pro ty, kdo se nevešli - ta však k nemalému žalu Švédů měří jen kilometrů 30. Zato mohou závodit na kole kolem jezera Vänern, jehož obvod měří 300 km. Není divu, že ti jednostranní nešťastníci vyhrávají pak kdejakou olympiádu.

Kromě sportovců obšťastnili Švédové Evropu autem Volvo, vývozem dřeva, vynálezcem Celsiova teploměru Celsiem, vynálezcem dynamitu Nobelem a skrze něj i vynálezem Nobelovy ceny. Hollywood potěšili božskou Gretou Garbo, intelektuály režisérem Bergma-nem a prostý lid celého světa skupinou ABBA, jejíž dávné hity dodnes hřmí u skandinávských kolotočů.

Výhoupili jsme se z trajektu rovnou na celnici. "Zad-něj problém," volal Sumec z okýnka eskortu, "fronta jede plynule, celníci nestaví!" Platilo to do chvíle, než jsme přijeli my. Blondák spatřil Sumcovu poznávací značku a oči se mu zúžily. Zastavil šňůru aut, přivola kolegu.

"Kam jedete?" zeptal se a Sumec tlumeně podotkl: "To je taky otázka. Sem přece." Přestože to řekl česky, celník si z jeho výrazu hbitě přetlumočil, co Sumec říká. My zas z celníkova výrazu poznali, že to Sumcovi neprojde.

"Jedeme do Norska," řekla Lída snaživou angličtinou.

"Pracovat?" řekl celník německy. "Na vejlet," odvětil Sumec česky a Lída omluvně dodala: "Na dovolenou."

"Hm," řekl celník švédsky a pak rusky dodal: "Ukažte zavazadla." Nejspíš jsme vypadali na to, že pod hromadou bágků, stanů a konzerv převážíme další potenciální azylanty.

Sumec vystoupil, obešel vůz, zvedl zadní dveře. Na celníka se vyřítily gumovky, ideální prý to obuv do norských náhorních planin.

Také je však pravda, že gumovky patří k nezbytnému vybavení stavbařů, zejména nekvalifikovaných. Fronta aut za námi narůstala. Nezdálo se, že nám to pomůže. Nikdo na celníky netroubil. Někteří vystoupili a se zájmem pozorovali, jak z eskortu vyhřezávají gumovky. Ti vzadu zas nevěděli, proč se stojí-

Celník zkameněl. Gumovky na něj přšely dál: z důvodů, které už si nepamatuji, jsme je u Sumce měli i já s Lukášem. Šestkrát dvé je dvanáct. Když došly gumovky, počaly se v narvaném prostoru uvolňovat tašky s potravinami. První sjela k celníkovým nohám, v letu z ní vypadla konzerva s vepřovým a udeřila celníka do kolena.

"Zavřete to," řekl celník rozlíceně, probodl nás nenávisným pohledem a odkulhal do celnice. "To máš za to, žeš nás nechtěl pustit do Švédska," řekl mu Sumec česky, posbíral konzervy a vyrazil. Nás si Švédi už nevšimli: možná se báli, že je zavalí kýbly s vápnem.

Sumec později tvrdil, že nás Švédové nemají rádi, protože jsme jim v hokeji častokrát vyfoukli titul mistra světa. Podle Kenyho však si Švédové spíš pamatují, jak je za Habsburků Češi hnali od Karlova mostu.

Chtěl jsem vysvětlit, že Švédové si jen hlídají, aby k nim neproudila jižní chudoba za prací, ale okřikli mě, ať sem netahám politiku, takhle že je to zajímavější. Nedal jsem se a dodal, že Švédové v Hel-singborgu jsou vlastně hlídacími psy celé Skandinávie, protože kdo tudy jednou pronikne, ten se klidně dostane třeba až na Spicberky. Podivili se, co by jižní gastarbajtr dělal na Špicberkách. Vzdal jsem to.

Nepočítáme-li žoldněře a hokejisty, byli Švédové na nás Čechy většinou hodní. Ve třicetileté válce se ujali našich emigrantů a v tomto století právě tak. Těž se tu v obou těch dobách tiskly české knížky a dobří lidé je pašovali do Čech. Tyhle věci spousta lidí ví, ale málokdo je řekne. Dozvíme se spíš, že Švédové zradili Komenského, že nás vydali Habsburkům, co všechno nám ukradli a že to nevrátili. Stejně tak z dějepisu hlavně víme, že jsme tři sta let trpěli a předtím taky. A teď taky. Asi nám to utrpení vyhovuje.

V Helsingborgu mají červenou radnici, strohou a mohutnou jak hrad, a bydlil tu Tycho de Brahe, Dán, protože Helsingborg, jako celé jižní Švédsko, patřil tenkrát ještě -

"Už to mám!" řekl jsem Lukášovi. "Elsinor nebyl Kronborg! Elsinor byl tady! Tenhle kus Švédska přece patřival Dánům! V Helsingborgu mají zříceninu s věží, jedenasedmdesát metrů nad mořem! To by byl Elsinor! Totiž co říkám, to BYL Elsinor!" Lukáš mi to zase zkazil, protože pravil, že si Shakespeare stejně všechno vymyslí, takže je zbytečné bádat, na které straně Öresundu ten výmysl stojí.

Docházela nafta. Tankovací automaty při dálnici byly jen na švédské koruny. Ale slečna v jednom hotelu nás ujistila, že v Angelholmu mají čerpadlo, které ještě obsluhují opravdoví živí lidé. V koutě toho hotelu byl krámk s knížkami a plyšovými zvířátky. Místo prodavače tam měli tabulku: ZBOŽÍ, KTERÉ JSTE SI VYBRALI, PLAŤTE PROSÍM U RECEPCE. Recepce byla daleko odtud a navíc za rohem. "Tak je to pravda," šeptala okouzleně Lída, "ono se tu asi fakt nekrade..."

"Všude se krade," opáčil drsný podnikatel Sumec, "a jestli tomu voni nevěřej, tak jim ten hotel dlouho nevydrží."

V kempu Sollhal stály desítky karavanů s marxistany, ale vládlo tu takové ticho, že jsme se ostýchali zatlouct do země kolík. Kdo šel kolem, zdravil s úsměvem, leč nehlučně. Vzpomněl jsem si na hrůzy středoevropských kempů od Máchova jezera po Dub-rovnik. Pocit neskutečného světa sílil. Lída se vrátila od toalet jako ve snách. "Zkuste si to," šeptala, "aspoň se snažte, protože tohle jste nezažili!"

"To je krámů, hajzl, no," vlastenecky opáčil Sumec a v odvetu byl zahrnut výčitkami: nebýt prý jeho, měla Lída bezpočet příležitostí včas emigrovat do Švédska. Byla by tu šťastná, chodila by jenom na takové záchody a nic by jí nechybělo, což jí Sumec zkazil, protože už tenkrát kšeftoval s myslivcem a s družstevním obilím, měl se dobře a z Čech nechtěl. Byl to tak vášnivý výlev, že se Sumec nezmohl na odpor a vydal se s námi k toaletám, aby i on spatřil ten div. Opravdu: čisto, sprchy s horkou vodou, kóje s umývadly, vše vonělo čerstvým dřevem. Přitom z kabinek vycházeli

statní zdraví mužové, a tak se nás zmocnila skličující myšlenka, kterou vyslovil až Keny. A i on k tomu našel odvahu až ráno. "Já tedy nevím," řekl, zamyšleně foukal do hrachové polívky. "Co myslíte: je vědecky možný, aby všichni ti lidi, co tady s náma táboří, vůbec nesmr-děli?"

Ráno nás Keny vzbudil. Budil nás tak, že za stanem šeptal: Slunce je vysoko, čeká nás dlouhá cesta. Zhýčkaní Němci kolem spí navíc jak zabítí, což je pro Kenyho dalším důkazem, že bělošská civilizace spěje k zániku. Všichni nám určité budou nadávat, až nastartujeme, my ale nastartovat musíme, protože je nejmiň devět hodin. Pohlédl jsem na hodinky. Byly čtyři. Poslal jsem Kenyho ke všem čertům, ale Keny šeptal, že za to nemůže. Že v téhle šílené zemi slunce nejenže zapadá chvíli před půlnocí, ale zřejmě vychází i chvíli po půlnoci, takže on, zvyklý vstávat s prvními paprsky, bloudí tichým tábořem a neví, co má dělat. Poradil jsem mu, aby si trhl nohou, několikrát za sebou, aby mu to víc uteklo. Keny ale vzbudil i ostatní, protože nevěřil, že je tak málo hodin. Všichni jsme mu potichu nadávali a zkoušeli znova usnout, ale marně. Kolem šesté jsme to vzdali, nasnídali se, setřásli ze stanů rosu a v osm už jsme uháněli na severovýchod utěšeným krajem Skane.

Skane vypadá zdálky jako nekonečná louka posetá zvířaty, ohradami a stovkami remízků. V každém remízku je statek: chalupa, maštal, stodola, kůlny pro vozy. Stromy kolem někdy vyšší než střecha, jindy nižší, podle toho, před kolika roky uhodil do nejvyššího stromu hrom. Málokde jsme viděli hromosvod. Přitom se tudy za jediný den přehnaly dvě bouřky, mimořádně divoké:blesky bily do remízků, jen to svištělo. Možná tady zapalují zvlášť účinné hromničky: Punčochatá Pipi v červeném statku škrtá sirkami, kolem stolu na to kulí oči děti z Bullerbynu. Jsou z takového kraje. Mezi Várnamo a Jónkópingem jsme poprvé vjeli do lesů. Čas od času jukl z lesa barevný domeček s vlajkou na stožáru, u vrátek české nápisy MED a RUM. Pocit neskutečná sílil. A u cesty leželo přejeté šedivé zvíře. Napřed mě na-

padlo, že je to pes, ale Lukáš ihned zakontroval, že vzácně zbarvení psi se netoulají tak daleko v divočině. Spíš prý to je medvěd mýval. "Chacha," zakontroval jsem já. "Mýval se tu netoulá tím spíš. Žije v Americe."

Pak jsme minuli rozježděnou zdechlinu téhož tvora. "Už vím," řekl Lukáš. "Jezevec." Po hodině ležel na silnici třetí. Taký docela rozplácly.

"To je divný," prohodil jsem. "U nás už skoro žádný jezeveci nejsou."

"Tady," zachmuřeně řekl Lukáš, "taky dlouho nebudou."

Zastavili jsme u jezera v městečku Gránna. Bylo v něm plno starých dřevěných domků, nápadnější ale byla jiná věc: jev, který jsme později vyhodnotili jako typicky švédský. Ticho. "Co je tady k divení?" řekl Keny. "Kdo by tu podle vás měl vydávat zvuky? Vy někoho vidíte? Já nikoho nevidím."

Opravdu: v Gránně se nevyskytovali skoro žádní lidé. Jenom u jezera chodili pejskaři. Bavili se polohlasem a společensky se na sebe usmívali. Lukáš poznamenal, že z těch Švédůků umře, a byl námi po zásluze okřiknut.

"Mají největší počet sebevražd," vyjel. "A víte proč?"

Se zájmem jsme sledovali miláčky těch pejskařů. "Na tyhle potvory," šeptala Lída, "musíš mít v Anglii zbrojní pas." Sumec dobrodružně tvrdil, že to nejsou ty potvory, že tyhle potvory jsou tamtěm potvorám jen podobné. Jsou to voni," řekl Lukáš. "Držej si je schválně. Aby sežrali každého, kdo jim v ty pěstěný hrobce nahlas promluví." Zajímavé: nejenom pánečci a paničky rozmlovali vesele a tiše, i jejich psi si hráli způsobně a neštěkali. "Je to fantastická země," řekl jsem a připomněl, jak jsme ráno u pumpy chtěli měnit peníze. Jak to divenky spočítaly a pak řekly, že nám rády vymění, ale že v bance mají výhodnější kurs. Jak nám ukázaly cestu a jak nám pak mávaly.

Keny si zas zavzpomínal, jak jsme tu banku našli až na třetí pokus, protože jsme nevěřili, že nás holky poslaly správně: vždyť ta banka vypadala jako stateček pražského chalupáře, všude nízká hustá tráva, záhony květů, barevné lavičky. Kolem projížděly dámy na bicyklu, vždycky dokonale upravené, a když jsme tu první nepozdravili (nač taky zdravít cizí bábu), s úsměvem nás pozdravila ona. Před tou bankou ani uvnitř, nikde nestál žádný bodygard.

Protože se nám z té ušlechtilosti a plavovlasé krásy zvolna začíná chtít spát, osvěžme se douškem brutality. Řekněme si pár slov o Vikinzích. Švédští otcové dodnes vychovávají své syny k tvrdosti a otužilosti. Své nelidské požadavky na nešťastné mrně zhusta zdůvodňují ideologicky: Vydrž! Šplhej! Plav! Lez! Skoč! Nedej se! Pamatuj, že jsi Viking! Z pohledu zbytku Evropy byli Vikingové lupiči a zabijáci, kteří za raného středověku útočili ze Skandinávie na všechna dosažitelná pobřeží. Jejich jasanové veslice s dračí přídí a pomalovanou plachtou věštily zkázu. Nezabýjeli však vždy: často se spokojili se ztročením přepadených, s jednostranně výhodnými kšefty a jinými humanějsími formami mezinárodní spolupráce. Prosluli lstivostí, odvahou, mořeplaveckou genialitou, pýchou primitivů, nemírnými žranicemi, pífkami a krutostí. V Evropě se jim říkalo Normané, muži ze severu.

Každá skupina Vikingů obtěžovala jinou část světa: Dáni (někdy i Norové) sužovali jižní Anglii a Francouzům urvali území zvané pak Normandie. Po Seině doveslovali k Paříži. Jiní se dotmáceli až k Gibraltar, propluli úžinou, zpustošili Sicílii a vrátili se až od břehů Egypta.

Švédští Vikingové zas táhli na východ: po řekách se dovlekli k Volze a jejich kmen zvaný Rus se tam nejspíš rozpustil mezi domorodkami. Zanechali po sobě jen světlé dlouholebé děti a jméno země. Arabský kupec ibn Fadlán o nich píše ohavné věci: že se nemýjí, že se svými otrokyněmi souloží veřejně a pořád, že s tím nepřestanou ani při obchodním jednání, ba ani když se obchod týká právě používané otroky-ně, a ještě leccos jiného. Kdo ví, čím Rusové Fadlána naštváli; možná mu draze prodali frigidní domorodku.

Také Vikingové norští jistě mordovali své Skotsko a Irsko s nemenším elánem než ti druzí. Měli však na víc: při svých sebevražedných plavbách v severních mořích objevili Island, Grónsko a dávno před Kolumbem dorazili do Ameriky. Dodnes se vědci ptou, proč to vlastně Vikingové dělali. Vždyť jenom spálili, pobili a vykradli, co se dalo, na spáleništi zanechali posádku a vrátili se k rodinám na milovaný Sever. Prý je k výpravám přiměla polygamie: více žen rodilo více dětí, statek zdědil nejstarší syn a mladším nezbylo, než plout na moře. S výjimkou nevinných vědců ovšem každý ví, že polygamie nebyla příčinou, nýbrž následkem: vždyť při výpravách Vikingů hodně mužů umíralo. Rozhodně je

radostnějším řešením polygamie než ves plná vdov. Možná tomu ale bylo ještě jinak: tím, že Vikingové dopustili polygamií, způsobili si doma poměry tak nesnesitelné, že se nemohli dočkat, až zas vyrazí na nějakou výpravu. Svou bezmocnost vůči ženské hordě ve vlastní kuchyni si pak kompenzovali neslýchanými zvěrstvy na změkčilém Jihu. Od 11. století to ale nebylo ono. Vikingové přijali křesťanství, takže pak už směl mít každý jen jednu ženu. Jenže když máte jen jednu, může se vám lehce stát, že jednou přijдете domů a zjistíte, že nemáte žádnou. Od těch dob si tedy každý Viking tu svou jedinou hlídal, nikam radši nejezdil, místo loupežných nájezdů něco vyřezávali, stavěli či aspoň organizovali, a tak konečně vznikla ušlechtilá severská kultura.

K večeru jsme zastavili u kempu a Lukáš šel pro majitele.

"Je doma," hlásil za chvíli. "Přej se sejdem v Bílém domě, říká. Je úplně vožralej." "Vožralej?" Lucie pozvedla obočí.

"Opravdu v tak civilizované zemi ještě existují tihle lidé? Kteří se ožirají?"

Sumec vysvětlil, že na Severu to není neřest, nýbrž folklór. Co tu taky mají dělat? Třeba v městě Narvik se pár týdnů kolem Vánoc vůbec nerozdí. Též se říká: Májí jako Dán.

Z domku se vyvalil chlap zvláštního zbarvení: měl modré oči, fialové tváře, bleděžluté vlasy, bílé kecky a rudé tepláky. Při chůzi jako by ho táhla vpřed hlava, nohy jí nestačily. Proto raději nezvedal zrak od záluďných terénních vln. Měl ji jako Dán. Nějak ale zjistil, že tam jsme, zvedl ruku, sevřel pěst a mávl jí dopředu, což podle všeho značilo: Za mnou!

Vyrazil k bílé natřené chatce pod borovicí: jeho Bílý dům! Vboursal se dovnitř. Vešel jsem s Lukášem za ním. Chlap dopadl na židli a vítr z toho pádu rozmetl po stole papíry. Vyňali jsme pasy, ale Sved je nechtěl vidět. Vypadal, že by nejradši neviděl ani nás.

"Odkud?" zarachotil a řihnul. "Pardon," dodal však. "Česká republika," řekl Lukáš. "Eh?" opáčil Švéd.

"Československo," řekl Lukáš v zájmu rychlejší domluvy.

Chlap se zahleděl do papírů. Měl jich spoustu, na každém z nich spoustu kolonek: Finsko, Dánsko, Norsko, Německo, Austrálie, Itálie... "Vás tu nemám," řekl podezíravě. "To není možný," zavrčel Lukáš. Chlap se nad tím zavrčením zamyslel a vyhrabal další papír s kolonkami. Pak se rozzářil. Vrazil nám papír pod nos.

"Mám vás tady! Mám! Vidíte?" jásal. Nad poslední kolonkou bylo napsáno: REST OF EUROPE. "Pane," řekl Lukáš.

"My nejsme žádné zbytek, my jsme kompletní! Máme prezidenta, hranice a všechno!"

"Nerozčiluj se," řekl chlap. "Dyt' já sem píšu i Rakušany!"

Lukáš se zatvářil, jako že Rakušani pro nás nejsou měřítkem. Sved vstal, obvrávorat stůl a s uznáním mu poklepal na rameno. Asi mu byli vlastenci sympatičtí. Zaplatili jsme a šli oznámit kamarádům, že jsme REST OF EUROPE.

"Co jsem říkal na hranicích?" řekl Sumec. "Je to v nich. Panská rasa. Samej úsměv, samý dobrodíní, a jen si nedáváš pozor - kudla v zádech. Ve třicetiletý válce nám vybili pradědečky až na polovinu původního stavu. Takže nebejt Švédů, je nás dneska dvakrát tolik. To by čuměli, Švédáci! To by si rozmyslili, psát nás do kolonky REST OF EUROPE!"

Lucie namítla, že žoldnéři jsou všude stejní, ale i Keny vyjádřil podiv, že se Lucie těch lidí ještě zastává.

"Pálili vesnice," vykřikoval, "znásilhovali nás, vykradli Hradčany, Codex argenteus je v čudu, dodnes nevrátili ani vobrázek! Teď dělají ramena. Já bych jim dal REST OF EUROPE!" Večer k nám přišel majitel. Pořád měl potíže s rovnováhou, byl však oholený a voněl. Omluvil se, že obtěžuje, a optal se, jaký máme plán. V případě, že žádný, dovolil by si nás pozvat na malou oslavu. Nestává se, že by u něj spali lidé ze země, o které on ví tak málo. "Co slavíte?" ptala se Lucie. Sved na ni zamrkal a řekl: "Je sobota, madam."

O švédské sobotě jsme dosud nevěděli nic. Už víme. V domě nás přivítala veselá paní, syn v Lukášově věku a nějakí lidé. Stůl byl plný salátů, ryb, škeblí a nějakého lupení. Pivo z plechovek se popíjelo, vodku všichni chlastali. Doslova.

Paní chlastala mň, ale pití v našem slova smyslu to nebylo. Keny skočil do auta pro pár dvanáctek prazdroje schovaných pro nejhorší časy. Švédové je s pochvalnými výkřiky ochutnali, poplácali nás po ramenou a chlastali vodku dál. "To nemůžou vydržet," šeptala Lída. "Tohle skončí masovou otravou alkoholem, Sumče, drž se zpátky, zejtra řidiš ty!"

Ačkoli někteří z nás a všichni Švédové byli mocni anglické domluvy, nebylo to vcelku znát: mužové nás hlaholivě plácali po ramenou a ženské se beze slov chichotaly. Semtam hostitel řekl vtip, kterému nikdo nerozuměl, a všichni se po něm div neumlátili smíchy. Něj komunikativnější byl majitelův syn: přisedl k Lukášovi, pořád do něj strkal loktem, cpal mu flašku a temně do něj hučel: "Pij, kurva." Majitel se jmenoval Niels Nielson a pořád se na něco ptal: jak daleko je do Prahy, jestli se u nás v Bosně ještě stílí a jak se jmenuje náš král. Pochlubil se, že zná prezidenta Havla, a znova se ptal, jak se jmenuje náš král. Řekli jsme, že krále nemáme, a Niels řekl, že je ho škoda.

Keny se ptal, zda tu mají pořád tak pěkné večírky, a Niels řekl, že jen v sobotu: Nejsme ožralci jako Noro ve, zdůraznil, jsme řádní lidé. Ale sobotu, tu nám nikdo nevezme!

Jeden z návštěvníků upadl do bezvědomí a někam ho odnesli. Ti druzí se ještě chvíli plácali po ramenou a pak se odpotáčeli do noci. Zůstali jsme s Nielsonovými sami.

"Rusové jsou taky pěkná sebranka," řekl Niels. "Kdyby nás český král tenkrát požádal, my bysme vám určitě pomohli."

"Už to vidím," zavrčel Sumec. "Jako ve třicetiletý válce!"

Niels se zatvářil tázavě a Lucie mu vysvětlila, že v té válce pronikli Švédi až do Čech. "No aby ne," Niels se polichoceně smál, "Švédové jsou velcí bojovníci. My jsme totiž Vikingové, to nevíte?"

"Jenomže," řekl Sumec, "jste tenkrát roztřískali, co se dalo. Ukradli jste nám vobrázky, celou galerii. A když teď chtěl náš prezident náký zpátky, nedostal nic." "To se neříká, pitomče," syčela Lída. "Ses na návštěvě." Niels zvažněl. Řekl, že to nevěděl. Že je mu to líto. Že takové věci se nedělají. Ujistili jsme ho, že se to stalo dávno a že je to jen taková legrace. "Legrace?" užasl Niels. Zdálo se, že to slovo slyší prvně v životě. "Představ si," zařval na ženu, "těmhle lidem naši lidi ukradli náký vobrázky!" "Jaký vobrázky?" zděsila se Švédka. Všichni jsme ji rychle uklidňovali. Niels se zahleděl do země a pil. A zase pil.

"Má ji jak irskej vlkodav," řekl Keny. "Má lítostivou."

"Řekni jí," zašeptala Lída Lucii, "že jestli voň přece jen nepije moc. Tohle už je vo život, fakt." Lucie to Svědče řekla. Švédka pokrčila rameny. "Je sobota."

"Pardon," řekl pak Niels. Naposled se napil, vstal, zhoupl se, vypjal hrud' a rázným krokem vyšel z místnosti.

"Jdem domů," řekl Sumec. "V nejhorším přestat, říkám já."

V tu chvíli zazněl z chodby rachot. Jako když se k zemi řítí pět urostlých Švédů. Paní Nielsonová vstala, soustředila se na rovnováhu a vydala se ke dveřím. Předeběhli jsme ji.

Niels ležel na prahu ložnice. Naklonili jsme se k němu. "Já jen," zašeptal z posledních sil, "aby byl pořádek. Ať je mezi náma všechno - na rovinu." Poté ztvrdl nadobro.

V rukou třímál velký, mimořádně ošklivý obraz: loď se tříští o skaliska, z vln se noří mořská panna, do majáku bije hrom. "To maloval Niels sám," řekla jeho žena hrdě. Pomohli jsme jí odvléct Nielse do ložnice, zavěsili obraz zpátky nad manželské postele a šli jsme spát.

Ráno nás čekal Niels u brány. Vymydlený, navoněný, s přívětivým úsměvem, jako kdyby nikdy nepil.

Doufali jsme, že si ani na nic nepamatuje, ale zmýlili jsme se. Svíral v rukou obraz moře. Cpal ho

Sumcovi do auta. Sumec se bránil.

"Vy ho nechcete?" zvažněl Niels. "Nelíbí se vám?"

"Ale jo. Ale - zapomeň, co jsme říkali. Když se pije..."

"Jak pije?" zachmuřil se Niels. "Co mám zapomenout? Jak jste to teda mysleli?"

Obraz jsme si nevzali. I když nás Niels ujišťoval, že si ho namaluje znova, zeje to pro něj maličkost. Nechali jsme ho tam stát s tříštící se lodí v náručí. Je mi to doteď líto. Že jsme tak málo primitivní, že už nedokážem brát nic vážně.

Podle některých názorů byl v tomto příběhu zesměšněn příslušník švédského národa a árijské rasy. Komu to vadí? Nikomu. Ani vládní zmocněnec pro lidská práva nemukne. Kdybych napsal o některých jiných národech, že se opíjejí jak zvířata, hned by mi někdo vyčínil do rasistů. Existují tedy národy hájené a nehájené. Které jsou však ty, a které ony?

Hájené jsou národy, jejichž prestiž či hmotná úroveň jsou horší než naše. Tomu, kdo je na tom íp, naopak závidíme, tudíž ho hanobit můžeme: naše závist je dostatečným důkazem, že ho nepovažujeme za méněcenného.

TĚM, HELSINGBORG - Původně dánská pevnost

KDO a hanzovní město, o něž byl v dávných ča-

CHTĚJÍ šech nadměrný zájem. Sotva je dobyli Švé-VĚDĚT dové, Rusové je vypálili. Po tom všem se ani VÍC: nelze divit, že Helsingborg dodnes neví, má-

li být významným přístavem, upachtěným průmyslovým centrem, klidnými lázněmi či branou do Skandinávie. Rád by byl vším najednou a taky tak vypadá. Mají tu však pěknou červenou radnici a pevnostní věž Kárnan, odkud je vidět až do Dánska.

HUSKVARNA - Předměstí Jonkopingu u jezera Vättern znají všichni dřevorubci světa. Kupodivu nemá ve znaku motorovou pilu. Zato tam stojí při silnici čtyřmetrový obr z nařezaných prkýnek. Říkají mu Vis.

MED RUM - Tento švédský výraz je obdobou českého Zimmer frei. Norové ho píší norský: MED ROM. Zimmer frei jsme ve Skandinávii neviděli. Cimry zde totiž slouží hlavně Skandinávcům, zatímco Němci (šetří, méně bohatí) spí v kempech.

GRANNA - Jádrem městečka tvoří prastaré dřevěné domky, neboť tu ze záhadných důvodů několik set let nehořelo. V zádech má Gránna žulový val, vpředu jezero Vättern. Vyrábějí tu nejslavnější švédský mls, červenobíle proužkované tyčinky Polka. Neochutnali jsme je jen proto, že hamižný Keny sugestivně zdůrazňoval příbuznost tyčinky Polka s mucholapkou. Grannu založil dánský rod de Brahe, jehož premiant, hvězdář Tycho, je pohřben u nás

v Týnském chrámu. Pomník tu má gránnský

rodák Salomon-August Andrée. Ten

v r. 1897 odletěl ze Špicberků dobýt severní

pól v balonu. Nikdy se nevrátil. Švédové

o něm natočili krásný a smutný film Let

orla.

VÄTTERN-Druhé největší jezero Švédska (první je Vänern). Má tolik vody, že dlouho uchovává teplo, a tak zamrzá po Novém roce, někdy vůbec. Pomalu se i otepluje - pro střeoevropské změkčilce je prý tu vhodné koupání až v srpnu. Specialita: průzračná zelená voda.

VISINGSÖ - Zelený ostrov se sídlem rodiny de Brahe. Pěší a cyklisté jsou vítáni. Auta nikoli: nic nemá rušit rustikální klid jezerní-ho kraje.

6.

PONURÁ KRÁSA STOCKHOLMU.

NA KRÁLOVSKÉM ZÁMKU. PANÁK PRO

ŠTĚSTÍ. ZPOCHYBNĚNÍ PTÁKA ROSOMÁKA.

UPPSALA. SRDCE ŠVÉDSKA.

Ve Stockholmu získáte záhy dojem, že tu žijí hlavně japonské turistky, venkované, Bavoráci a imigranti Z exotického jihu. Jen vzácně se ulicí mihne domorodec. Protože většina Švédů by dle ve městech, sedí nejspíš všichni doma: venku je v zimě tma a mráz, v létě zas Angličani, Bavoři či imigranti z exotického jihu. A tak možná leckterý Stockholman ani neví, že se jeho město vedle strašidelných paláců vyznačuje i veselými parky, křikem racků, teskným nebem, rybí vůní a spoustou zábavy, od kolotočů po výměnu královských stráží.

Ještě před patnácti sty roky tu šplouchalo moře: záliv sahal 70 kilometrů do dnešního vnitrozemí, až k pohanským chatám ve staré Uppsale. Pak ledovce ubylo, odlehčená zem se zvedla a moře couvlo. Zanechalo po sobě jezero Mälaren a labyrint kanálů mezi právě vyhlášenými ostrovy. Na jednom z ostrovů si jistý Birger Jaří postavil hrad, v čele gangu státotvorných hrdlořežů zavedl pořádek, a stal se tak praotcem města.

Co do stylu vystačili Stockholmané po staletí s německým vkusem, a když jim to samým začalo být hloupé, převálcovali ho vkusem francouzským. Na vkus vlastní nebyl čas: pořad proti všem bojovali, údajně proto, že všichni pořad ohrožovali. (Nejspíš však už středověcí taťkové tu povzbuzovali své syny: Vraž mu ji! Nedej se! Kopni ho! Pamatuji, že jsi Viking!) Až od posledního století, kdy Švédové zmoudřeli, ba dotáhli to ke státní neutralitě, je Stockholm švédský i duchem. Právě od té doby mu to nezaměnitelně nordicky sluší.

Po čistě okouklých třídách pluly poslední modely volv a saabů, stupeň dopravní hustoty však připomínal podvečerní Domažlice, když je v televizi hokej. Na nábreží se houpaly rybářské kutry a opálení strejci z nich zrovna splachovali rozšlapané rybičky a nějaká klepeta. Ztepilá, snědá námořnice s potetovanými zády a čvočkem v uchu natírala zábradlí, pila pivo a rusálčí vlasy jí vlály v západním větru. Pořád na nás najížděli cyklisté. Většinou nám zvonili až za zády. Uskakovali jsme nejdřív s děsem, pak s kletbami. Nakonec nám došlo, že klít by měli spíš cyklisti, protože jsme se motali v jejich značené dráze.

POZOR!

Cyklisty ve Švédsku berte vážně. Nejste doma. Pánem švédské dopravy je Jeho Veličenstvo Bicykl. Na křižovatkách jsou čáry, značky, dopravní pruhy a signály, které patří Jemu. Všudypřítomný, tisícíhlavý Bicykl má své vlastní trasy, přejezdy i se-roafory. I odtud pochází kultivovanost a zasněný klid Švédských měst. Král Bicykl je tichý, nepáchne a nezabíjí pěšáky. Ani ho nenapadne předjíždět za každou

cenu, plácet se do čela, troubit na pomalejší jezdce a vůbec se chovat jak pralesní hulvát. Je noblesní, jak se na krále sluší. Na nádvoří královského zámku se v poledne slavnostně střídají strážé. Spěchají tam stovky turistů, a aby lip viděli, přetlačují se s jinými strážemi, které stráží, aby se královské strážé mohly slavnostně střídát. Pak zazní hlášení ve čtyřech řečech, jak hezké je střežit krále, kdo ho střeží, proč a co všechno se na nádvoří nesmí. Po půlhodině té vesměs nesrozumitelné řeči připočohoduje vojenská dechovka. Když dohraje, voják u budky táhle zařve a všichni se leknou. U králových vrat pak zařve jiný. Potom strážci pochodují po nádvoří s praporem a mrskají flintičkami. Stojí tam i starobylý kanón, ale nikdo z něho ten den nevystřelil. Jednu chvíli se zdálo, že ano, ale to jen Keny s hromovou ranou spadl ze zdi, kam vyšplhal, aby se nemusel strkat se strážemi.

Lucie se od Kenyho odvrátila, aby všichni viděli, že chlapa, který se nedovede udržet na zdi, vůbec nezná. Vrazila přitom do jakéhosi staříka a ten jí řekl, že nechápe, co lidi na tom militantním tyjátru mají. Jeho sem prý vytáhla manželka, pak se ale ztratila, protože chce vidět kapelníka zblízka. Nebýt toho, byl by stařík dávno hladil u korýtky kouzelného mužíčka a radoval by se, jaký jev tom koutě klid. "Mužíčka?" zpozorněla Lucie a stařík se podívil: "To nevíte? Přece největší pozoruhodnost Stockholmu! Kdo mu pohladí hlavičku, tomu se splní přání. Žádný švindl, já sem jezdím každé rok až z Hamburku. Mám vyzkoušený, že to funguje!"

Ještě Lucii prozradil, že stačí projít uličkou, zabočit doleva, najít kamenné korýtko s vodou, udělat vpravo vbok... Pak spatřil svou ženu, vzrušeně zaržal a ztratil se.

"Takovou pamětihodnost nemůžu propást," řekla Lucie, když jsme se na nádvoří všichni našli. "Jen se divím, že v žádném průvodci, ani v německém, o tom nic není."

"Postmoderní Němce zajímá už jen žrádlo," vysvětlil Keny. "A tak všechno, co žrádlo není, rok od roku víc odbývají."

"Já mužíčka musím najít," řekla Lída. "Potřebuju, aby se nám děti vrátily z Turecka." Zeptali jsme se strejců, co tam prodávali kazety s vojenskými pochody, jak se dostánem k mužíčkovi, který vyplňuje přání. "Tady nic takového nemáme," odvětili s opovržením.

"Khaki mozky," řekl Keny. "Neznají vlastní pamětihodnosti." Optali jsme se dvou servírek. Vykulily pomněnkové oči, a když Lukáš řekl, že stačí, když sáhnou mužíčkovi na hlavu, a splní se jim přání, jedna z nich vyhrkla: "Where are you from?" "Myslí, že jsme utekli z blázince," řekl Keny. "Zeptej se, vodkad' jsou voni, když neznají základní pamětihodnost."

Ptali jsme se trafikantky, chlapa s harmonikou, paní s kočárkem a policajta, ale nikdo z nich o panáčkovi neslyšel.

"Ten panák neexistuje," hučel Sumec. "Nalítla jsi přestárlému srandistovi. Já se ti divím, při tvém vzdělání." Lucie se vzpurně optala číšníka v předzahrádce na mužíčka. Jak jsme správně předpokládali, číšník nevěděl taky nic. V tu chvíli se na konci předzahrádky vztyčil muž.

"Nemyslíte vy takového toho mužíčka?" zvolal. "Za tím kamenným korýtkem s vodou? Co když mu šáhnete na hlavu, tak vám splní přání?" "Ovšem," vydechla Lucie, "dobrý muži, právě toho hledáme!"

"Toho tu zná každý," zubil se chlap. "Vidíte ten žlutý barák? Vidíte za ním tu uličku? Tam zahnete vlevo. A zas vlevo. A uvidíte korýtko. U korýtky..." Opravdu: za žlutým domem bylo korýtko. U korýtky žulová destička. Na ní se u samé země krčil umělecky odflinknutý panák z kovu, s dokonale vyleštěnou hlavičkou. V trávě tam běhaly statné nordické děti a do větví svítilo slunce. Pohladili jsme panáčka a mnohá přání se nám pak vyplnila. Až na to Lí-dino, ale k tomu dojdeme. Rád bych ještě dodal, že chlap, který o panáčkovi věděl, byl černoch.

V uličkách Gamla Stadenu, Starého Města, nelze zabloudit: směrem dolů vždycky dojdete k vodě a směrem nahoru k

zámku. Horizontálně lze pak plout tlačenicí mezi bizarními obchůdky. Právě tady jsme si všimli zvláštního rysu, pro nějž Lukáš razil termín "stockholmská dekadence".

Třeba ve výloze umělecké galerie se válela umělá střeva, kosti a tuhla tam umělá krev. Jiná galerie lákala do svého nitra rozvernými loutkami oběšenců. Keny shovívavě poznamenal, že umělci jsou holt všude stejní, ale zrovna jsme míjeli výlohu holičství s plyšovými pejsky a sádrovými krysy. Pejsci drželi v tlamičkách obrázky Stockholmu. Kde nestála krysa ani pejsek, válela se lidská lebka. Ve sci-fi knihupectví zas jezdili kostlivci na motorkách. Lebky tam měli umělecky vyvedené a některé z nich zeleně blikaly.

Odvrátil jsem se od funebrálních výloh a srazil se s babou středních let. Měla čaroděj nicky klobouk, fialový plášť a tvář natřenou nabilo, s černými stíny kolem očí. V tlustých uších té osoby houpaly se malé lebčičky. Natahovala nohy v mocných zelených křuskách, jako by se bála, že nestihne schůzku s čertem; mířila k náměstí Stortorget, kde dánský král Christian II. dal roku 1520 popravít dvaosmdesát švédských prominentů. Chtěl jsem babu ukázat kamarádům, ale ti právě sledovali mladou dvojici - on měl černé triko, hnílob-ně zelené vlasy a mušketýrské boty nad kolena, ona bílou něžnou tvář a černou pelerínu. Příčiny stockholmské dekadence jsou podle Lukáše tři: 1) polární noc budí smutek, 2) konec tisíciletí plodí beznaděj, 3) nelze pominout nadměrný výskyt umělců a jejich galerií ve čtvrti Gamla Staden. Lída řekla, že tomu asi nerozumí, a Sumec jí Lukášův projev přeložil: "Chce říct, že jsou tady všichni vy-maštěný. Některý to mají z tmy a jiný z chlastu."

Stockholmský skanzen je sbírka švédských staveb, zvířat, krojů a lidí ze starých dobrých časů, kdy suk-nice nebo stodola z Gotlandu vypadaly úplně jinak nežli stodoly či suknice z Upplandu. Skanzen prý je tak dokonalý, že od jeho založení ztrácí jakákoli poznávací cesta Švédskem smysl. Proč taky se plahočit dlouhé týdny zemí, která měří čtyři sta dvanáct tisíc čtverečních kilometrů, když to nejzajímavější máte přebrané a smršknuté na kopečku ve Stockholmu? V chalupách tu posedávají krojovaní Švédové, víjí věnce, pečou chleba nebo jen tak překážejí a v jedné ratejně bez komína přikládají na oheň vlhké větve a dusí se při tom. Účel té činnosti mi unikl, protože jsem se tam skoro udusil. Ve skanzenu je i švédská zvěř. Naskytla se nám tak příležitost dokázat Sumcovi, že rosomák není pták. "To jsem teda zvědav," pochechtával se Sumec, "jak mi ukážete rosomáka, kterej není pták: něco takový-ho totiž neexistuje!" S vědomím převahy nás vodil od výběhu k výběhu, opovrhl rysicí s mláďaty, medvědicí s mláďaty, tuleni, tučňáky, ba i línými losy, kteří ve spánku zapírali bambulovité čumáky do země a funěli do ní, až vířilo jehličí. Zastavil až před výběhem s tabulkou Volverine. Nebylo tam nic než skály, poškrábaný kmen stromu a kopřivy. A ve skále díra. "Už jsi někdy viděl ptáka, co bydlí v díře?" řekl Keny.

"Jistě," s převahou odvětil Sumec. "Břehuli. A rosomáka."

"Pták, kterej by takhle podrápal strom, by musel bejt strašně velikej," řekl jsem.

"Dyť taky rosomák strašně velikej je," odušil Sumec.

"A kde ho vidíš, když je tak velikej?" vyjel Lukáš. "To se ptáš ty mě?" zahřměl Sumec. "Mě vůbec nezajímá, kde je. Vy jste mi chtěli ukázat rosomáka, tak se snažte. Já vím o rosomákově svý. Já nepotřebuj u nikomu nic ukazovat." "Je v díře," namítl Keny. "Není v díře," smál se Sumec, "někde lítá!" Rosomák nevylezl. Ani nepřiletěl. Vzdali jsme to. Od té chvíle si nikdo z nás není zcela jist, jestli rosomák přece jen není pták.

Do Uppsaly nás zatáhla Lucie. Sumec prohlásil, že už tři dni čeká na drsná dobrodružství, zatímco my ho pořád taháme po nějakých městech. Lída dodala,

že i jí už města lezou krkem, a Keny řekl, že nejvíc mu lezou krkem města, která se jmenují Uppsala, Motala, Lulala, Hopsala a podobně. Já a Lukáš jsme neřekli nic, což si Lucie svévolně vyložila jako souhlas. Ten večer řídila ona, a protože už nikdo neměl sílu ji kontrolovat, bez výstrahy zamířila fádni pahorkatinou do vnitrozemí. Ze jsme si to všichni nechali líbit, si dodnes vykládáme tak, že nás Lucie očarovala. "Nemýlíte se," prozradil nám později Keny, "je to fakt stará čarodějnice."

Uppsala prý má sto čtyřicet tisíc obyvatel, ale nepotkali jsme ani jednoho. Ulice byly pravoúhlé, čisté a pusté. V katedrále, na univerzitě, na nádraží a ve všech krámech měli zavřeno. Keny nás stísněným hlasem nabádal, ať jedem pryč, než biřící spustí v krajních ulicích šraňky a zavřou město. "Říkáš, že támhle v knihovně je ta knížka, kterou nám Švédové ukořistili?" rozvinul Sumec svůj oblíbený námět.

Lekl jsem se, že se Sumec rozhodl napravit dějinnou křivdu, ale Sumec jen řekl: "Tak proto tu nikdo není! Vědí, že se blížíme. Možná je varoval ten zrádce Nielson. Nevědí, co s náma. Vrátit lup nám nesmí, to by je ve Stockholmu hnali!" Byl časný večer, což se poznalo tak, že slunce zvolna plulo od západu k severu. Stín runových kamenů ležel přes cesty parku. Červené prapísko ve žluté záři. Poselství tesaný dávno mrtvými. Co jste teď vy, byli jsme i my. Jen slunce putující od západu k severu tu teskně kráčelo travou už tenkrát.

Slovo runa znamená tajemství. Tajemný je také původ těch znaků křehkých jako můří nohy, tesaných do kamene. Prý je vymyslel Odin. Za tím účelem sám sebe připíchl oštěpem k posvátnému jasanu, jehož kořen sahal k studni moudrosti. Visel tam devět dní a přemýšlel. Nedávno mi přeložili pár runových nápisů a od té doby mám nepříjemný pocit, že kvůli tomu tam Odin zas tak dlouho viset nemusel. Runy často vyprávějí o hrdinství či o lásce živých k mrtvým. Některé však překvapivě rozšiřují problematiku známou spanilým čtenářkám ze seriálů komerčních televizí: "Gemund si vzal Gerlóg za ženu, když byla panna. Pak se jí narodil syn předtím, než se Gemund utopil. Pak zemřel syn. Teď si vzala Gerlóg za muže Gurika." Jiná poselství nás vyděsí: "Zde jsem ukryl záhadu mocných run. Kdo je znesvětil, budiž vydán zlé moci. Tuším neštěstí." Jinými slovy: Kdo ten kámen ukradne, tomu ruka upadne. Na runách křesťanů už najdem kříž, často vedle Tórova kladiva: jistota je jistota. Kříž bývá i stěžněm lodi, která veze bojovníky do Valhaly. Moudrý člověk zkrátka ví, jak si zajistit Valhalu, kdyby ho do nebe nepustili. A naopak.

Utábořili jsme se při jezírku pár kilometrů za Uppsalou. Zapadlo slunce a kraj zruřověl. Tou barvou jsme došli k obřím dubům. Za hřbitovní zdí stál v záři západu a v bílém světle reflektůrku kostelík tak starý, že neměl ani věž. I tam ležely runové kameny.

"To není všechno," řekla Lucie. Šla aleji pomníčků kolem téměř idylické márnice, až vyšla ze hřbitova do luk. Byly tam tři velké kulaté pahorky a dlouhá řada menších. Ztrácely se v lese na horizontu. "To je srdce Švédska," řekla Lucie, "Gamla Uppsala."

V největších mohylách Staré Uppsaly spí tři králové Svearů, Aun, Egil a Anil. Vládli krajině, kde si tělo i duch přišly na své: moře tehdy sahalo až sem, a tak se v přístavu nepřetržitě kšeftovalo, zatímco o větších svátcích tu šamani podřezávali ovce a kozy, aby si naklonili bohy.

Později se ty masakry pokoušeli Svearům zatrhnout křesťanští knězi, ale nepochodili: čerstvě pokřtění Svearové si usmířovali své zrazené bohy ještě intenzivnějším obětním mordováním a věšeli obětovaná zvířata včetně koní na stromy posvátných hájů. Pak se šli nejspíš vyzpovídat.

Šli jsme dál růžovou nocí v sedlech mezi mohylami, mezi kameny z předvikinských časů a pomníky křesťanských vítězů. Všichni jsou pohřbeni ve stejné zemi, v úrodné krajině Švédska tak tiché, že tu ne-hučí ani lesy.

Seděli jsme pak u ohně, hleděli k mohylám. Nepřišel jediný duch. V pohodě pili jsme vodku, dokud růžová hladina jezera nezačala žloutnout. "Stejně to nechápu," řekl Lukáš. "Skandinávci nekradou a drží slovo. Jsou to Rychlé šípy Evropy. Ale jejich předkové? A hrdinové? A bozi? Bratrstvo kočičí pracky. Jak je to možné?" Rozhořela se ohnivá poloalkoholická debata. Podle Lucie nebyli naši předkové o nic lepší. Keny volal, že byli, viz praotec Cech, Přemysl, kněžna Libuše. Sumec řekl, že nedomrlá trojice Kenyho příkladů jen dokazuje, že si Češi furt na něco hrajou; kdežto Skandinávci ne. Lída vyzvala Sumce, ať se teda do Skandinávie odstěhuje, a Sumec zařval: "To jste celý vy, kdo má jinej názor, ven ze země, nemám pravdu, Lukáši?" Lukáš úpěl: "Že já blb se vás vůbec ptal."

Naštěstí nás Lucie uklidnila příběhem hrdiny, světově proslulého, v ušlechtilém českém folklóru však těžko představitelného.

Slavných činů hrdiny Sigurdaje tolik, že by jejich vylíčení stačilo na samostatný zájezd. Znal též cizí řeči, četl runy, hrál šachy, našel poklad, zabil draka... Nám však stačí vědět, že na jednom kopci našel spící války ru Brynhild a probudil ji tak krásně, že si oba ihned přísahali věrnost až do smrti. Pak se Sigurd tryskem vzdálil, zamiloval se do princezny Gudrun a vzal šiji za ženu.

Bratr té Gudrun, jistý Gunnar, když viděl štěstí těch dvou, si řekl, že do toho taky praští, začal hledat nevěstu a potkal Brynhild. Proč ne, řekla Brynhild, mě ale zklamala má velká láska a teď se vdám jen za toho, kdo mě přepere. A hned Gunnarem praštila o zem, aby viděl, že to myslí vážně.

Já se asi zabij u, svěřil se Gunnar Sigurdovi. Já ji tak moc chci, ale ona se mnou vždycky praští o zem, moh bys mi nějak pomoci? S radostí, řekl hrdinný Sigurd a vzal na sebe Gunnarovu podobu. Porazil pak Brynhild v hodu kamenem a vrhu kopím, předběhl ji, projel na koni ohnivou hradbou a závěrem s valkýrou praštil o zem. Brynhild se milostně zamžily oči a brzy byla svatba. Jistě s Gunnarem. Svatební noc zvládněš ůl doufám sám, řekl Sigurd. Gunnar poděkoval a šel do ložnice. Brynhild ale položila mezi Gunnara a sebe meč - její muž měl prokázat silnou vůli tím, že na ni do rána nesáhne. Gunnar to nevydržel a Brynhild ho uhodila kolenem do oka, přidusila polštářem, škrtila ho, podrápala, pokousala a shodila z postele. Nakonec Gunnara svázala svatebním závojem, pověsila ho na věšák a smutně řekla: Jak tys mě mohl porazit, vrabečku, to tedy nepochopím. Gunnar to žaloval Sigurdovi a ten v Gunnarově podobě ochotně nastoupil do ložnice následující noc. Sám položil mezi sebe a Brynhild meč a vydržel to až do rána. Ráno vykonal, co se od hrdiny očekávalo, Brynhild se uklidnila a všechno by bývalo skončilo dobře, nebýt toho, že si Sigurdova Gudrun a Gunnarova Brynhild zašly umýt do potoka vlasy. Pohádaly se, která smí stát proti proudu v čistší vodě, protože má většího hrdinu. Brynhild se chvástala hrdinným Gunnarem a Gudrun jí s gusem prozradila, kdo vlastně Brynhild přemohl.

Brynhild z toho skoro spadla do potoka a na Sigurda se tolik rozzlobila, že mu přísahala smrt. Za čas se jí to povedlo, způsobila však přitom tak děsivé mordování, že by nám jen jeho stručný popis zabral nejmíň tři zájezdy do Skandinávie. Pak se sama probodla. Jak si přála, spálili ji na hranici se Sigurdem a mezi nimi ležel meč jako o té svatební noci, poslední noci, kdy byla nešťastná Brynhild doopravdy šťastná.

STOCKHOLM - Další důkazy dekadence švédské metropole: v Městském domě (Stadshuset) zasedá městská rada, není to však radnice (Rådhuset). Ta je jinde a sídlí v ní soud.

Modrý sál Stadshusetu není modrý. Je dočervena. Ve Zlatém sále se konají bankety na počest nositelů Nobelovy ceny. Nepustili nás tam asi proto, abychom neodhalili, že sál není zlatý. (Keny tvrdil, že tam nesmíme, abychom neviděli, jak se uvnitř nositelé Nobelovy ceny cpou jak nezavření.) Jenom andělíci na střeše Stadshusetu jsou zaručeně pozlacení. Ale všichni do

jednoho se obracejí prdýlkami k moři, což je u národa mořeplavců na pováženou. A zlacený náhrobek Birgera Jarla, otce města, zastrčili Stockholmské za roh věže, jako by se za praotce styděli. Namátkový výběr ze stockholmských zajímavostí:

Královský zámek - Od časů Birgera Jarla a drsných králů Vášů to byl hrdý válečnický hrad, kde byl pořád průvan a psi zima. To jistě rožilovalo královnu Christinu II., která tak obdivovala sladkou Francii, že prý švédsky hovořila, jen když klela. Po pařížském vzoru sem zavedla radovánky, filozofování, galantní dobrodružství a kutí piklů, přičemž přinejmenším to první a zejména třetí musí probíhat v teple, jinak je to k ničemu. Ale až Christinin nástupce Caři X. Gustav zámek v 18. století zmodernizoval. Jen co skončil, umřel. Týž den tu vypukl požár, při kterém byl zemřelý král téměř zpopelněn. Postavili tedy zámek potřetí, ale královská rodina bydlela pak pro jistotu skoro padesát let jinde.

Náměstí Stortorget - Má pochmurný zvuk i minulost, navíc je tu švédská akademie a rokoková burza. Pravý důvod zde spáchané "stockholmské krvavé lázně" (82 Švédů popravených dánským králem Christianem údajně za protidánské pikle) není dodnes jasný. My ho však samozřejmě známe: stockholmská dekadence. Gustav Váša - Dva mužové toho jména patří k nejslavnějším švédským králům. První vyhnal v šestnáctém století ze země vládnoucí Dány, nevyšlo to však na první pokus. Naopak po tom pokusu Dánové hnali zemí Gustava a zle by se mu vedlo, kdyby neunikl

na lyžích. Na počest oné historické štvanice se každoročně koná lyžařský Vášův běh. Vasamuzeet - Pak se Gustav přece jen stal králem a jeho stejnojmenný nástupce tu slávu neunesl. Dal si postavit bitevní loď, jejíž velkolepost měla vyjádřit velkolepost královny osoby. Bohužel šlo o velkolepost tak nesmírnou, zeji stavitelé nezvládli, voda neunesla a hned v r. 1628, při pokusné plavbě přístavem, se loď potopila. Prý bylo nahoře moc parády a dole málo kamení, prý bez varování zaval boční vítr, kdoví. Voda ten debakl milosrdně kryla po tři staletí. (Tento Gustav II., známý též jako Gustav Adolf, měl vůbec smůlu. Ve třicetileté válce vtrhl do Evropy, v bitvě u Lutzeny porazil neporazitelného Valdštejna, sám však v boji padl.)

V r. 1956 loď našli, létají zvedali ze dna, vše očistili, od jídelních příborů po čtyřiapadesát děl, zrestaurovali prkna, stožáry i sošnou výzdobu, vysmolili podpalubí. Potom přitáhli loď ke břehu a postavili kolem ní muzeum. Dnes můžete jezdit podél lodi pěti-patrovým výtahem, na monitorech počítače ji znova převrhnout či zachránit. Též můžete šmejdít v podpalubí mezi dřevěnými námořníky, kteří zašívají, nabíjejí děla, perou se a pijou, vše v životní velikosti. Nebo jít na film, jak zvedají loď ze dna. V jiné cimře probíhá ztroskotání, lampa se houpá a zhasíná, podlaha se třese, loď skřípe a tonoucí muži nařikají. Mají tam i ulici z třicetileté války, kde jedna paní z umělé hmoty oděná jak Rembrandtův model volá do vikýře na sousedku zprávu o tom neštěstí. A to vše jen díky dávno potopené lodi. Otcové muzea si zajisté zaslouží obdiv. České lidové rčení označuje jejich výkon jako umění vytvořit z plynné substance kuličku.

UPPSALA - Dnes ospalé městečko 70 km severně od Stockholmu. Centrem Švédska se stala poté, kdy božstva křesťanská i normanská odmítla dál hledět na neřádstva pohanů ve Staré Uppsale (Gamla Uppsala), posunula moře o sedm kilometrů na jih a zanechala pohany na suchu. Podnikavci tedy přestěhovali přístav a obchody též o sedm kilometrů, převlékli kabáty a stali se křesťany tak příkladnými, že se záhy zmohli

1 na arcibiskupa. Ale Pánaboha neošálili: za pár set let moře couvlo dál, až ke Stockholmu. V Uppsale zůstal arcibiskup, univerzita, knihovna a jiné výstřelky ducha, protože mužové ducha se syrové realitě přizpůsobují neradi. Zato světská moc, obchod a jiné přízemní aktivity přesídlily do Stockholmu

s pragmatickou hbitostí. V Uppsale je mimo jiné: Univerzita - Postavili ji v 15. století, aby se Skandinávci nemuseli trmácet za vzděláním do Paříže nebo do Prahy. Učil na ní i botanik Caři Linné. Moudrých tu však i bez něho jistě bylo dost, o čemž svědčí inspirativní nápis na průčelí: Myslet svobodně znamená mnoho. Myslet správně znamená víc.

Dóm - Začali ho stavět v duchu anglickém, pokračovali v duchu francouzském, neboť se změnila móda, mezitím pořád hořelo, takže se pořád přestavovalo, všichni říkali, že to bude nemastné neslané, a taky že je. Nicméně je to aspoň strašně veliké: nejdelší ze tří chrámových lodí je prý přesně tak

dlouhá, jako je věž vysoká, totiž 118 metrů. Slavní zde pohřbeni: Caři Linné, mírumilovný otec moderní botaniky.

Generál Banner, z českého pohledu válečný zločinec třicetileté války. Kancléř a diplomat Oxenstierna, z českého pohledu ten, který kamarádil s Komenským, pak se na něj vykašlal a za Čechy se nepřimluvil. Univerzitní knihovna - Mají tu nejstarší severské rukopisy Eddy: ty pro Skandinávce znamenají totéž, co pro Řeky Homér. Slavný Codex argenteus je překlad bible gótského biskupa Vulfily (žil ve 4. století, tedy před šestnácti sty roky!), napsaný asi v Ravenně u krále Gotů Teodoricha. Není to však knížka, jak tu vzácnost vytrvale nazývá Sumec, ale 187 purpurových pergamenů s písmem stříbrným a zlatým. Jenom stříbrná vazba je mladičká, necelých tři sta let.

GAMLA UPPSALA - 7 km severně od Uppsaly, první známá metropole říše Svearů. pradědků to dnešních Švédů.

Sestává z kostelíka, hřbitova, zmíněných královských mohyl, z výšiny Tingshog, odkud se dá řečnit k lidu, a zejména z hospody, kde si můžete objednat medovinu a pít ji z originálních volských rohů Vikingů. (Rozumí se z rohů volů, jejichž praprabáby pásali Vikingové.)

7.

SKULESKOGEN. ZÁHADA ZUBATÝCH DŘEVORUBCŮ. PŘÍŠERÁCI TÁHNOU. TRPASLÍCI, BOHOVÉ A KOMÁŘI.

O pohoří Skuleskogen romanticky rozmláceném erozí ví málokdo. Na mapách je většinou nenajdete a i my bychom tu věc na cestě mezi Hárnósandem a Skogem přehlédli, kdyby si Lukáš nevšíml cedule. "Nečekejte senzací," řekl jsem, "nikdo o tom neví." "Senzace právě je, že o tom nikdo neví," opáčil Lukáš. Kamarádi s ním kupodivu souhlasili. Asi už měli dost jízdy, jejíž ujeté kilometry se začaly počítat na tisíce.

Minihory Skuleskogen vás zaskočí bez výstrahy. Jedete pokojně zvlněným přímořím a říkáte si, co je platné, že je tu jiná krajina než u nás, když je jiná pořád stejné. V tu chvíli vás obklopí les a hromady skal, jakoby rozdrčených Tórovým kladivem. Jako by zemětřesení zpustošilo zemi šedivých královských zámků. Zdola se zdá, že ty trosky sahají do pohádkové výše, ale jen se tak tváří: nejvyšší hřeben Skuleskogenu to s bídou dotáhl na tři sta metrů. I tak je cesta nahoru těžká: bažinaté louky, strže, soutěsky. V té největší,

úzké Slåttdalsberget, se tyčí holé stěny na padesát metrů vysoko. Slunce tu nepotkáte, je tu mokro, zima a semtam spadne shora borovice či drobnější kámen o rozměrech fiatú Punto.

Kdo ale překoná hlavní hřeben, spatří jiný svět: tišiny lesů, skalní labyrinty, v údolích nehybná jezera jako oči hor. Na východě Botnický záliv, ostrovy se smrkovými lesy. Země skandinávských duchů, elfů a trpaslíků.

V informační boudě pod kopcem nás informační dívka přesvědčila, že v národním parku Skuleskogen se vyplatí přenocovat: nahoře mezi Malou a Velkou soutěskou je prý jezero a z toho se dá pít. Pak můžete ze skal sledovat západ slunce, který vzhledem k roční době je téměř i východem téhož. Říkala to tak něžnou, až smyslnou angličtinou, že Sumec, který jí vůbec nerozuměl, ji neustále přerušoval výkřiky: "Ta holka má pravdu! Poslechněte ji ve všem! Já jsem taky pro!"

Poslechli jsme ji. První túra s plnou bagáží měla prověřit jak stupeň naší tělesné zchátralosti, tak účinnost severských komárů a potažmo k tomu účinnost českých repelentů na tyto nejobávanější dravce skandinávského severu.

Zaparkovali jsme v lesním údolí, obuli pohorky a nahodili bágly. "Nevím, proč to vlastně dělám," řekla Lída, "když mám beztak dítě v Turecku."

POZOR!

Diví-H se někdo, co všechno se ve švédském národním parku smí, tedy opravdu je to tak: někde si i můžete aspoň na jedinou noc postavit stan, vařit venku na plynovém vařiči... Skandinávci věří, že jste dospělý, takže vám lze bez rizika nejen půjčit sirky, ale třeba vás i pustit do přírody. Staré zvykové právo vychází z poznání Seveřanů, že příroda je krutá, takže lidé si musí pomáhat, chtějí-li v té větrné a temné ledárně přežít. Proto si i smíte chytit rybu k obědu nebo přespat na soukromém pozemku. Stačí, když po sobě uklidíte, když se domluvíte s majitelem louky, když se mu nenastěhujete těsně k domu a když nebudete chytat ryby ani do zásoby, ani granátem.

Jiná věc je, jak dlouho taková velkorysost Skandinávcům vydrží ve věku, kdy se jim do hor hrne nejenom půl zkaženého světa, ale i světem zkažení Skandinávci z měst.

Rašelinná cesta nám hluše duněla pod nohama, napravo moře, vlevo les. Tady v klikatých zálivech, za hradbou ostrovů připomínal Botnický záliv spíš jezero. Lízli jsme si vody: nebyla slaná. Při březích kvetly šípkové růže. Les byl naopak hluboký, temný a nebylo mu co věřit.

Snad aby se turisté nebáli, zapíchala správa parku podél cesty naučné tabule. Byly tam obrázky s povídáním v pěti řečech, jak se který strom jmenuje, co tu roste, jakou spoušť že způsobuje kácení, jak vypadá tetřev a jak datel. Chtěli jsme si to přečíst, ale Sumec, který to přečíst neuměl, ustavičně vykřikoval, ať se neblážíme, že už je pět večer a kdoví, co nás čeká, až polezem potmě nahoru. Namítali jsme, že tak vysoko na severu bude noc spíš žádná než krátká, a že tedy není proč chvátat. Sumec však sveřepě odpovídal: "Za polárním kruhem si dělejte, co chcete. Teď jsme ještě v Evropě. V Evropě se ve dne chodí, v noci se spí." Na kamarády ta demagogie kupodivu platila, a tak jsme zbytek tabulí nestačili přečíst, což se nám záhy vymstilo.

Při břehu jsme minuli olšový háj, napůl porubaný. Pařezy i kmeny padlých olší byly divně špičaté, jako by je někdo porážel tupou sekerou. "Bobří!" zašeptal Keny se vzrušením lovce kožešin. Sumec tu možnost odmítl: pečlivě prý prostudoval knížku o švédské fauně, a o bobrech tam nebylo nic. Lída řekla, že v tom případě četl knížku o švédské fauně blbě, protože ona ví ze školy, že bobr stromy poráží, aby se totiž nažral kůry. Lukáš namítl, že bobr nežere kůru, nýbrž staví z poražených kmenů na potoce hráze. Tady ale potok nebyl, jen moře. "Prostě si staví hráze v moři," řekl smířlivě Keny a Lukáš odvětil, že stavět v moři bobří hráze je blbost. Sumec připomněl, že o bobrech není na tabulkách nic, a Lída vyjela, jak to ví, když to nepřečte. Sumec se naštvál a řekl, že přece pozná bobra na obrázku. "I na švédském?" optal se Lukáš.

Lucie pak navrhla, že možná bobr olše porazil, aby se zmocnil něčeho, co na ten strom uteklo. Sumec se posměšně tázal, co podle Lucie utíká na olši, a Lucie odvětila, že neví, že možná samice. V tu chvíli jsme potkali dva dřevorubce, otce se synem. Otec nesl motorovou pilu, chlapec sekýru. Pozdravili jsme je a oni se na nás přátelsky zacenili.

"Ježíšku," viděli jste to? vydechla Lída, když přešli. Viděli jsme to: oba ti tvorové měli nadměrně vyvinuté horní řezáky - když po úsměvu zavřeli pusy, bylo vidět, co jim to dá práce.

Stezka nás vyvedla do skal. Začalo stoupání. Skály byly placaté a nízké, jako obří bochníky. Čas od času byly poseté žlutozelenými bobky, o nichž Sumec

bez nejmenšího důkazu tvrdil, že to jsou bobky sobí. Kdo se odvrátil od bobků, vzpřimil se a setřel pot z čela, uviděl pod skalami za lesem moře. Čím jsme lezli výš, tím bylo moře víc. Záhy nás dostihlo dvojí drtivé poznání. První se týkalo sešlosti svalstva. S výjimkou Lukáše jsme se pořád fotografovali, zkoumali bobky a obdivovali krajinu, abychom zamaskovali, že nemůžeme dál. Jen Lukáš byl daleko vpředu a povzbuzoval nás se špatně skrývaným opovržením. Druhé drtivé poznání nás čekalo za hlavním hřebenem, když jsme se spustili k jezeru. Jeho hladina zlatě zářila v zeleni borovic.

"A sakra," řekl Sumec. "Dá se z toho pít." Odvrhli jsme batohy a tázavě se vzpřímili: co znamenal skličný Sumcův tón?

"A sakra," řekli jsme sborem. Dalo se z toho pít. Dokazovalo to třicet Čechů z karosy Zelená příšera, kterou jsme potkali v Kodani. Dorazili nejspíš chvíli před námi, ještě se z nich kouřilo. Hltali jezerní vodu, nabírali ji do dlaní, do lahví a do ešusů. Někteří ji vleže chlemtali jak zvířata. "Čau, Lukáši," šťastně řekla jedna dívka a přitiskla ňadra k Lukášově paži, "už jsem myslela, že tě nikdy neuvidím!"

Lukáš odmítavě zkameněl. "Barborko," zvolal v tu chvíli sportovně vyhlížející kmet, "honem, páli se nám nudle!"

"To je děda, Lukáši," řekla Barborka a odhopkovala. "Šla po mně už v Kodani u glyptotéky," řekl Lukáš. "Naštěstí ji děda odtah do Tivoli. Kam uniknu tady, nevím."

"Proč bys unikal?" divil se Keny, "dyť je pěkná. Hej, Barborko, nechceš bonbon?"

"Nejsem pederast," odvětil Lukáš. "Čtrnáctky mě nezajímají. Ani žádný jiný turistky."

"Bude se vám tu líbit," přivítal nás vůdce Příšeráků Jezour, "je tu fantastické klid a ticho." Vzápětí se rozeřval na posádku: "Nikdo si nebude v jezere čistit zuby! Nikdo tam nebude plivat pastu!" Horší bylo, že stany Příšeráků stály úplně všude, kde nebyl močál, skála, dolík nebo padlý strom. "A proč vlastně stavět stany?" řekl Sumec. "Je teplo a nestmívá se. Vyspíme se pod širákem jako zamlada!"

Nechali jsme bagáž u Příšeráků, najedli se, vykoukali a jen se spacáky jsme vyrazili do skal. Ze spacáků budem nahoře sledovat východ slunce. Pak zatáhnem zip a usnem.

Jenže slunce pořád ještě stálo na nebi dost vysoko. Chvíli jsme se hádali, jestli zapadne, kam zapadne a kde je sever.

Abyste se uklidnili, řekla Lucie, povím vám, jak vzniklo skandinávské nebe a světové strany.

Skandinávští bohové nebyli ladní dobráci. Byli spíš tvůrčí typy. Zavraždili třeba nejstaršího boha Ymira a z kousků jeho těla stvořili svět. Z Ymirovy lebky vyrobili nebe. A aby se ta lebka nad zemí pěkně modře klenula, ze čtyř stran ji podpírali čtyři trpaslíci. Ti se jmenovali Nordri, Sudri, Vestri a Austri, což mužem přeložit jako Seveřan, Jižan, Zapadán a Východniar. Trpaslíků bylo ale bezpočet. Rodili se v Ymirově mrtvém těle a vypadali jako červi. Někteřím bohyním se Z toho dělalo špatně, a tak bohové obdarili trpaslíky snesitelnější lidskou podobou a přestěhovali je do podzemí. Ale obyčejní lidé měli z trpaslíků i pak strach.

Ve východním Švédsku se kupříkladu vypráví pověst o skále, kolem níž se jedné noci vracel z hrdinské pit-ky hrdina

Sveigdir s družinou. A na skále seděl trpaslík. Sveigdirovi lidé byli opilí, a tak se k trpaslíkovi rozeběhli. (Z poslední věty lze vyvodit, že ve střízlivém stavu by taková hloupost nikoho ani nenapadla.) Trpaslík pak pozval Sveigdira do jeskyně, že prý se tam setká s Odinem. Hrdina Sveigdir byl tak ožralý, že mu to věřil, vešel do skály, skála se zavřela a Sveigdira už nikdy nikdo nespasil.

V tu chvíli nás našli první komáři a Lukáš řekl: "Moh bych lehce dokázat, že komáři jsou přechodný stadium mezi červama a švédskými trpaslíkami. Ale vidím, že sem leze Barborka. Ne abyste ji zas nák povzbuzovali!"

"Čau, Lukáši," řekla Barborka, "vy jste si teda vybrali kopec. Já když se zpotím, tak voním. Čuchni si," řekla a nabídla Lukášovi předloktí. "Nebude tě děda hledat?" odvětil Lukáš. "On sem jde taky," zasmála se. "Všichni sem jdou."

Slunce kleslo těsně nad severní pohoří. "Pořád víc," řekl Keny, "tu hučí komáři. Jsou rozezlený."

"To nejsou komáři," řekla Barborka. "To jsou naši." "Au, bestie," Keny se plácl do čela. "Jasněže švédské komár není žádné komár. Je to bestiální křídlatej trpaslík, co se vylíhl z červa." "Nic o trpaslících nevíš," řekla Lucie.

Ve Skandinávii mají i veliké, silné a ztepilé trpaslíky. Jejich trpaslictví se pozná jinak: jsou umounění od práce a není jim co věřit, neboť žijí v nečistých stínech podzemí.

Potkáme-li naopak v severském lese bytost krásnou, která nepracuje, ale zpívá a je tak ušlechtilá, že až modře svítí, není to trpaslík, nýbrž elf. Krásné elfy vcelku nikdo nepotřebuje, zatímco přízemní trpaslíci mají pořád plné ruce práce. Bohu Tórovi vykovali kladivo, Odinovi oštěp, bohu lásky vyrobili loď a bohyni lásky Freyje náhrdelník. (Za ten se líbezná bohyně musela milovat se čtyřmi trpaslíky a vůbec jí to nevadilo, tak pěkný náhrdelník to byl.)

Vykovali také zázračný prsten, kance ze zlatých vláken a jiné užitečné věci. Tórovo kladivo se vždycky trefo a vrací se do ruky pána, trpaslíci loď má vždycky vítr v zádech a z prstenu každou devátou noc vypadne osm jiných prstenů.

Kanec běhá po vodě i po větru, a když je tma, svítí si vlastním tělem. Trpaslíci vykovali také mříže u podsvětí, jednu mrtvolnou, druhou pekelnou. Kdo je zvedne, zkamení. Vykovali řetěz, jímž bohové spoutali božského vlka. Kov toho řetězu má šest příměsí: kočičí šlápěje, ženské chlupy, kořeny hor, medvědí nervy, rybí dech a ptačí plivance. Až se řetěz přetrhne, vlk spolke slunce i měsíc a bude konec světa. Vyráběli též pro lidi: trpaslík jménem Smrt ukoval meč, jenž se nesmí vrátit do pochvy, dokud někoho nezabije. Jiný meč si jistý král vzal do hrobu, když se mu doneslo, že ta zbraň má zničit králův rod. Jistěže si nepomohl, královská dcera se vloupala do hrobky, meč mu vzala a začal masakr.

Naproti tomu božští elfové, co lidská paměť sahá, ne-vy robili nic. No a? Cožpak bohatství světa opravdu spočívá ve výrobě bláznivých předmětů, bez nichž se každý lehce obejde? Elfové obdarují svět něčím jiným: světlem a krásou.

"No dobrý," řekl novomanžel ve žlutých tepláčkách. "A proč to jako máme vědět? Plyne z těch výmyslů nějaký ponaučení?"

"Z krásy, ty blbečku, neplyne ponaučení," vyjela žlutá novomanželka. "Krása je krása." "To je teda novinka," uchechtl se žlutý novomanžel a plivl do borůvek.

To neměl. Za pět vteřin po tom činu, právě když se slunce dotklo skalních boulí na severu a hodinky ukázaly čtvrt na dvanáct, se s válečným vytím přihnali komáři. Rozdělili se na oddíly a každý oddíl napadl jednoho z nás. Všichni jsme začali skákat, tančit, plácet se a řvát.

"Ke stanům," zavelel Ježour. Příšeráci zahájili ústup z výšiny. Couvali s hlavami vtaženými do tepláků, tasenými spreji po způsobu plamenometčků ničili za sebou vše živé.

"Kous mě do zadku," volala Barborka kdesi v břízách, "chceš se, Lukáši, podívat, jak mě kous do zadku?"

Pechali jsme též. S hrůzným vědomím, že na rozdíl od Příšeráků se nemáme kam schovat. "Hrom do Skuleskogen, zatracená Skandinávie, blběj sever," ječel Sumec, "proč my vlastně nejeli do toho Turecka?"

Dorazili jsme k batohům a vyrvali z nich stany. V trysku jsme hledali rovné místočko. Neexistovalo. Mrskli jsme stany na zem a zaplynovali se sprejem. Komáři se tomu zcela slyšitelně smáli. Rozkošnický si ve spreji protřepali křídélka, nabrousili sosáky a bodali.

Podánilo se mi rozbalit stan a v příkrém svahu natáhnout první šňůru, když mi komár začal sát krev na čele. Kdybych šňůru pustil, stan by se zas zhroutil. Udeřil jsem komárem o borovici a rozdrásal si čelo o její drsnou kůru.

"Jen počkejte, pískálkové," sípěl Sumec zmírajícím hlasem a vyrval z batohu svou obávanou dýmku. Jak do ní cpal tabák, usedlo mu pět komárů na pravou ruku, pět na levou a všichni naráz bodli. Sumec zaječel a sirka mu upadla do vyschlého borůvčí. Lucie zalehla oheň vlastním tělem. "Vím, jak na ně," zvolal Keny. "Komár lítá do tří metrů vysoko, to je vědecky zjištěný! Vzhůru, kamarádi! Na stromy!"

Vyškrábal se na borovici a rozesmál se úlevou. Potom vykřikl, že vidí západ, nebo možná už východ slunce. Pak se začal poutat k větvi šňůrou na prádlo. Potom zaječel a spadl z borovice. Vysvětlil nám, že když vázal první uzel, uštkli ho komáři do palce a do krku.

Vystříkali jsme už všechny spreje. Komáři se dál smáli drsným bohatýrským smíchem. Nakonec dostala Lída nápad: "Do vody!" Servali jsme šaty, vrhli se do jezera a ponořili se pod jeho spásonosnou hladinu.

Když jsme se vynořili, komáři byli pryč. Slunce stálo nad limbami, vesele zářilo. Rozbalili jsme spacáky a zasunuli do nich svá těžce zkoušená těla. "Jen bych ještě rád věděl," řekl Sumec, "kterého křidla napadlo, že se dá ve Švédsku spát pod širákem?" Neviděl najedno oko, protože ho komár bodl do víčka. Zželelo se nám ho. A tak se Sumec možná až z této knížky dozví, kteréhože křidla tenkrát napadlo spát v komářím Švédsku pod širým nebem.

SKULESKOGEN - Jediné místo v celém Švédsku, kde se hory dotýkají moře. Pro vysokohorské snoby není 280 metrů žádná výška, zato tu na jedlích vlají nejfousatější lišejníky ve Skandinávii. A zpívají tu, ba zrána přímo řvou všichni až dosud známí severští ptáci včetně pěti druhů špačků, z nichž jeden má bílá záda. Navíc je Skuleskogen umístěn přesně v bodě, kde poutník začne mít švédské nížiny plné zuby.

KOSTELNÍ MĚSTA. STORFORSSEN A EDVARD GRIEG. BÍLÁ DÁMA V LESNÍM DOMĚ. POLÁRNÍ KRUH, ŠAMANSKÝ BUBEN A SEKT BOHEMIA.

Kdo projede za pár dní půl Evropy a třetinu Skandinávie, přestává být z cesty dětsky rozjásaný. Nevzruší ho ani

informace, že tento les se táhne dva tisíce kilometrů dále na severovýchod. Stejně vidí jen pár krajních stromů: zahučí, že takové má doma taky, předá řízení a usne. Probudí se, až když šoférovi zkříží cestu losice s mládětem. Šofér dupne na brzdy, a když se vzpomene, ječí: To byla losice s mládětem! Spolujezdec vykoukne do lesa hlubokého dva tisíce kilometrů, ale nic tam nevidí. Usoudí, že šofér neumí jezdit a svádí to na losici. Potom znova usne.

Jak jsme uháněli podél Botnického zálivu na sever, Švédsko se měnilo. Přejížděli jsme líné řeky napěchované plujícími kládami, míjeli sídla podivných jmen, s doteky jiných civilizací, finské a laponské, se stopami po ruských vpádech: Umeå, Bureå, Skellefteå... Zeleně při cestě se omezila na travu, na hubené smrčky a březové háje. Vesnic ubývalo. U obce Piteå jsme opustili břeh zálivu. Temně zelenou pustinou jsme se zavrtávali do vnitrozemí. Lukáš poznamenal, že při těch hrůzných vzdálenostech mezi obydlími se sňatky zřejmě omezovaly na úzce příbuzenské: pak je prý s podivem, že zdejší rasa nezdegenerovala.

"Naopak," řekl jsem, "jen ten se mohl dále množit, kdo při cestě za nevěstou utekl vlkům, přepral medvěda, přežil vichřici, vyškřábal se z močálu. A vůbec: před hodinou jsme minuli Lövanger. Jedno z kostelních měst."

"Co je to za blbost stavět město z kostelů?" řekl Lukáš.

"Kostel je tam jeden. Ale sedláci ze samoty si u něj postavili sruby, aby v nich ze soboty na neděli mohli přespat a neusnuli ráno při mši svaté. Celou neděli šli pak v pohodě domů. Kolikrát desítky kilometrů. Potmě, v závějích, ve vánici. Bez přespaní by to nezvládli."

"Každý víkend?" vyděsil se Lukáš. "Co z toho měli?"

"Slunce v duši, meloune," odvětil jsem. "Vím, že je Pánbůh s nimi. Že jsou jeho děti. Že si je po smrti vezme k sobě. To je přece fajn?" "To jo," řekl Lukáš. "Jen si myslím - jestli Pánbůh je, tak že je všude. V Českém ráji, v tundře, v každém stromu. Takový bych měl rád. Pánbůh, kterej sedí v kostelíčku a čeká, až se k němu sedlák dovleče čtyřicet kilometrů závějem - no nevím. To myslím Švédové nedomýšleli."

Storforsen vydávají za vodopád, má však blíž k obludně strmé kaskádě, stovky metrů široké, kilometry dlouhé. Je to zkrátka ten typ živlu, kde se v každém lepším westernu nakonec začne topit i hlavní hrdina, když ho chvíli předtím připraví řeka o kamarády, o milou, o loď a o věrného psa. Pes to ovšem přežije, aby mohl dál účinkovat. Vytáhne ženskou za sukni a hrdinu za vlasy. Ze Storforsenu by však zaručeně nikoho nevytáhl ani pavouci Superpes s netopýřima ušima.

V jeho hlubokém řevu, nad bílou a zelenou vodou, v černém lese a těžkých šedivých mracích poprvé jsem zaslechl Griegova Peera Gynta: tři nesmělé tóny, zrníčko radosti v pláni smutku - jako by se horská vila s houslemi u něžné tváře ptala, smí-li hrát, když hasne den. Tak a nejinak zní píseň Severu. Veselému švitoření a jásavým sexuálními neplechám se daří v jižních krajích, kde je tak živo, že v té říčící strakatíně ani nepostřehnem, která bije. Sever je tichý, nehybný. Proto slyší krok času. Proto i na jeho úsměv vždycky padá stín. Ke stínu není co dodat. Proto my Seveřané mlčíme.

Proto když se opijíme, tak do němoty.

V lese nad vodopádem objevil Lukáš muzeum. Na tom nic divného není: už jsme věděli, že Švédům stačí salaš, vidle, tři tepichy po babičce a muzeum čehokoli je na světě. Tohle mělo být muzeum dřevařů a plavců.

Lukáš dodal, že je tam správně strašidelné, sám že neví proč. Sumec řekl, že to ví: strašidelná je prý už představa, že si někdo ani nekilometr nad Storforsenem do něčeho sedá a plave v tom přes řeku. Takovou hloupost provede jen šílenec a šílenec jsou strašidelní.

Lukáš odsekl, že strašidelná je tam tolik, že se o něm Sumcovi ani nesní. Vydali jsme se lesem vzhůru. Řeka tu pádila tiše a rychle. Už dobré čtyři hodiny se stmívalo. A poprchávalo. Storforsen ryčel až sem. V kůlně ležel bachratý člun bez kýlu. "Určitě se tu pár lidí utopilo," řekl Keny a Lída vyjela, proč to říká. "Protože je to pravda," odsekl Keny. "Možná taní ve vodopádu jsou ještě jejich kostry."

Dřevěný domek nad kůlnou byl teď zavřený. Lukáš nakoukl do oken. "Kuchyňka, hrníčky, postel," referoval, "všechno z roku funf. Škoda, že je zavřeno." "Dobře, že je zavřeno," řekla Lída. "Taky na mě padá nějaký jakoby strach." Na nebi těžkly mraky. Jak by řekl Karel Jaromír Erben, byloť k půlnoci. Keny přiložil tvář k okýnku. Stínil si rukama, aby viděl dovnitř.

Náhle couvl. A vykřikl. Pak se zastyděl, že vykřikl, a předstíral, že kašle. "Asi je tam tohleto - mrtvá ženská," řekl. "Jéžišku," vypískla Lída. Sumec nakoukl, kam předtím koukal Keny. "To snad ne," pohoršil se. Po něm nakoukl Lukáš. "Horor," zahučel a koukal dál. Lucie řekla, že nic nechce vidět. Přes řeku sem spěchala mlha. Nakoukl jsem rovněž. Na židli tam seděla stařenka. Měla skloněnou hlavu, bledou, jakoby voskovou tvář a drobné bílé prsty. A co bylo nejděsivější, ty ruce vztahovala před sebe. Mrtvolná ztuhlost. Rozvinula se pozoruhodná diskuse:

JÁ: Co pílíte? Není živá! LUKÁŠ: Proto šílíme, že není! JÁ: Chci říct, není mrtvá. Je to figurína. LÍDA: Dyť nic nevidíš! Je tma. JÁ: Tak se tam podívej! LÍDA: Nejsem blbá. KENY: Co by tam dělala mrtvá ženská?

SUMEC: Mrtví nedělají nic. Aspoň doufám. LUKÁŠ: Možná ji zabili. Ukradli prachy z muzejní pokladny.

SUMEC (s násilným smíchem): Švédové, jo? LUKÁŠ: Ne. Gastarbajtrí.

Pohlédli jsme do okýnka znova. Opravdu to byla figurína v kroji. Na prstech měla namotanou přízi. Vraceli jsme se muzeálním lesem. Rozprostíraly se v něm prastaré dřevařské vehikly, pily, zmoklá ohniště s páchnoucím popelem, osekané klády: věci, jimiž dávno mrtví vesničané bojovali s přírodou. Pasti na velkou i malou zvěř. Kůly, které probodnou medvěda, smyčky, co uškrtí vlka. Kámen, který rozbíjí hlavy. Oka na něžné sněžné zajíce. U okýnka v kůlně ležel opravdový mrtvý pták. Kolem šedé šero: nevíš, co přichází z mlhy. Kdo za tebou stojí.

"Nevidíte nic?" vyjekla Lída. "Vpředu, to bílý. Jako by tam stála ta ženská. Je strašně veliká, jéžišku." To bílý byla mezera mezi stromy. Došli jsme k parkovišti, nasedli a rychle se ztratili z těch divných míst. Koukal jsem na červená světýlka Sumcova fordru přede mnou. Byl jsem rád, že tam jsou.

Přes dvě hodiny jsme jeli šedivým světem, lesem a deštěm. Směřem na sever obojí řídlo. Břízy byly nižší, smrky hubenější a stály pořád víc od sebe, takže se nám pořád víc zjevovala krajina: rozlehlá a v šeru potopená pláň protkaná

jezířky, tůněmi, línými potoky. K půlnoci déšť ustával. Někde nad koncem světa visel konec mraku, pod ním sálal červený pás nebe. Daleko odtud, za čarou obzoru se tundrou kutálelo slunce. Líné vody kolem nás už o něm věděly. Plály červeně a oranžově v soumravné pláni.

Sumec vzadu blikl dálkovými světly. Vystrčil jsem ruku z okna, ukázal dopředu. K polárnímu kruhu zbývalo pár kilometrů.

Leckde se tvrdí, že polární kruh je myšlená čára. Nevěřte tomu. Ta čára existuje. Je mezní hranicí světa, kde slunce, místo aby zapadlo, se po celých čtyřadvacet hodin koulí po obzoru kolem vás. Na polárním kruhu se to přihodí jen jednou noc v roce: 21. června. Čím dál na sever, tím víc nocí se kolem vás slunce koulí a nezapadá: na severu Norska skoro dva měsíce. Jinak se krajina před kruhem od té za kruhem neliší: lesy a vody jsou stejně vážné a čisté před čarou i za ní. A v létě se pořádně nesetmí ani ve Stockholmu.

Proto jsou cestovatelé upozorňováni tabulkami i všelijak jinak, jakou že to čáru právě překročili. Pro mnohé to bývá důvod k napití. Protože vás ve Švédsku za jízdu po přípitku mohou i zavřít do vězení, vyplatí se na polárním kruhu zůstat a otáčet se za sluncem. Vydržíte-li to po celých tři sta šedesát stupňů, přípitek z vás zaručeně vyprchá.

Nedal se přehlédnout. Při silničce tabule s patřičnými nápisy, z nichž nejzajímavější byl finský, protože polární kruh se finsky řekne napapiiri. Červánky na severu, šedý mrak nad hlavou. Vpravo kopec, vlevo jezero, za ním černý les. Od pomníčku s globusem se k jezeru táhla řada bílých placáků a pár jsme jich viděli i za jezerem, jak míří k lesu. "Vida ho," řekl Sumec s úlevou. "Dělá, zeje rovnej, podvodník zahnuťej, polární, křivej." Laponská polonoc nás obklopila. S chladem, který jsme nečekali. A s divným bubnováním.

Před džípem na parkovišti koukali do červánků dva mládenci a dvě holky. Jeden lehce bušil prsty do bubínku v klíně. Ti druzí se každou čtvrtou dobu pláclí do stehén. Jejich tváře, ruce, přední sklo džípu a buben se oranžově leskly.

"Podle značky Francouzi," řekl Keny. "Každý slavíme po svém." Vyštrachal láhev Bohemia sektu, rozdál skleničky.

"Tahám se s tím přes tři hranice," řekl. "Ať žij em!"

Krajinou zazněla ohlušující rána. Špunt vyletěl do oblak a český sekt se zapěnil ve sklenicích. "Ať se šťastně vrátíme," řekla Lída. "Ať se šťastně vrátí taky naše děti!"

"Jste čuňata," řekl Lukáš a vydal se hledat špunt. "Kdyby si tu takhle vystřelilo sedm set milionů Evropanů..."

Zastyděli jsme se a vydali se rovněž hledat špunt. Našli jsme jich devět. Ani jeden nebyl náš. Francouzi dobubnovali.

"Bubnování na oslavu?" optala se Lucie. "Ne," řekl Francouz, "na rozloučenou. Jedem domů. Ten buben jsme koupili v Narviku." "Jaký je to za polárním kruhem?" ptal se Lukáš. Francouz se teskně usmál a vzdychl. "Je to neskutečný," řekl. "Možná to vůbec nebylo." "Bohužel," řekl druhý, "jsme měli pořád pěkný počasí. Třeba budete mít štěstí a nebe se zatahne. A hory se ztratí. Přijde mlha. Možná sníh. Až pak poznáte, kde vlastně jste."

"No počkej," řekla Lucie. "Ty nám přeješ blbý počasí?"

"Přesně tak," řekl kluk. "Hezký počasí tady je nedopatření. Tohle je země přízraků. A trollů. A bílých sobích samic, co k tobě přijdou z mlhy a hned se

ztratí. Adié, přátelé," řekl a ten s bubnem ho pořád doprovázel temnými naléhavými údery, jako kdyby vábil na mejdan laponské šamany z hor. Sekt jsme dopili s nimi. "Na cesty," řekl Sumec. "Na Laponsko," řekli oni. "Škoda, že tu nejsou děti," vzdychla Lída.

9.

KRÁSA V MODRÉM ZÁVOJI. MĚSTO SNĚŽNÉHO KÚRA. LAPONCI. ABISKO. U KONCE S DECHEM. KDO CHCE VIDĚT LAPONSKOU BRÁNU?

Mířili jsme dál na sever nocí, která byla spíš dlouhým svítáním plným modrých stínů. V těch stínech jsme projížděli spícími městečkami s divnými jmény: Jokkmokk, Gällivare, Skaulo, Svappavaara. Na dřevěném portálu kostela v Jukkasjärvi jsme luštili nápis z roku 1681. První osadníci toho ztraceného místa nám na něm vzkazují: "Narodili jsme se ve Francii, procestovali jsme Afriku, pili vodu Gangu. Známe celou Evropu a bloudili jsme zeměmi a moři. Prožili jsme neobyčejné věci, než jsme přišli sem, kde svět končí."

Nejspíš tu zůstali, vychovali děti v té přesmutné krásné zemi a pak umřeli. Neznámí, nepoznatelní, jako knihy v neznámém jazyce. Jako vzdálené hvězdy.

Jak noci ubývalo, žlutý pruh na severu sílil. Tundra se počala zlatě lesknout. V dáli vyrostly hřbety hor: modré a černé, skvrnitě sněhem. Hřbety unavené, prastaré. Žádná alpsko-tatranská divočina, jenom hřbety. Stáda hřbetů, která se podobala táhnoucím mamutům.

Ve tři ráno jsme vjeli do studené a krásné Kiruny, nejsevernějšího města Švédska. Možná je Kiruna i městem nejsmutnějším. Hlavně v létě ve tři ráno, když jsou ulice pusté a navíc je na jejich prázdnotu vidět. V centru trčí domy o devíti patrech, temné, aby stěny zadržely teplo, s mrňavými okýnky. Domy mají rakvovitě střechy s komíny vysokými jak od krematoria.

"Dáme si tu noční gábl," řekl žrout Keny. "Nemůžeme jen tak minout nejsevernější město Švédska." Lucie Kenyho výjimečně podpořila: "Možná tu konečně uvidíme opravdové Laponce," řekla.

O Laponcích se ví málo, ba najdou se tací, kdo si je pletou s Japonci. Laponci totiž nikoho neobtěžují, nikdo je nevraždí, a tak nikdy nejsou v televizních zprávách. Dnešní Laponec se navíc od sousedů moc neliší: nosí džíny a bydlí v prefabrikovaném domku nějakého severského vídrholce. Laponce poznáte:

a) V přírodě podle sobích stád a stanů lávu z kůže a tyčí.

b) V obcích podle laponštiny vyznačující se kvokáním a něžným štěbetáním. Příčinou jsou přírodní podmínky: zkuste v severské vichřici vyslovit pěkně zešířka hau árjú? Nebo ví kéééé? Umrzne vám jazyk i obě patra. Naopak takové slovo Jokkmokk, Kvikkjokk, tuobtak nebo čoka lze i v třesutém mrazu pronést bez rizika.

c) Při silnicích poznáte Laponce podle krojů s pestrým lemováním a podle barevných čepic vesměs nadměrných velikostí. Někdy mají silniční Laponci soba

a stan lávu. Prodávají sobí kůže, parohy, nože, svetry, čepice a panenky.

d) Ve skanzenu nosí Laponci parádní kroj vždycky. Kydají v něm hnůj, hřebelcují soby, vrtí máslo a vůbec provádějí věci, při nichž lze nosit skoro všechno, kromě ovšem parádního laponského kroje. Laponci skanzenové se poznají i podle malých sobů působících polomrtvým dojmem, vzhledem k čemuž jsme pro ona ubohá zvířata razili něžný český název chčipácci.

e) O slavnostech poznáme Laponce něj snáz: mají parádní kroje, prodávají výrobky a někdy i mluví laponsky. Na jevišti tančí, skáčou, bíjí do pomalovaných bubnů, vypravují nesrozumitelné příběhy, vyluzují nařikavé písně a piští na zvířecí kosti, čemuž všemu se souhrnně říká jojky. Spatříme tak nefalšovaný sever chráněný před nešvary civilizace. Vstupné se tam platí v měně příslušného státu.

V namrzlém parčíku jsme vařili čaj a pátrali po Laponcích. Asi tu nějakí byli, ale ve tři ráno se nevypelešil ani jeden.

"Vylezte, prevítí," rozkřikl se Sumec, "sobi táhnou!"

Na ta slova vyšel z domu dvoumetrový chlap s blond ježkem, káráv na Sumce pohlédl, nasedl do auta a odejel.

"Nemáme štěstí," hudroval Sumec. "Zatím jsem neviděl jediný severský zvíře, když nepočítám chčipácky. Proč vůbec jedeni přes Laponsko v noci? Až se rozední, dostáném se do pustin, kde nejsou ani zvířata, ani Laponci. Jen hmyz."

Měl pravdu. Na sever od Kiruny donedávna žádné cesty neexistovaly. Ta naše byla patnáct let stará, vedla podél železniční trati a mířila do Norska, k Severnímu ledovému oceánu. Jeli jsme dál březovými

háji, kolem jezer, tesknou tundrou, pod horami přikrytými sněhem. Znova jsem uslyšel Griegovu píseň. Tiché, usedavé pípání, neboť půda severu je pustá a nehybná. Je vážná jako moudrý stařec. Ale je stokrát krásnější, vždyť každého léta na ní vykvete nové mládí, nové jehnědy, sobí telata a rozmrzlé říčky.

"Losice," zařval Lukáš, "teď jsem viděl losici!" Zvolna se vyhouplo slunce.

Z kosodřeviny a nízkých bříz vykukují domy Abiska: v zahrádkách najdem i pár stromů vyšších. Mají tu obchod, noclehárnu pro dobrodruhy, domky pro domorodce a vědce, přírodovědeckou stanici a budku pro meteorology, kteří převážně hlásí do zbytku země, že prší a že je zima. Teplé vody Severního ledového oceánu ohříváné Golským proudem švédské kraje neohřejí: proto je tu drsno, ze o tom Norové za horami nemají potuchy.

Osada Abisko by nestála za řeč, kdyby u ní nezačínal stejnojmenný národní park: modrobílá divočina hor a strží s kaňonem věčně rozvodněné řeky, s divukrásným jezerem Abiskojärvi, z něhož prý pod půlnočním sluncem vystupují víly. Široké údolí před sedlem Lap-porten mezi dvěma horami: obě mají modré, sněhem žíhané hlavy ukryté v mracích. To ráno jsme postavili stany v březovém buši u jezera a nařídili budíka. V poledním slunci vyrazíme do hor. Plán měl jedinou chybu: když jsme se v poledne vzbudili, slunce nesvítilo. Vál severák, semtam profrčela vločka sněhu.

"To je tu normální," řekl světák Keny. "Kvůli počasí přece nezůstanem dole. Když už jsme tady." Mně se to od začátku nelíbilo. U jezera jsem našel potrhanou sobí kůži a sobí lebku. Když jsem se myl v jezeře, vyrvál mi vítr ručník, a když jsem ho chytal, spadla mi zubní pasta do jezera. A jak jsem lovil pastu, spadl jsem tam já, celou jednou nohou, protože mi uklouzla na kamenech. Vrátil jsem se s kletbami na rtech a spatřil jsem Lidu, jak se svíjí před stanem. Vyrážela hýkavé zvuky, mezi nimiž všem vyprávěla, že jsem se lekl losa, až jsem spadl do vody. Že ten los na mě chvíli zamyšleně hleděl a pak se napil, jako kdybych tam nebyl. Nejspíš mě vůbec nebral vážně, když tak na kamenech blbnu. Ona že to všechno sledovala a los že utekl, až když se začala otfášat smíchem.

"Ale já tam spadl sám," řekl jsem zoufale. "On tam byl los? Já ho neviděl! Hrome!" "Já taky ne, třikrát hrome," zuřil Sumec.

Naším cílem byla hora Njulja, protože Příšerák Ježour nás ještě ve Skuleskogenu přesvědčil, že je z ní krásný výhled.

Nejlíp že prý je odtamtud vidět Laponská brána, sedlo ve tvaru širokého U mezi horami. Tím sedlem dřív každého jara a pak zas na podzim hnali Laponci stáda sobů. Za pochodu jsme se přeli, proč to dělali. Lukáš navíc zpochybnil teorii, že Laponci hnali zjara soby tam a na podzim zpátky. Co když je hnali zjara zpátky a na podzim tam? Výsledek by byl stejný, protože z hlediska sobů není za bránou nic a před ní taky ne. Ty řeči mi přišly tak hloupé, že jsem se rozčilením zadýchal a musel zastavit. Pak mi došlo, že to není rozčilení. Stoupali jsme do strmého svahu. Neměl jsem trénink. Skončila kleč i břízy, svah zůstal. Keny radostně poznamenal, že výškový rozdíl mezi naším kempem a vrcholem Njulji je slabých tisíc metrů. A že už jsme ušli skoro pětinu.

Znova jsem zastavil. Za mnou obraz jak z reklamy na tatranky. Lesy a jezero Tornetrásk podobné široké řece. Vzadu šedé a bílé hory s hlavami v mlze. A sedla po ledovcích, většinou ve tvaru U. Musím nahoru, rozhodl jsem se. Musím vidět Laponskou bránu. Kdybych padnout měl. Pak se mi zas chvíli zdálo, že padnu už tady. "Je ti něco?" zpozorněl Lukáš. Odvětil jsem, že nic, že to asi jenom vzdám. Nechci zdržovat kamarády. "Třeba na tebe pomalu leze infarkt," řekl. "Infarkt leze rychle, to by ses divil. Dávno by vylez." Zkoumavě mě pozoroval jako umírající mouchu. Kamarádi šplhali vysoko nad námi po skalních boulich.

"Sestoupím touhle značenou cestou zpátky," řekl jsem. "Neboj se. Dožen Kenyho. Budeš mi to vyprávět."

"Jak myslíš," řekl Lukáš bez elánu a pustil se za Ke-nym.

Zahájil jsem sestup. Ale v tu chvíli mi došlo, že ne-uvidím-li Laponskou bránu dnes, neuvidím ji už nikdy. Kruci.

Vždycky vylezu, kam chci, povzbudil jsem se. Jenom teď lezu pomalu. A proč vlastně ne? Mám čas. Tma mě nepřekvapí. Tady se setmí nejdřív za měsíc. To budu dávno dole.

Stezka stoupala travou, pak po slizkých skalách. A sněhovým polem. Pak jsem dohnal Lidu se Sumcem.

"Nějak nás to zmáhá," vrčel Sumec. "Tisíc metrů převýšení bez tréninku, kdo tu blbost vymyslel? Jdem dolů."

"Neuvidíte Laponskou bránu," řekl jsem. "Tamhle je," ukázal Sumec vpravo. "Laponská brána," řekl jsem, "je vidět až z vrcholu Njulji."

"V tom případě," řekl Sumec, "jdeme dál." Pršelo a vál studený vítr. Za kamenem jsme objevili Kenyho. "Co ty tady?" užasl jsem.

"Jdou moc rychle," vzdychl Keny. "Lukáš je mladej a Lucie se zbláznila. Ženský tělo víc vydrží. Asi se vrátím."

Přisedli jsme k němu. Svištěl vítr, poletoval sníh s deštěm.

"Konec světa," řekl Keny. "Až nás tady po staletích najdou, vymetou nám pavučiny z konečníků a řeknou: ti zkusili!"

"Klid," řekl Sumec. "Už jsme skoro nahoře." "Jsme ve třetině," supěl Keny. "V půlce je stanice lanovky."

"Jaký lanovky?" zařičeli jsme se Sumcem dvojhlasně.

"Sedačkový přece," řekl Keny. "Tuhle ji mám na mapě. Kdybyste nekecali, slyšeli byste, jak skřípe. Bylo nám líto sedmdesát korun na osobu, a teď to máme."

"Cože? Jakých sedmdesát korun?" vyjela Lida. "Mluv za sebe, škrte! Já o žádný lanovce nevěděla! Já mám mokré boty!" "No tak se omlouvám," řekl Keny. "Schválně si ale přepočti sto čtyřicet norských korun pro dvojici na koruny český..."

"Zmlkni," řekl Sumec mrazivě. "Jak se dostanu k lanovce?" "A chceš teď k horní, nebo k dolní stanici?" optal se Keny a Sumec nenávisťně zaklepal řezáky, špičáky i klekáky.

"K horní stanici to máš teď blíž," rozjímá Keny, "ale co tam, vid'? Na vrchol beztak žádná lanovka nevede. A proč bys jezdil dolů? Když ses tak nadřel a ještě nejsi nahoře? A když sejdeš k dolní stanici pěšky, to samý. A zejtra se nepostavíš na nohy." "Dám si v chatě čaj," zasyčel Sumec. "Možná i trochu uschnu. V tomhle stavu se nedostanu ani dolů, natož nahoru."

V neutuchajícím dešti a větru jsme táhli dál. Na okraji sněhového pole jsme potkali Lucii, která nám sdělila, že nevydržela Lukášovo tempo a že se asi vrátí. "Copak ty nechceš vidět Laponskou bránu?" optal jsem se jí a vždy informovaná Lucie se mdle otázala, co to je.

"Je to krásný sedlo mezi horama," řekl jsem. "Vypadá přibližně jako támhleto, ale je hezčí." A tak šla Lucie s námi. Lukáš prý jde dál s norskými důchodci, protože jen ti mu stačí. Počkají prý na nás v chatě u lanovky, dají si tam čaj. Za chvíli jsme došli k chatě. Sálala v ní dvoje kamna, dala se tam sušit trička, košile i boty. Lukáš pil za stolem třetí čaj a chroustal sušenky. S důchodci prý dál nepůjde. Utahali by ho k smrti. Pak mě spatřil, vyhrkl: "Co ty tady?"

"Chci vidět Laponskou bránu," odpověděl jsem. Pokrčil rameny.

Lucie se zatím zotavila, pobavila nás laponskou poudačkou, usušili jsme se a vyrazili dál do zimy. V té zimě jsme přelezli ještě tři kopce. Vždycky to vypadalo, že ten kopec už je Njulja, ale vždycky se vynořil nový, vyšší hřbet.

Ale šlo se líp. Nespínali jsme už do hor: byli jsme v nich. Na sněhových polích, v sutích s rezatou trávou. Pak Sumec stanul na hromadě kamení. Výš to nešlo. Njulja. Švihal nás sníh s deštěm, cloumal námi vítr. Všude černé a modré štíty, hluboká údolí, ledové kotle. A mraky.

Jenom Laponskou bránu jsme neviděli. Vytáhli jsme mapu a všelijak s ní točili ve zkrchlých prstech. A sakra, řekli jsme potom. Ale pořád jsme tomu nechtěli věřit.

Optali jsme se dvou norských strejců, kteří tam v pohodě svačili, kde ta zatracená brána je. Ukázali nám ji. Laponská brána nebyla za horou. Celou dobu jsme ji

měli v zádech. Kdo ji chtěl vidět, nemusel nikam šplhat. Mohl na ni koukat od jezera. I ze stanu. I z auta. Ale odtud byla mnohem líbeznější. Byla víc naše, protože jsme šiji zasloužili.

Laponská poudačka: Pasáček Uri pásal u Laponské brány soby, a jak spal, přišly k němu dvě dívky. Jedna byla krásně černá a druhá krásně zrzavá, až se Uri probudil: hned viděl, že nejsou zdejší, nýbrž ze světa o patro níž. Pod naši tundrou je totiž ještě jeden svět, kde je vše hezčí, lepší, bytelnější a lacinější než tady nahoře.

Černá sáhla Urimu na lýtko. Uri zpozorněl a připravil si jehlu, že tu holku píchne. (Ták to aspoň bylo napsáno v té knížce, řekla Lucie.) Dívka mu z legrace přivázala kaničky bot k bříze, aby sebou Uri praštil, až se probudí a vyskočí, a vtom ji Uri píchnul. To píchnutí, jak už to bývá, změnilo veselou holku v laponskou dívku. Říkejme jí Ula. Červená holka vypískla a zdrhla, ale nikomu to nevařilo, protože se Uri s Ulou do sebe zamilovali. Vzáli se a z Úly se pak stala laponská žena. Naraz si čepici, řekla jednou Urimu, jde se k my máme. Achjojk, zanařikal Uri, budou potíže. Budou, ujistila ho Ula, když mě neposlechneš. Ne abys tam zbaštil, co uvidíš. A ne aby ses tam zas rozžvanil, jak se lovec. A ne aby ses ohlížel, kde co lítá, až pujdem domů. Pamatuj si: Mlčet, nejíst, neohlížet se!

Prošli horou do světa, co je pod naším světem. Byla tam průzračná jezera a v tundře se tiše pásala stáda úplně bílých sobů. A před čisťounkými lávami tam seděla úhledná rodinka v parádních krojích, jako by čekala na fotografa.

Tos ty ten darebák, co odved mou dceru o patro výš? uvítala je matka a Uri hrdě přikývl. Nemluv a naládej se tuhle sobím sádlem, řekl otec, ale Uri odmítl. Tak to šlo do večera, Uri mlčel, vrtěl hlavou, kýval, zíval, nejedl, až všichni uznali, že má Ula správného mužského, a dali jim požeňání.

Šli domů a z nebe na ně cosi řvalo, hory se třáslly, sobi v hrůze předběhli novomanžele a upalovali z podzemí. Uri předstíral, že mu to nevaří, krácel dál, kolem ucha mu zasvištěla sekyra, těsně za ním spadla lavina a potom vybuchla hora, ale Uri nic. A sobi je pořád předbíhali.

Náhle slyšel: Kde máš Úlu, popleto? Obrátil se, dostal pohľavek a Ula řekla trumbero, ti sobi, co nás předběhli, jsou moje věno. Kdyby ses neotáčel kvůli hloupěstem, měli jsme jich třikrát tolik. Uri chtěl říct, že jeho Ula není žádná hloupěst, ale zas dostal pohľavek a náhle si ujasnil, že ta svatba nejspíš hloupěst byla: nebýt jí, mohl teď pást soby pod Laponskou bránou, měl by jich míň, ale zato by ho nechali spát. Zatracená jehla, řekl si. Ale úl bylo pozdě.

KIRUNA - Pustá, studená, údajně zamerikanizovaná Kiruna je nejsevernějším městem

Švédska (140 km za polárním kruhem). Je též jeho městem nejvyšším (skoro 600 metrů nad mořem). A je největším městem na světě, protože z jakýchkoli důvodů se více než 19 000 km nedohledné tundry, hor a jezer počítá do jejího katastru. Mají tu i největší rudný důl světa.

Ty rekordy by se měly nějak projevit: v městském znaku, v hymně, ve zrudném sebevědomí obyvatelstva. Nic takového. Ve znaku má Kiruna sněžnou slepici. Jmenuje se podle ní: ten přízemní pták se laponsky řekne ke roň.

Na kopečku Kirunavaara, který sedící slepici připomíná, stojí laponsky kostel připomínající stan lávu. Je to růžové a uvnitř to hýří Japonskými barvami: rudou, modrou, žlutou. Na střeše má kostel 12 soch, symbolů lidských citů. Jásavý

obraz ráje na oltáři nakreslil sám švédský princ. A kirunská radnice prý je nejhezčí ve Švédsku (vedle ovšem asi šesti jiných švédských radnic). V Kiruně žijí horníci a vědci. Vědci tu zkoumají vesmír, ledovce a zemětřesení v rámci zoufalých vládních pokusů udržet na severu lidi. Každý chce totiž na jih.

LAPONSKO - Území na severu Švédska, Norska a Finska. Tun dra, hory, jezera. Mimořádně smutné a krásné, stejně jako před desítkami lety. Čekáte jen, kdy se z březek za močalem zvedne mamutí chobot.

LAPONCI - Nárůdek obývající území tří států (viz výše) podobně jako Kurdové.

S osudem Kurdů však nemají Laponci nic společného: všechny severské vlády jim vycházejí vstříc, jak to jde. Že se to některým Laponcům zdá málo, je v lidské povaze. I v povaze vlády.

Odborníci se zatím neshodli, odkud Laponci přišli: z Finska, z ruského severu, z jihu? Jiní tvrdí, že nepřišli do Laponska odkud, neboť už tam byli. Jsou velcí i malí, blond, černí i zrzaví následkem ženitby se sousedy. Asi však nezaprou ani tvářemi, ani ugrofinským jazykem, v němž sami sebe nazývají Saamové. Po staletí žili tak odděleně, že dodnes mají sedm dialektů, jimiž se mezi sebou většinou nedomluví. Přesto právě prodělávají národní obrození, pěstují spisovný jazyk, literaturu, spisovatele a takové věci, takže je na další etnický konflikt zaděláno. Stačí, aby došla ropa, dříví, ryby, přišel sobí mor a Sever zchudl.

EDVARD GRIEG - Zmíněné tři tóny norského skladatele jsem poprvé uslyšel na videozáznamu jedné dobrodružné cestovky z Ostravy. Jeli podobnou trasou jako později my. Ve svém filmu neváhali střídat Griega s lepší popmuzikou. Málokdy se v cestovatelském dokumentu slyší tak citlivě namíchaná hudba.

A abychom se nechlubili cizím peřím: na Lofotských ostrovech poradí Sumec kamarádům, jak se v nebezpečném svahu přidržovat. Ty rady tam Sumec uslyšel od stylové průvodkyně řečených dobrodruhů. Tuším, že jí říkali Rašelina.

10.

NORSKO. SUMEC V KRIZI. ZELENÉ LOFOTEN. TULENI! POHÁDKA TZV. UHOZENÁ. ZÁCHRANA PŘÍŠERÁCKÉHO DĚDEČKA. VELRYBY! LÍDA VBOUŘI.

Norsko je droga. Účinkuje dřív, než ji shltnem, stačí otevřít prospekt. Kdo tam doputuje doopravdy, ocitne se v království, na které naposled věřil někdy ve školce. V zemi modré, zelené a bílé, v níž spolu s Nory žijí lesní a vodní bytosti, skřítci a trollové v horách, víly v jezerech, na lukách a na pobřežích ovce, tuleni, sobi, krávy a nejspíš i zvěř, již lidské oko dosud nespátřilo. Nad smaragdy ledovců krouží rackové, kteří sem přilétají z šířky moře.

Podobné obří expozici týden před zahájením má Norsko všechny krásy severního světa naházeny na jedné hromadě: sněžné štíty velehor ční přímo z oceánu. Louky v údolích, jezera v horách i kamenné pouště. Tráva na střeších srubů, trpasličí břiza, borůvky. Mezi tím vším plynou řeky. Jedny jsou mocné, průzračné a tiché, valí se pastvinami a odráží se v nich nebe. Druhé jsou mocné a divoké, nad jejich koryty se chvěje pára, temný řev a černá hrozba s bílou pěnou. V té zemi žije čtyři a půl milionu pracovitých, cti své dbalých a civilizací nepřilíhých ochočených lidí, kteří navzdory světovému pokroku pořád ještě téměř nekradou, jsou k příchodům přívětiví, podle staletého práva vás nechají vyspat na vlastní posečené louce a někdy vám ráno i přinesou mléko, ale rozhodně se z vás nezblázní: zajímáte je nejvýš jako bližní v nouzi. Jako zákazník jim můžete být ukradený. Nepotřebují vaše peníze. Mají jich víc než vy.

Kdo chce vstoupit do hor, musí přelout ocelovou hladinu fjordů. V polotmě severní půlnoci stačí pak tři hlty severské vodky, aby se z mlhy vyhoupla loď s pruhořanou plachtou Vikingů, s tlupou rusovlasých d'áblů na palubě, bojektivých, po zuby ozbrojených a ožralých, jak normanský zákon káže: dřív, než vás uvidí, pohltní je šedá pára nad vodou nebo je rozmetá náhlý šíp slunce.

Norsko je jako dobrá kniha, která, ať cestujete od jihu či od západu, většinou začíná mírně a bez velikých efektů. Milí za milí přidávají na síle a tam, kde vrcholí, v divokých skalách, v ledovcích nad mořem, na tuleních výspách a v černém řevu vodopádů, tam nedá vydechnout. Jako k dobré knize i k Norsku se člověk vrací. Nemůže-li jinak, aspoň ve spaní. Toho rána, kdy jsme opustili Tornetrask, nechali jsme za sebou celý jeden svět. Něco se stalo s krajinou a větrem. Krajina zdrsněla, vítr znězněl. Minuli jsme loupežnickou chajdu se zplhlým praporkem, trávou a břizami na střeše. Za chajdou nebylo nic, jen stěna z mlhy. Spíš jsme domýšleli, že stráž tam padá prudce dolů, stovky metrů, do míst, odkud až sem zněly řvavé výdechy: jako zklamané burácení stadionu, když ne a ne padnout gól. Těsně před oponu z mlhy kdosi zarazil tabulku s nápisem NORGE. Věta o mírném začátku norských cest neplatí pro směr od Kiruny. Do táhlých hřbetů Švédska jako když tu uhodí hrom: černý štít, strž a skála, z mraků do propasti padá vodopád. Zasáhne ho slunce a hned zastře mlha. Slunce se však nedá, o kus dál nad peřejí potoka vyklene duhu. Zapomenete z toho koukat na cestu a vzpomínáte se až uprostřed ovce. "Příště," řekl Lukáš, "aspoň zavři okýnko. Aby ti leknutím nenaskákaly dovnitř."

V Narviku nás zaujaly blond báby v laponských krojích. Prodávaly kůže, parohy, čepice a tak. Keny tvrdil, že jde o odbarvené Laponky, protože žádná Norka není tak široká, zatímco Lucie odporovala, že žádná Laponka není tak dlouhá. Lukáš zas říkal, že Laponky pozná podle asijských očí. Jenže obě prodavačky měly tak tlusté brýle, že se to nedalo poznat. Nevěděli jsme ani, jak mluví, protože ty zatracené ženské se jako naschvál s námi bavily jen posunky. Vynalézavou pantomimou nás přesvědčovaly, že nekoupíme-li si ihned sobí kůži nebo aspoň chlupatou čepici nebo aspoň pletené rukavice, zmrznem a opustíme Narvik v rakvi. Lukáš se jim snažil vysvětlit, že prodej sobích a kdoví jestli ne i tuleních kůží je zločinem na těch nebohých zvířatech, a prodavačky mu na to posunkovou řečí buď odpověděly, ať se stará o s vy (Sumcův překlad), nebo ať napřed koupí kůžich z mrože a pak ať si žvaní, co chce (Lidin překlad), nebo že tuhle byl v Narviku jeden ekolog, nekoupil si čepici a do večera zmrznul (Luciin překlad). Opustili jsme to tiché, jakoby začarované městečko, kolem černých stodolo-vitých domů jsme se vnořili zpátky do divočiny a po nesmírném mostě na stříbrných lanech jsme vjeli na souostroví Vesterálen.

Každý, kdo sem vjede od Narviku, si všimne, že Vesterálen uhnětlí bohové v docela jiné náladě, než když vyráběli norskou-švédskou hranici. Hor je tu míň, zato přibude pastýřské idyly, širokých údolí s březovými lesy, líných řek. Jsou tu i políčka, statky a ovocné stromy, jako u nás. Nikdo by neřekl, že skoro celé Norsko, kde lze prožít daleko drsnější,

téměř polárnická dobrodružství, leží odtud na jih. Nám to došlo v Sortlandu. Keny s mapou v ruce prohlásil, že právě stojíme na nejsevernějším bodě naší cesty. "Rozlučte se se Severem," řekl dojatě, "odteď už pojedeni jen dolů."
POZOR!

I vy můžete cestou zjistit, že vám na nejsevernější konec Norska nezbyvá čas. I vy po poradě se zkušenými dobrodruhy nejspíš uznáte, že je to tam stejné jako na Lofotenu a že už to nestojí za to. Omyl zcela zásadní. Pamatujte si, že a) nikde to není stejné, b) vždycky to stojí za to.

Na nejsevernějším bodě našeho života stála benzinová pumpa, supermarket a nějaká skladiště, u vody se nakládalo dříví.

Chtěli jsme se tu aspoň vyfotografovat, ale Lukáš nám utekl po mostě přes vodu a chvíli tam křepčil. Přiběhl pak zpátky a sdělil nám, že zatímco my tu vědem sentimentální žvásty, on pronikl ze všech nejseverněji, takže mu od této chvíle mužem všichni chodit pro pivo.

"To jsme si nedomluvili," zavrčel Sumec, vsedl do auta, přejel most, zatroubil a vrátil se. "Byl jsem o metr dál," řekl pak Lukášovi. "Pro pivo mi budeš chodit ty."

Lukáš opáčil, že odteď si Sumec může už jen přát, abychom na jeho nejsevernější čin zapomněli, protože k jeho dosažení použil způsobu tak ostudného, že to vzhledem k Sumcově předcházející pověsti musí všechny čtenáře zarazit. "Jak myslíš," zavrčel Sumec, vystoupil, práskl dvířky, přeběhl most, doklusal za zátočinu, oťel si pot z čela a rozeřval se přes most zpátky: "Máš ještě nějaký připomínky?" "Stáří," řekla Lucie po Sumcově návratu, "se u některých jedinců hlásí nedokrvením mozku a chorobnou soutěživostí."

"Jaký stáří?" vyjel Sumec. "Jakýho mozku? Já vám dokážu, že stáří je vykonstruované pojem! Počkejte, až zas vyrazíme do hor! Já vás utahám k smrti! Všechny!" Vrhł se za volant a vypálil závodní rychlostí.

"Co je mu?" divil se Lukáš. "Naštval se?" "Ponorkový syndrom," řekl jsem, "to přejde. Cestujem dost dlouho, abysme si začali jít na nervy. Ale nejsme spolu zas tak dlouho, abysme si na sebe zvykli. A taky Sumec prodělává mužskej přechod. To je totěž co ponorka. Rozdíl je jen v tom, že nejde o kamarády, nýbrž o vlastní tělo. Rozumíš?" "Ne," řekl Lukáš.

"Právě mu došlo, že už nikdy nepronikne dál na sever. Nejde o ten sever, ale o to nikdy, chápeš? Ale on si zvykne." Sjížděli jsme k trajektu v Melbu. Před námi se rozprostřelo moře poseté ostrovy. Jižní obzor vroubily řady modrých kuželů s bílými hroty. Lofoten.

V poledne jsme zaparkovali na kamenité pláni, v závětrí aut zapálili vařiče. Z mraků vysvitlo slunce. Viselo nad zježeným obzorem, nad tatranskou zubatinou štítů. Přes trávu i přes moře pádily pruhy světla a stínu. Vykríkl racek. Stál nad námi jako přibitý: jako kdyby tady vůbec nevál vítr. "Kdybyste furt nechvátili," vrčel Sumec, "moh jsem za tím mostem doběhnout i dál." "Já ho zabiju," vypískla Lída, "copak nevidíš tu krásu? Takhle jsem to vždycky viděla, když mi máma vyprávěla pohádky! Tak si to užijvej, kruci! Nebo tě praštím! V životě už tyhle ostrovy neuvidíš! Nikdy, rozumíš?" "Lofotské ostrovy a co, to se mám zbláznit? Ty si tady vykfikuješ," rozlítl se Sumec, "a je ti jedno, že zrovna teď nám racek posral vokno."

Lofotenské trajekty vás mohou přepravit do jiných dimenzí: například jste Viking a vracíte se domů, do vsi chytře ukryté v bludišti zálivů. Přid se houpá. Sledujete horské štíty, jak se blíží, jak mizí za nižšími kopečky, jak vyrostly skály na ostrůvku a jak si to loď mete přímo do nich. Když je jisté, že se rozflákáte o útes, skála se -jak rafinované - rozestoupí a trajekt vpluje do zátoky. Srdce vám zabuší. Vyhlížíte sruby, kouř ohňů, slyšíte štěkot psů, křik dětí a nedočkavé volání žen, co že jste jim zas nakradl pěkného. Ale není tam nic. Jen molo a možná domeček, tak nenápadný, že jsem už zapomněl, jestli tam vůbec byl. Od mola vede pak jediná silnička do nitra ostrova, vtesaná mezi skálu a moře.

Z ostrova na ostrov tu vedou mosty. Nikde jinde jsme takové neviděli. Zvlášť ty krátké vypadají jak pro sebevrahy - proč jsou nad vodou tak vysoko? Cesta na ně stoupá prudce jako do střechy. A jsou úzké, stěží projeden autobus. Běžně však se na nich

potkávají autobusy dva. Proto jsou na mostech jakési záchranné balkónky. Vtěsnáte auto na balkónek a ze závrtné výše sledujete moře, dokud vás proti-jezdec nemine. Když vás navíc podjede rybářský člun, pochopíte, proč ty mosty nejsou nižší: nevešel by se pod ně lodní stěžeň.

Rybářské vsi v zálivech poznáte podle věšáků na tresky. Na laťkových konstrukcích se tu suší statisíce těch nešťastných tvorů, kývají se ve větru, šustí a dobrodružně páchnou.

I řeznictví na Lofotenu se podobají spíš naší rybár-ně, obohacené ovšem skopovým a hovězím. Na rozdíl od rybařen českých tu někdy až do krámu šplouchá moře. Na pultech jsou mističky s plátky růžového a černého masa. Kvůli ochutnávce. Růžové maso je lososí, mrtvolně černé z velryb. Velryba nám chutnala jako papír máčený tři měsíce v masné vodě, ale nikdo z nás to přímo nepřiznal. Snob Keny znalecky mlaskl a řekl, že je to perfektní: chtělo by to možná trochu křenu. Přímá, leč slušně vychovaná Lída řekla česky, že to není k žrádlu, ale neopomněla se norský usmívat. Lukáš prohlásil o mase totěž, přičemž se česky i koukal. Ostatní svůj kulinářský zážitek vyjádřili nehybnou indiánskou tvář. "Nejste-li ovšem absolutními hulváty," oslovila nás Lucie, "a těmi nejste, jinak byste to v životě nedotáhli tak daleko, abyste mohli v Norsku ochutnávat velryby, jste-li tedy své cti dbalými Evropany, nemůžete prodavače slupnout velrybu i s lososem a nic si u ní nekoupit."

Koupili jsme rybí salát. Stál třicet norských korun a obsahoval nějaké škebličky, sépie a mdle kyselou čalamádu. Naráz se to sníst nedalo, protože zkrátka -

nasadili jsme norský úsměv - něco tomu chybělo. Lidu navíc napadlo přepočíst norské koruny na české peníze: podle očekávání v tu chvíli přiznala, že shledává čalamádu ještě kyselejší, škebličky hořké a zbytek že jí připomíná tři měsíce máčený masný papír.

Nejvíc věcí ke koukání bylo v Hennigsvaeru: červené domky rybářů (kdysi natírané rybími játry) a žluté domky obchodníků (kdysi natírané rybí žluč), dřevěné uličky na kůlech nad vodou, asi že mlátit palicí kůly do dna je lehčí než

srovnávat krumpáčem parcelu ve skále. Rozkývané stěžně, vůně soli a ryb. U domečku visela tlustá ryba s ropuchovitou kůží, spoustou ploutví a nesmírně širokou tlamou. Rybáři v pletených čepičkách si ji fotografovali a odháněli od ní racky. Ti bydleli pod střešinou v zahnojených hnízdech, bylo jich tam nejméně sto a nejenže káleli na terásku, na námořníky, na rybu i na nás a přišerně řvali, ale i mňoukali jako kočky. Každý třetí domek v Hennigsvaeru byl skladištěm na tresky, v každém čtvrtém byl krám, v každém pátém kavárnička a každý druhý ze všech těch podniků patřil Lofotánům, kteří se jmenovali Larsen. V jednom krámku, který byl i muzeem a upomínkovou tržnicí, měli kostru velryby, šest metrů dlouhou, ačkoliv jí chyběla hlava. Původní velryba s hlavou byla tedy jistě mnohem delší a nutně vyvstala otázka, jak tak velikého tvora mohli procat tak malými dveřmi.

Keny soudil, že velryba tu byla první. Vyvrhl ji přiboj. Když chcipla, postavili kolem ní muzeum s upomínkovou tržnicí. Lucie navrhla jinou možnost: zlý velrybář zabil mláděti matku, hodný synek velrybáře se mláděte ujal, živil je, choval v kádi a učil je veselým kouskům. Ale mládě vyrostlo a při pokusu vrátit je do moře dveřmi uhynulo. Snědli je, hlavu prodali Američanům a kostru zavěsili pod strop. Kromě člunů, harpun, rukavic a tresek se tu prodávaly i obrázky, vytvořené nejspíš ve strážním koši za bouře: byly na nich lodě, vlny, ryby, vraky, mraky a lofotenští rybáři, jak hrají na harmoniku, harpunují velryby a spravují sítě. Jiná cimířka byla červeně nasvícená, i s vánočním stromkem a norským Ježíškem v červeném kožichu. V té rudé záři se nám ztratili kamarádi.

Však se najdou, řekli jsme si s Lukášem a šli do jedné Larsenovy kavárny. Usedli jsme mezi lodní lampy, plováky, kotvy a lana, koukali z okna na moře, pili kafe z malovaných hrnků, radovali se, že tu neprší, a poslouchali originál norské námořnické písně, které pouštěl mladý Larsen: samé hej, hohoho a jiné mužné zvuky s harmonikou v pozadí. Ptali jsme se Larsena, jak se jmenuje ta kazeta, že bychom si ji někde koupili, neboť máme rádi norský folklór, ale on řekl, že to není žádný norský folklór, nýbrž obyčejná podbízáva popsrágora navíc s irskými prvky. Poděkovali jsme mu a šli pryč. Kamarády jsme potkali za vsí. Byli uřícení a pokulhávali. Vyjádřili nám svou závist, že jsme se včas ztratili, když Sumec napadlo, že z támhleté strmé hory je nádherný rozhled. Vzdali to na skalní stěně pod převisem. Lída si promočila boty a Kenyho při pádu strání zachránil parakotoul, při němž si odřel hlavu. Sumec ale vrchol zdolal a Lucie dalekohledem odhalila, že se nahoře bubnoval pěstmi do prsou na způsob gorilích samců. Sumec tvrdil, že si na vrcholu jenom upravoval větrovku. Ale už jsme mu nevěřili.

Utábořili jsme se na severním břehu ostrova Vestvågøy, na písčité špičce mezi jezerem a mořem. V jezeře se odrážely hory, z té nejbližší padal do jezera vodopád. To místo nám prozradil kavárník Larsen: je prý odtamtud nejkrásnější pohled na půlnocní slunce. Ve čtvrt na dvě sluneční koule klesne k hladině, omočí spodek kotouče v modravém oparu a hned vyjede vzhůru, do nového polárního dne. Nejspíš to Larsen vyprávěl kdekomu: hnízily tu desítky Němců, kteří taky chtěli vidět, jak si slunce omočí spodek v oparu. Byli to však tiší lidé s ušlechtilými zájmy. Jeden z nich například tvrdil, že kus odtud viděl tuleně. "Jakže?" ožil Sumec, "živýho? V tom případě mi může být půlnocní slunce ukradený." Na tuleně jsme vyrazili všichni kromě Lidy: prý si tuleně oškřívá, protože nemají nohy ani uši. Válejí se po zemi, jako kdyby měli nějakou nemoc, a Lide připomínají tlusté červy. Zato Němec šel s námi: chtěl to zvíře vidět znova. Bohužel se po hodině ostré chůze zjistilo, že neviděl ani předtím, neboť za tuleně považoval černý kámen. Převalovaly se přes něj vlny, takže se zdálo, že se ta věc hýbe. "Nevadí," řekl Sumec. "Tohle je typický tulení pobřeží. Narazíme na ně, uvidíte! Stačí obejít záliv a dostat se támhle za tu skálu." Záliv jsme obcházeli dvě hodiny zběsilým tempem. Dostat se za skálu znamenalo ji přelézt. Lucie a Keny se vrátili: prý si radši odpočinou, aby mohli ve čtvrt na dvě vychutnat, jak si slunce smočí v moři spodek koule. "Nepochopím," řekl Sumec, "jak se někdo může vrátit z šoulačky na tuleně kvůli blbému sluníčku, který má samosebou doma taky. Vpřed!" Zbyli jsme čtyři. Stezka šplhala po kamení hned nahoru, hned dolů. Nad hladinou visely mraky. Moře k nám s funěním hnalo vlnu za vlnou. Začalo mžít. A tulení nikde.

Přelezli jsme skálu. Za skálou stálo pár domků. Výskyt tulenů na norské návsi byl silně nepravděpodobný. "Nevadí," řekl Sumec. "Já si už jen přelezu tohle pohoříčko a vrátím se po hřebenu od jezera. Kdo jde se mnou?" Nešel jsem. I Lukáš se rozhodl pro návrat. Jediný, koho Sumec nezničil, byl Němec. Ten byl ale pohybově nadržенý, protože, jak přiznal, tu už třetí den chytá ryby, hraje s manželkou karty a spí. Vyrazili po suti k hřebenu.

"Nevíš náhodou," optal se Lukáš na zpáteční cestě, "jestli si Sumec něco nepíchá? Tohle přece není možný."

"Nechápu to," řekl jsem. "Správně to s ním mělo dávno šlehnout."

Slunce zmizelo za mrakem, kemp se ponořil do šera. "Je čas vyprávění," řekla Lucie. "Znám pohádku přímo odtud, ale je divná. Chcete ji?" "Jasně že jo," řekl Lukáš, "v čem je divná?" "Mezi ostrovy Lofoten a pevninou," odvětila, "jsou ostrůvky R0st. Rybáři tam odedávna vyjížděli na moře a ne vždycky se každý vrátil. A tak se pozůstali utěšovali, že ten ztracený dopluhl do země, kde se má dobře, odkud ale není návratu. Ta země je prý jiná než R0st. Říkali jí Udr0st. Pozůstali ale byli smutní dál, a tak pro ně babičky vymyslely tuhle pohádku."

"Ona ještě nezačala?" zívá Keny. "A kdy bude konec?"

"Žil na R0stu rybář Izák," pokračovala Lucie, "měl loďku, dvě kozy a chaloupku. A měl ženu a děti tolik, že kdybych vám řekla číslo, myslili byste, že kecám. A taky měl bohatého souseda, který toužil po Izákově kotvišti. Říkal: Odstěhuj se, Izáku, bohatě se ti odměním. Ale Izák nic. Jednou jel Izák na ryby, přišla bouře a vítr hnál člun bůhvíkam. V poledne minul kus dřeva, na něm tři zmoklé havrany. Izák vesloval dál, modlil se a myslel na ženu a na děti. A že měl děti moc, než si na všechny vzpomněl, usnul. Probudil se na mělčině, svítilo slunce, zpívali ptáci, moře se čeřilo. Vonělo kvítí, v poli se bimbaly klasy ječmene velké jak banány. Tušíte správně, byl to Udr0st. Potom přišel děda v modré uniformě se zlatými knoflíky a pozval Izáka k sobě. Nebyl to děda obyčejný: vlastnil kozu se zlatými rohy a s vemenem jak jihočeská mlíkárna. A měl tři syny - havrany, ty, kteří kolem Izáka surf ovalí v bouři na prkně. Přespíš u mě, řekl dědek, jenom na mě syny si dej pozor, nesnášejí křesťany. Jsi křesťan? Ano, pípl Izák, totiž ne. Nebo vlastně jo, ale za to nemůžu, koktal ten zbabělec.

No nic, řekl dědek a pak povečeřeli. Musela to být strašlivá žranice, namátkou vybírám: játrové knedlíčky se sirupem, mýsy se smetanou, kanci kýta, preclíky a pití..."

"To by snad stačilo," řekl Keny. "Nechtěla bys mi to dopovědět doma, po normální poctivý český večer?" "Potom přiletěli ti tři synové," vyprávěla dál Lucie, "a nabídli Izákovi, ať s nimi ráno vypluje chytat ryby."

"A na moři ho utopili," vyhrkla Lída. "Neutopili. Zas přišla bouře, ale oni ani neskasali plachtu a nalovili ryb, že se nevešly do lodi. Jen Izák nechtyl nic. Druhý den mu dali kouzelnou udici a už to bylo lepší."

Třetí den řekl Izák, že chce domů, dostal mouku, brambory a leccos jiného, co na Roštu v životě neviděli, a šťastně se vrátil. Když pak s tou udicí vyjel na moře, vždycky nachytl tolik ryb, že se z toho sousedi div nezbláznili. Mám dojem, že to je celá pohádka."

"Moment," řekl jsem. "A co to jeho křesťanství?" "Jaké?" řekla Lucie. "No tamto," rozčilil jsem se, "jak si on měl kvůli němu dávat na havrany pozor!" Lucie řekla, že to už v pohádce nebylo. Zeptal jsem se, proč tedy to dědek říkal, a Lucie odsekla, ať se zeptám jeho, ona že za to nemůže. "A - ten boháč..." řekla Lída. "Jakej boháč zas?" zasyčela Lucie. "Ten, co chtěl Izákovo kotviště! Co hučel do Izáka, aby se odstěhoval -jak to dopadlo?" "To já nevím," řekla Lucie. "Jak to, že to nevíš?" naštvála se Lída. "Já za to přece nemůžu," řekla Lucie. "To tam taky není."

"A jak to," řekl Lukáš, "že on se odtamtud vrátil, když jsi předtím říkala..."

"Já se předemptala, jestli to chcete slyšet," zdůraznila Lucie. "Řekli jste, že jo. Tak jste to slyšeli. Dobrou noc."

"To byla dost osklivá pohádka," řekl Keny. Jen Lukášovi se líbila. Řekl, že měl vždycky dojem, že surrealismus vymyslí někdo na temném Severu a ne ti pošahaní Francouzi.

V tu chvíli se vrátil Sumec. Podpíral vyčerpaného Němce. "Je dobře, ale nemá výdrž," vrčel.

Lilo pořád víc. Zvedal se vítr, ale mraky nerozháněl. Naopak. Hnal je sem ze všech stran a ždímal z nich vodu. V půl dvanácté se někdo odvážil říct, že se asi slunce neukáže. O půlnoci jsme přestali věřit, že nějaké slunce je, ba že vůbec někdy bylo. V půl jedné jsme to vzdali a šli spát.

Jenom Sumec seděl před stanem, nohy křížem, deštník nad hlavou a koukal do deště. Zřetelně jsme slyšeli, jak do Lidy přes stanové plátno hučí: "Já to vydržím. Mraky se roztrhnou. A když ne, tak ať. Nejsem žádný mejdlo."

Na ostrově FlakstadOya, v zátocě s mocnými vlnami a bílým pískem jsme po ránu potkali Zelenou příšeru. Příšeráci toužebně hleděli do vlnobití, natahovali čepice přes uši, choulili se do větrovek a pili horký čaj.

"Smůla," vzdychl Ježour. "Tady jsme se měli koupat. Nejlepší pláž na Lofotenu. Ale v takový zimě -nejsem mroží, že jo."

"To je chyba, že nejste," opáčil po chvíli Sumec. Vrhle se do auta, vyběhl v plavkách. Klusal na místě a funěl. Pak se rozeběhl do moře. Potápěl se, vyskakoval a řval rozkoši. Nakonec naskočil na vlnu třikrát vyšší než on, nechal se vyvrhnout na pláž, zajó-dloval a rozeběhl se do moře znova. "To je nápad," říčel Lukáš, "proč jsem na to nepřišel sám?" Serval ze sebe šaty a ve slipech, aby se nezdržoval, se rozeběhl do vody za Sumcem. "Sluší mu to," vypískla Barborka, "já chci do vody!" "Hned se vrať, hazardéře," křičela na Sumce Lída, "počítám do tří, pak se rozvedu!"

Mezi Příšeráky to vzrušeně jiskřilo. Za autobusem ze sebe Barborka rvala šaty. Novomanželé k ní doběhli a počali činit totéž. Nezníčitelný dědeček od-hopkal za křoví a vrátil se v plavkách, tílku a čepici. Spiklenecky se pochechtával. "Je to teplý," volali Sumec s Lukášem a vyskakovali na vlnách jako špunty. Barborka a milenci se nazí vrhli do vody.

Barborka se rozkralovala za Lukášem. Lukáš to postřehl a zamířil na širé moře. Dostal jsem o něho strach. Naštěstí v tu chvíli nad hladinou Severního ledového oceánu zaznělo volání o pomoc. Volal otužilý dědeček.

Máchl rukama a zmizel pod vodou. Novomanžel se potopil za ním, vyhoupl se nad vodu s dědovou čepicí v ruce.

"Průser," zašeptal Ježour. Vrhle se do vody oblečený a v botách.

"Támhle je," volali Příšeráci. Děda se krátce ukázal nad hladinou. Sumec, Lukáš a novomanžel plavali k němu. Sumec dědu obeplul zezadu a nasadil klasický záchranný chvat. Děda mu vyklouzl, na chvíli stáhl Sumce pod vodu. Potom obří vlna vyvrhla Sumce i s dědou na pláž. Příšeráci je obklopili.

"Běžte pryč," vykřikoval děda, "nešahajte na mě, mně nic není! Copak vás nikdy nechytly křeče?" Vstal a Sumcovi řekl:

"Děkuju vám, chlapče." A to nebylo všechno. Barborka se bleskově oblékla, lehce se přimkla k Lukášovi a řekla mu:

"Máš fantastického bráchu."

Za odměnu Ježour navrhl, že nás svezou kus autobusem. Přivítali jsme to: cesta z Neslandu do Nussfjordu po divokém pobřeží patří prý k nejkrásnějším lofotským trekům. Pro nás ale znamenala komplikaci: necháme-li auta v Neslandu, jak se pro ně z Nussfjordu dostáném? Příšeráky to nemuselo zajímat, měli autobus s placeným šoférem. Nechali jsme tedy auta v zátocě a jeli dál s Příšeráky.

Keny vešel do autobusu první a zapotácel se. Vnitřek karosy tepelně připomínal prádelnu. Čichově připomínal hniající skládku s příměsí olomouckých tvarůžků. Opticky se nedal přirovnat k ničemu: ze sítěk na zavazadla visely desítky propocených triček a ponožek, v uličce se rozkládaly promočené boty. Vzadu jsme viděli bágly až do stropu. "Máme už jen místa k stání," omlouval se Ježour. "Je nás šestatřicet, to víte, cestovka šetří. Smradu si nevšímejte, až přestane pršet, všechno se vysuší a vy větráme."

Jinak vládla v autobuse idyla. Dědeček se napil rumu a vyprávěl, jak zamlada přeplaval Bospor. Novomanželé vzadu se pilně muckali. Barborka přinutila Lukáše, aby se posadil na její místo a posadila se mu na klín. Ježour všem slíbil, že zítra bude hezky: právě mu telefonovali z pevniny a ujistili ho, že tam už čtrnáct dní svítí slunce, ve dne v noci.

Cesta z Neslandu vedla do kopce po černých skalách. Lilo dál, ale mraky nad mořem se trhaly. Tu a tam osvětlil hory sluneční sloup. "Tamta skála," řekl Keny, "je pěkně nasvícená. Vidiš ty bledězelený pruhy?"

"Vidím," řekl Ježour. "Ta skála je podělaná vod racků." Brzy se ztratil Sumec, ale nikoho už to nezneklidnilo, ani Lidu ne. Za hodinu nás dohnal. Prý si jen odskočil na támhleten kopec. Vůbec se nezadýchal, a jakoby mimochodem řekl:

"Myslím, že jsem viděl velryby."

"Kde?" vydechl Ježour.

"Z toho vrchohu," odpověděl Sumec. Ježour si ho nedůvěřivě změřil: "Tys tam vylez? Fakt? Až nahoru?" "Ne," odpověděl Sumec. "Už jsem se tam narodil, ty chytřej."

Ježour řekl, že tu velryby bývají. Ale cesta nahoru je zabíjác. "Povedu vás," řekl Sumec. "Ty bys tam lez znova?" užasla

jedna paní. "S várna dycky," tlemil se svůdnicky Sumec. "Kdyby tě tak slyšela Janička," řekla Lída. Všechny lofotenské kopce jsou Alpy v menším, drsnějším a svislejším. Sumec lezl první a pokřikoval: "Chyťte se trpasličí břízy! Až přestane bříza, držte se kapradí! Kapradí přestane taky! Ale udrží vás borůvky! Až přestanou borůvky, zbyde holá skála. Ty se nechytejte, klouže, lárne se. Kdo na to nemá nervy, ať neleze nahoru! Kdo tam přesto chce, ať nekouká dolů!"

Dědeček, ráno stížený křečí, Sumce dotahoval. "Kolik je vám, pane, let?" tázal se Sumec. Děd odpověděl, že to teď nemůže říct, protože lapá po dechu. Neraď by dostal křeč znova. Až vylezou na vrchol, rád Sumcovi řekne, jak je starý.

Na vrcholu se děd nadechl a řekl: "Dvaasedmdesát." "Proč jste mi to neřekl hned?" chtěl vědět Sumec. "Protože by ses našel, stoupl by ti krevní tlak, a kdo se má s tebou dít dolů?" "Já - a tlak?" smál se Sumec. "Já vůbec žádné tlak nemám." Pod námi se zelenaly Lofoty, moře, zubatice štítů, dálka. "Kde máš ty velryby?" optal se Ježour a vytáhl dalekohled.

"Viděl jsem je támhle," řekl Sumec. "Pouhým vokem."

Ježour chvíli zaostřoval dalekohled a potom tiše řekl: "Já se picnu. Jsou tam."

Koukali jsme do ústí zálivu. Z té výšky se skoro zdálo, že se hladina nepohybuje. Ale viděli jsme to: jako když můžeme stěhují karlovarské vřídlo, jenže menší. Nad vodou se bíle zakoufílo, praporec páry vytryskl a hned se ztratil. A vedle druhý! A další! Pak se tam vyhoupl šedivý hřbet - ale to se mi možná jen zdálo.

Jen co jsme sešli ze skal na bahnitou pěšinu, znova se rozpršelo. Schovali jsme se v jeskyních, jediný Sumec šel dál. Za půldruhé hodiny se vrátil a oznámil, že v Nussfjordu je to pěkné. Zbývá prý pár kroků: stačí přelézt hřeben.

"Co je s tebou?" zaúpěla Lída. "Přestaň se vyťahovat, všichni víme, že ses dobře, uvědom si, kolik ti je let, musíš dojet zpátky, máš dítě v Turecku. A chodíš k srdcaři."

"Srdcař?" řekl Sumec. "To je náka kytka? Kašli na srdcaře. Hlavní je zdraví."

Nussfjord se skládal z barevných domků, z černých skal, z lodí, z racků a z moře. A z lešení na tresky. Ta zdejší byla nízká, obdélníková a sušily se tam jen tresčí hlavy. Lucie k jedné příchla a zapotácela se. "Proč tu smradlavinu suší?" podivila se. "Dělají z toho kostní moučku," řekl Ježour. "Z těch hlav bude mejdlo. Jsou dámy, který netuší, z čeho mejdlo je," zašeptal Lucii s převahou.

"A jsou páni," odsekla Lucie, "který netuší, že mejdlo je."

Ježour odstoupil a řekl: "Tovíte, čtrnáct dní bez koupelny, to není sranda."

Projeli jsme Lofoty až na nejzápadnější konec západního ostrova, do obce s pozoruhodným názvem Á, což se čte ó. Doškrábali jsme se na nejzápadnější skály, ale za nimi jsme viděli ostrovy další, modré a rozeklané, nořily se z hladiny jako hrady a jako hnízda divných živočichů, táhly se k obzoru a všude bylo plno moře a hor.

V hlubokém zářezu pod skalami objevil Lukáš obrovskou medúzu. Sešli jsme k ní a koukali, co bude dělat, ale nedělala nic. Ujišťovali jsme se o tom hodinu, medúza se nepohnula. My taky ne. Výlet na velrybí horu nám dal zabrat. Jediný, kdo nekoukal na medúzu, byl Sumec. Poodešel na rovný plácek a dělal tam kliky.

Poslední lofotenskou noc jsme strávili v kempu u Svolvasru. Už jsme ho potřebovali: sprchu s horkou vodou, přeprat pár věcí. Všechno fungovalo. Za-těšili jsme se do spacáků. Ani jsme na Lucii nechtěli, aby nám vyprávěla. Upadli jsme do stanů a spali. Neslyšeli jsme ani déšť, ani křik racků. Ale nebyl to obyčejný déšť.

Kolem třetí mě vzbudil řev moře. A ptačí skřeky. V tu chvíli mi došlo, proč se rackovi říká chechtavý. Otevřel jsem oči. Stěna stanu byla hrozivě prohnutá, jak do ní dül vítr. Pružná konstrukce se trásla hrůzou, že nápor nevydrží. Roh u mé hlavy se nadzvedával. Druhý roh, ten u nohy, vyletěl prudce vzhůru. To vítr vyrval ze země kolik. Zarachotil hrom. A znova zarachotil. A rackové se smáli, až se zajíkali. Nejdřív jsem nepřišel na nic lepšího, než podepřít stanovou konstrukci rukou a nohou. Stan se přestal zmitat. Ale dlouho v takové poloze nevydržíte. Jeden racek ječel obzvlášť pronikavě. Pak mi došlo, že neslyším racka, nýbrž Lidu. Vydávala zběsilé skřeky, jimiž budila Sumce a sdělovala mu, že vítr rve kolíky ze země a že jim do stanu teče voda. Sumec nereagoval.

K nám voda netekla, náš stan stál výš. Vylezl jsem a placákem namlátil kolíky zpátky. Za mnou se hrabal ven Lukáš. Pár metrů před námi se vlny rozbíjely o kamenný val. Oblaka nad námi divoce letěla. Vzduch byl plný hluku: temný řev moře, pištění větru, chechtot racků. Semám přeletěla vlna přes val, rozpleskla se před stany.

Konečně Lide došlo, že budit Sumce v takové situaci je plýtvání drahocennými vteřinami. Vypnula stěnu stanu, placákem nabila do země nejdůležitější kolíky.

Pak se stalo něco, co jsem jakživ neviděl. Vítr prohnul stěnu ještě víc a tři kovové kolíky - vyrvané prudce ze země - proletěly Lukášovi s Lídou kolem nosu jako harpuny. Přeletěly stan a zabodly se do trávy deset metrů za nimi.

Pomohli jsme Lide přestěhovat jejich věci k nám. Ale zvednout stan se Sumcem nešlo: utrhl bychom podlažku. A tak jsme vynesli Sumce na vichřici. Rychle jsme ze stanu vylili vodu, vyrvali z louky zbytek kolíků, odnesli stan výš a upevnili ho. Pak jsme Sumce i s karimatkou zasunuli dovnitř. "To je v pořádku," řekl Sumec, aniž otevřel oči. Ráno vichřice utichla a Sumec se vzbudil. Neměl tušení, co se v noci dělo.

"To jsi celej ty," řekla Lída, "děláš frajera, a jiný musí zachraňovat stan, mě a ještě tebe." "Neříkej, opravdu?" děl Sumec s opravdovým zájmem. Od té chvíle byl zas docela normální. Zvykl si.

NARVIK- Nejsevernější norské město je šibal: tisíce nic netušících turistů se sem řítí ze Švédska vlakem v naivním domnění, že z Narviku budou pokračovat po fotogenickém norském pobřeží na jih. Chyba lávky.

Koleje tu končí. Kdo chce dál, musí méně pohodlným autobusem. Zato zde mají silniční ukazatel s pozoruhodnými údaji, třeba: Oslo 1453 km, Trondheim 908 km, Paris 2979 km, Wien 3129 km či Severní pól 2420 km. Hned je jasnější, do čeho jste se pustili a co vás čeká.

11.

RAGO. PŮLNOČNÍ TREK. SÁM V PUSTINĚ. POMSTA TROLLŮ.

Z přístavu Skutvik jsme jeli druhou hodinu a déšť neustával. Na ousaném parkovišti nám Keny přečetl, že krása

tohoto kraje bere dech. Nám ho nevzala: nic jsme neviděli. Semtam zvedl mlhu vítr. Ukázalo se moře, skála, vlnobití. Vodopád z mraku do mraku. Pastvina a stádo ovcí. Hrot hory. Pak nás tunel vyhnal vzhůru, do světa z ledu a kamení. Zastavili jsme, natočili auta bokem k sobě a stáhli okýnka. "V rádiu teď hlásili," řekl Keny, "že v západním Norsku je krásně. Lidi se koupají ve fjordech. A v severním Norsku svítí slunce. Taky na Lofotech přej se náhle udělalo horko." "A kde jsme my?" ptala se Lída. "Mezi západním Norskem, severním Norskem a Lofotskými ostrovy." "A kruci," řekla Lída.

Keny se podívil: "Co pořád máte? Znáte přísloví Norsko bez deště - lečo bez buřtů? To sedí, co? To jsem vymyslel já." Lilo pořád víc. Lucie špitla, že neví, ale že si myslí,

co kdyby se s ohledem na počasí vynechalo Rago... Keny se Lucie zeptal, zda si vůbec uvědomuje, že Rago je nejhůř přístupný národní park ve Skandinávii. Močály a rokle. Bahno. Skalní průrvy. Ztížená orientace. Prostě sen. Medvědi, dodal vyčítavě Sumec. Vlci. A ptáci rosomáci.

Lucie řekla, že to všechno chápe, že si jen myslila, když v tuhle chvíli nechce nikdo ani vylézt z auta... "Moknout předem je hazard se zdravím," vysvětlil Keny. "Rago projdem za dva dni a rychle. Nejhorší bude první hodina. Pak upadnem do zdravý apatie, chápeš? A ponesem stany, vaříče, spacáky, jídlo. Zahřejem se tak, že celodenní dešť se sněhem pro nás bude požehnáním."

Jeli jsme proti řece, až Lukáš s prstem na mapě řekl: "Jsme tu." - "Kams nás to zaved?" zavyl jsem. V mlze se zjevily bagry a buldozery. Baráky dělníků. Staveniště.

Lukáš odvětil, že nás vede dobře, a ukázal na kraj silnice. Stála tam Zelená příšera. V houští u vody mokly stany. Přišel Ježour v pláštěnce, vous mu vlál a omlouval se: když nám na Lofotenu radil tohle tábořiště, nemohl vědět, že tu letos Norové budou stavět most. Ale místa je prý tady spousta. Třeba tamhle za míchačkou je poměrně rovnej flek. Sumec zavrčel, že nejel do Norska, aby stanoval za míchačkou, a Ježour hbitě odpověděl, že kdyby Sumec neměl na Lofotenu hloupé řeči o trolech, určitě by bylo hezky.

"Dyt' je hezky," řekla Lucie. "Je přesně tak, jak nám to na polárním kruhu přáli Francouzové."

"Zrůdy dekadentní," ulevil si Sumec. "Čau, Lukáši," jásala Barborka, "chceš se kouknout, jaký máme ve stanu sucho, než se dědeček vrátí ze záchoda?"

I ostatní Příšeráci se vzájemně ujišťovali, že tohle není žádné dešť. Ačkoli jediným nezmoklým prostorem v krajině byla soustava suchých záchodů za silnicí. Dědeček vyšel z kopřiv a ujistil nás, tohle že ještě nic není. V Norsku bývá leckdy hůř. "Jasně," vrčel Sumec. "Taky můžou padat kroupy, sníh a o půlnoci lejna s hákem." Vystoupili jsme a šli se poradit k míchačce.

Sumec prohlásil, že v tomhle dešti stan stavět nebude. Není debil. Požádá o šest noclehů v dělnické ubytovně. Veze s sebou flašku whisky, speciálně pro tyhle případy. V Norsku pro vás za flašku udělaj všechno, skončil optimisticky. "V Norsku," řekla Lída, "tě za flašku whisky zašijou do kriminálu. Stalo se to kámošovi sestry našeho pošťáka."

"Přátelé," zazubil se Keny, "proč ta defenzíva? Proč ne ofenzíva? Proč nevyužít předností situace?" "Kde tu vidíš jaký předností situace?" vrčel Sumec. "Nač stavět stan a nechat ho moknout v kraji, kde se nestmívá?" šeptal Keny. "Už jste ale někdy vyrazili do hor před půlnocí? Třiapůl hodiny stoupání je hračka, ve dvě v noci jsme na místě. Je tam chata! A stany zůstanou suchý!" Uznali jsme, zeje Keny génius. Jen jsme vyšli, dešť ustal a mlha se roztrhla. Stovky metrů nad řekou se tyčily kolmé skály, nahoře oblé a růžové, jak se po obzoru koulelo slunce. Táhlí jsme do svahů, po žulových útesech, kamením, rašelinou,

přes lávky na bažinách. Po kulatých balvanech jsme zdolali bok prvního vodopádu. "Teče mi do boty už teď," přiznala Lucie, "podstatné však je, že před naší odvahou couvá i počasí." To říkat neměla. Znova se rozpršelo. Prkna i hatě na blátivých pláních vystřídaly vratké klacky, co se potopily, jen se na ně stoupl. "Už mi sakra taky teče do bot," řekla Lída. "To všem," utěšil ji Sumec. "Jestli tam ta chata nebude..."

"Proč by nebyla?" lekla se Lída. "V rezervaci," odvětil Lukáš, "když něco vyhoří, už se to tak nechá. Čeká se, až to vyroste znova." "Bez chaty tu umřem," řekla Lucie. "To není důležitý," šeptal Keny. "Víte vůbec, kamarádi, kolik je hodin? Půl jedny v noci! Šli jste už někdy v půl jedny v noci za plnýho světla absolutní divočinou?"

Od půl druhé nemělo smysl potoky přeskakovat: voda stoupla i na bažinách, z bot při každém kroku stříkala voda. Brodili jsme se vodopády, do jílových svahů jsme šplhali po čtyřech. Keny koukl do mapy a prohlásil, že jsme právě překonali výškový rozdíl šesti set metrů. "No a co?" řekla Lída.

"Co a co?" rozčilil se Keny. "Víš vůbec, že nad těma mrakama teď září slunce, i když jsou dvě v noci?" Promokla mi exkluzivní větrovka ze zahraničních materiálů. Nebo možná mokro nepocházelo z deště venku, ale z potu uvnitř. Nedalo se to rozpoznat. Jak jsme se brodili kapradím, stoupal z nás kouř. Ve čtvrt na tři jsme vyšplhali na hřeben. V kotli vpravo hřměly vodopády. Vyplašili jsme nějaké velké zvíře. Hlučně pádilo pryč, ale v mlze jsme je neviděli.

Ale došli jsme k chatě! Z komína se kouřilo. Vpotáceli jsme se dovnitř. Už v předsínce nás pohladilo horko.

POZOR!

Požehnáním pro turisty v těžko přístupných končinách Skandinávie jsou horské útulny. Nežije v nich žádný správce, protože by se leckde už nevešel. Jsou tu kamna, dříví, plynový vaříč, elektrika ze sluneční baterie, talíře, hrnky, přístroje, otváračky, cukr, sůl. Poutník přespí, ohřeje se, nasytí, napojí, uklidí, nezasviní. Přebytnou funkční potravinu nechá v kredenci. Může i naštipat dříví. **POZOR! NE Z LESA! LES BÝVÁ CHRÁNĚNÝ PRALES!** Vemte připravené poleno, pilu a řežte. Zjistíte, že každým řiznutím, každým švihem sekery a každým závanem pryskyřice sem patříte víc a víc.

Chata byla narvaná. Sedm lidí spalo na dvou patrových palandách i na zemi. Kamna sálala. Pach z mokrých bot a ponožek byl téměř skupenství tuhého.

"Dneska mi nic nevaří," řekla Lucie. "Nacpu se mezi ně, ať si se mnou dělají, co chtějí." Spáči se však zachovali ušlechtilé: v polospánku přestěhovali tři bágly z podlahy do předsíně, tenčí dobrodruzi se vměstnali pod palandy. Jeden z nich zašeptal, že za chatou je ještě kůlna s člunem. Zabrali jsme podlahu, dno člunu i horní palandu, kde se pro

horko nedalo spát. Mokré věci jsme rozvěsili nad kamny.

Ráno se nad divočinou klenulo modré nebe. Peřeje a vodopády byly stříbrné, les a tráva zelené, skály fotogenicky šedé. Pod skalami se zelenala jezera. Borovice voněly, vodopády hřměly. Divočina jako v časech, kdy po světě běhalo nejvš šestnáct jedinců rodu homosapiens. "Jde se dál," jásalí kamarádi, "k švédské hranici a zpátky!"

"Škoda, že máme všechno mokré," zavrčel jakýsi kverulant. "Všechno ne," opáčil Keny, "to bych rád zdůraznil: máme úplně suchý stany!"

Oškrábal jsem z bot bahno a chtěl se obout. Z bot vystříkla voda. Dobrá. Zůstanu tu, neboť a) dneska se neobuju, b) je tu krásně, c) chci psát cestopis. Mám exkluzivní možnost začít: celý den v panenské krajině, úplně sám! Úsporným topením usuším boty, prádlo rozvěším po větvích.

Kamarádi vyrazili. Vyňal jsem z báglu mokré sešit, tužku a brejle. Všechno jsem vynesl na sluníčko. Pak mě napadlo, že by mohla chytit chata, kdyby třeba spadly roury, a přenesl jsem věci zpátky. Chvilí jsem se soustřeďoval, ale v chatě bylo horko. Vyšel jsem s tužkou, brejlenou a sešitem ven. Usedl jsem pod borovici, čekal, až se dostaví nápad. Ale dostavili se jen komáři. Odnesl jsem všechno dovnitř, uvařil si kafe a rozešel se k první větvi. V té vteřině sem dorazili Barborka s dědečkem. Vyšli v sedm, teď bylo deset: šlo se jim lip, protože netáhli stan a spacák jako my. Stan jim v pohodě schnul dole u míchačky. A že voda v močálech už nestoupala, měli pěkně suché, čisté boty. "Ještě máte osm hodin cesty před sebou," varoval jsem je, ale oni se právem smáli: bez zátěže je to hračka.

Pak dorazil Ježour. "Šli jste v noci?" divil se. "Proč?" "Abysme měli suchý stany," zavrčel jsem. "Ale jinak, koukám," řekl Ježour, "nemáte suchýho nic?" Když se takto vyžvanil, šel dál a ještě v lese vrtěl hlavou. Pekelně jsem se soustředil. Napadla mě skvělá myšlenka, jenže jsem ji hned zapomněl, protože zas někdo přišel. Ve čtvrt hodinových intervalech se tu vystřídali všichni Příšeráci. Všem jsem ukazoval, co v chatě je, jak se tu nic neztratí, a všichni se divili, proč jsme šli v noci a namočili si všechno, když oni vyšli až ráno a nenamočili si nic. Slunce drandilo kol dokola v tom krásném světě, a když se dokoulelo k severu, vrátili se kamarádi. Usedli jsme na skály za chatou, v protisvalu hřbetů růžových skal vysoko nad zeleným jezerem, a koukali jsme, jak se nestmívá.

"Dobře, že jsem včera nepomlouval trolly," řekl Keny. "Oni totiž mizerové všechno dobře slyší. Já vím, že tu někde špicujou s vy zatracený uši, ale já se schválně udržím, vy bastardi. To by se jim tak hodilo, zmetkům, abych o nich něco špatného řekl a oni by pak, darebáci..."

"Nech toho," řekla vážně Lucie, "oni tu opravdu jsou."

Zdálo se mi, že hluboko dole v modrých roklicích zahřmělo.

S horskými trolly není legrace. Turista zná jejich neškodné zmenšeniny z norských krámků: nečesané bytůstky lesních barev s dlouhými nosy, jimiž trollí báby míchají v čarodějných kotlích podezřelé lektvary. Mají málo zubů, šest prstů, jednu až tři hlavy a ocas. Trollí samci jsou břichatí, oděni do zelených kalhot s jednou kšandou, trollí holčičky pak do sukýnky z mechu.

Opravdový troll však žije v horách, ba často je sám horou a roste na něm les. V názorech na velikost trollů mají zmatek sami Norové. Někdy šije dokonce pletou s trpaslíky. V pohádkách zas trollové vystupují jako přítroublí habáni vcelku snesitelné výšky. Kladní hrdinové pohádek se s nimi nemažou: okrádají je, párají jim břicha a vraždí jim děti podle krutých zákonů divočiny.

Královstvím trollů je noc. Číhají na smrtelníky v roklicích, na úzkých lávkách, kde není kam uhnout. Vodní troll se umí změnit v prsten, v perlu či v bílého koně. Kdo na ty věci vztáhne ruku, propadl zlé moci a troll ho utopí.

Velikosti horských trollů však nelze vůbec dohlédnout. Když v noci ty bytosti kráčeji krajinou, země duní. Při prvním paprsku slunce ulehnu a usnou. Promění se ve skálu, v horu či v celé pohoří. Norské hory jsou tedy spícími obry. Chodíme po nich opatrně. Nebudíme je. Nejvýš je podrbejme po mechu. Budou si to pamatovat.

Ráno jsme vyrazili na osmihodinový trek přes nejvyšší hřebeny Raga. Sotvaže jsme opustili chatu, začalo lít. Voda v potocích stoupla. Rašelina nabobtnala. A skály byly kluzké, protože na nich vegetoval nějaký mizerný, skoro neviditelný, černavý druh lišejníku. Za hodinu jsme byli potlučení, mokří a čvachtalo nám v botách stejně jako včera v noci.

Poslední ranou bylo pro nás setkání s norským strejcem. Po tříhodinovém pochodu jsme ho potkali ve skalách. Měl golfky, rozhalenou košili a byl bez čepice. Severský déšť mu zaplavoval plesku a nevadilo mu to. Pozdravil nás bujarým "hej" a dál si hopsal

po kamenech do mizérie, kde nebylo vůbec nic, než chata vzdálená tři hodiny cesty deštěm, za čtyřmi roklemi, šesti bažinami a trojím pekelným převýšením. Chlap neměl na botách kousek bláta. "Je to troll," řekl Keny. "Určitě má šest prstů a vo-cas. Kontroluje, jestli už máme dost. Jenže my, příšero šestiprstá, všechno vydržíme." "Kdyby měl aspoň kulicha," sípěla Lída. "Takhle to vypadá, že nejsem normální já." "To voni nejsou normální," řekl Sumec. "Norové." "Malý Nory máčí mámy ve vodě," dodal Lukáš, "válí je ve sněhu, a když Norčata zlobí, dávají je zamrzat do ledovců. Ti chudší je aspoň zavírají v ledniče. A Norčata, jestli jste si všimli, zlobí furt."

Norové a Švédi jsou něj sportovnější národy světa. Táhnou po horách s obřími ruksaky, běhají, běžkují, lyžaří, sjíždějí řeky, zásadně s vlastními dětmi. (V tom směru jsou asi Norové i nejlepší rodiči světa.) V norské divočině potkáváme hlavně Nory. Semtam se Norskem mihne Sved, zřídka Dán, Holanďan, Fin či Němec. Zbytek Evropy nestojí za řeč. Češi byli donedávna v norské divočině bytostmi stejně vzácnými jako drahocenný tur pižmoň východní, zvaný též ovibu (Ovibos moschatos), který zde byl zcela vyhuben, znovu dovezen z Grónska a nyní se vyskytuje v rezervaci Dovrefjell v počtu padesáti mimořádně plachých kusů. Ale není to s námi tak zlé. V kronice chaty Skoghytta v parku Rago jsme našli první český zápis z roku 1991. Toho roku byl jediný. Sezónu po sezóně tam však češtiny přibývá. Teď, v roce 1998, tvoří čeština v té těžko dostupné chatě nejmíň pětinu zápisů.

Navíc nás provázel podivný jev: ač jsme se vraceli z hlavního hřebene do údolí, šli jsme pořád do kopce. Čím však byla příroda nelaskavější, déšť ledovější a výšky vyšší, tím více jsme její šílenou tvář milovali. Stejně jako muži, v nichž

chlad krásné dívky vzbudí volskou vytrvalost a začnou se chovat jak zmíněné zvíře. Zatímco však dobývání dívky ledovky soudnému člověku časem přijde hloupé a položí si přízemní otázku, nevypadá-li jako kašpar, dobyvateli ledové přírody je jedno, jak vypadá. A tak jsme dál dusali po rozhoupaných lávkách z ocelových lan vysoko nad řekou, zouvali jsme boty, kde lávky chyběly, a jímala nás závrať nad hadími meandry téže řeky, jež se zelenala o stovky metrů níž, zato přímo pod námi: pod stěnou, jejíž čelo pokrýval klouzavý lišejník. A že trollové neodpouštějí nikomu nic, nesestoupili jsme do údolí po spořádané stezce, nýbrž v jílovém srázu a v blátě, odkud jsme se vynořili obalení marastem až po vlasy. Tak jsme se dopotáceli k táboru Zelené příšery.

Všichni na nás hleděli s údivem, protože si túru odbyli včera. Dnes poklidně mastili karty ve stanech, vařili si jídla z českých zásob, prali ponožky v řece a ti nejměkčilejší sušili u ohně boty, ačkoli vlhkost jejich obuvi v norských poměrech vlastně žádnou vlhkostí nebyla. Pokrčili jsme rameny a postavili stany v dešti. Ráno jsme je skládali do aut nacucané jak houba.

A tak jsme dopoledne v městě Fauske vtrhli do kavárny, dali si za nekřesťanské peníze čaj s citronem, hráli si o něj ruce a vzpomínali. "Chudáci děti," teskně řekla Lída, "plácají se po ná-kým blbým Turecku a vůbec nevědí, jak je to tu na severu úžasný."

12.

POLÁRNÍ KRUH - KŠEFT A SNĚHÍ.

SVARTISEN. U NORSKÉHO GROBIÁNA.

TRONDHEIM. NIDAROS. KRÁVY A BOŽSKÉ KOBYLKY.

Polární kruh na magistrále E 6 je jiný, než ten v Laponsku. Tamten byl teskný, půlnoční a náš. Tenhle byl veselý, denní a patřil majitelům obří boudy s restaurací, krámky a poštou. Razítko s pyšným sdělením Překročil jsem polární kruh vám tu dají, kam chcete: do pasu, na pohlednice, do knížky... Lukáš chtěl razítko na čelo, ale štemplevací dívka namítla, že by ho bolela hlava. Lukáš se drsně zasmál a dívka vzdychla, že by to ani nedrželo. Lukáš opakoval, že tam to razítko chce, dívka řekla, abychom ho tedy přidrželi za uši, a pak ho s výrazem útočící valkyry udeřila Štemplem do čela.

Lukáše dva dni bolela hlava a vůbec to nedrželo. Lída si zas přála, aby ji Sumec vyfotografoval v krámku mezi šesti vzrostlými trollími čarodějnicemi v sobích kůžích. Strčila mezi ně hlavu, ale Sumec odmítl stisknout spoušť: nebude prý příbuzným vysvětlovat, že Lída je ta třetí zleva, nejhůř oblečená, a proč ji taky neoblík do sobí kůže. Pak Lukáš na požádání vyfotografoval mladičkou

dvojici, a oni se ho ptali, zda lze za polárním kruhem prožít ještě dnes nějaké polární dobrodružství. "Je to peklo," řekl Lukáš, "hlavně od osmašedesátý rovnoběžky. Bez střelný zbraně a lékárníčky tam radši nechoďte."

"Ale dyť," smál se kluk, "se vracíte zdraví a všichni." "Jak - všichni?" opáčil Lukáš. "Víš, kolik nás bylo původně?

Plnej autobus!"

V tu chvíli dorazili Příšeráci, bouřlivě nás zdravili a Barborka se přitiskla k Lukášovi, že je dědeček vyfotí. Taky se ptala Lukáše, od čeho má tu modřinu na čele. Sumec pravil, že od táhlety vášnivý holky s razítkem.

"Hlavně, že jste se zas našli," uklidnil se kluk a vyrazil se svou dívkou vstříc polárním dobrodružstvím.

Ustoupili jsme na vyvýšenou pláň za boudou. Nebyla tu ani travička, ani kamínek, zato plno pomníčků z kamenů. Kdo takový pomníček postaví, znova se prý za polární kruh vrátí. Proudily sem desítky lidí a všichni stavěli pomníčky.

Protože tam ale nebylo už žádné kamení, nezbyvalo jim, než rozebrat pomníček někoho jiného. Někoho, kdo se chtěl taky vrátit, ale ti úspěštili lidé, žádní asociálové, dobře oblečení, dobře naložení a perfektně se chovající, mu to zkazili, nejspíš že ušlechtilost se vztahuje na zvířata, menšiny a bližního v nouzi, ale na pověry a krásná přání už ne. A tak jsme žádný pomníček nepostavili. Náhorní planinou pokrytou kamením a ostrůvky sněhu jsme jeli dál na jih.

Vlastně ne docela, protože kamarádi si přáli ještě vidět ledovec Svartisen.

"Nikam nejdu," řekl jsem. "Přečetl jsem si, jaká je tam cesta." Keny mě ujistil, že cesta je tam vynikající. Znova jsme prostudovali trasu v několika vzájemně si protirečících průvodech, takže jsem své rozhodnutí změnil: duo šilenců Keny a Lukáš trvali na pochodu bažinami kolem jezera, já ale objevil, že po jezeře až k ledovci jezdí loď. Dopravím se na Svartisen pohodlně a v suchu. Usednu pod ledovec a usměvavě počkám, až mí masochističtí kamarádi ke mně přiklopýtají bahnem, splavení, mokří, s obvyklou rašelinou za ušima.

Ale sešlo z toho. Z jiné mapy, jejíž existenci se mi Keny snažil utajit, jasně vyplynulo, že se jezero sice dá obejít i přeplout na lodi, že však se za ním ještě nerozkládá ledovec, nýbrž bahnitá a kamenitá strž, přes kterou se zájemce o Svartisen musí ploužit nejmíň hodinu a čtvrt. Kdo vydrží, dojde. Vybavil jsem si šplh lijákem po oblemtaných skalách Raga, čvachtání bahnem, a v mé duši se rozhostil mír. Znáám Svartisen z obrázků, promokly mi všechny boty kromě gumovek, kam se vejdu jenom naboso, a vůbec. Marně mě přesvědčovali: Svartisen prý je druhý největší ledovec v Evropě, ale taje tak rychle, že jestli si nepospíším, za pár let třeba neuvidím nic. "Tak neuvidím," odvětil jsem zpupně, zajel na břeh jezera, nazul se do suchých ponožek a s láskou se zadíval na lesní hospodu, jak se jí kouří z komína. "A bude pršet," dodal jsem.

"Už se vypršelo," znalecky prohlásil Sumec, všichni se převlékli do mokrého - suché neměli - a vyrazili. Lída se Sumcem na loď, Lukáš a šetřílkové Lucie s Keny m kolem jezera.

Zmizeli mi: jedni v lodi, druzí v mokrých břízkách. Slyšel jsem, jak Keny kleje, protože mu nějaká větev vylila vodu za mokrou košili. V tu chvíli začalo pršet. Položil jsem si sedadlo co nejvodorovněji a usnul.

Po pár hodinách jsem v dobré náladě vešel do hospody, posadil se u rozpálených kamen, dal si boty do truhlíku, košili nad kamna, objednal si čaj, pak ještě jeden a koukal, jak venku leje. Čaje nosila usměvavá zrzeka. Potom vešel do lokálu rusovlasý chlap, změřil si mě sivým pohledem a postavil se za pult. Nejspíš to byl hostinský a zrzecčin otec.

Vzápětí se přihnuli kamarádi. Vypadali jak utopenci tři dni vláčení blátem, ale šťastně se usmívali. Nacpali si boty do truhlíku, košile nad kamna a ujistili mě, že jsem udělal celoživotní chybu, že jsem taky nešel. Rozvěsili mokré šaty po všech prázdných židlích, obezdili jimi kamna a líčili mi krásu Svartisenu, divokých vod, jež se vrhají do propastí,

čaročarůných peřejí, něžných lišejníků a myslím i nějakých ptáků, co tam lítali. Děťinsky blábolili jeden přes druhého, dokud hostinský nezavřel, co si budou přát.

"To je voň," špitla Lucie. "To je ten škrt, ať ho dvacet tisíc laponských šamanů po ledovci nahoru a dolů pronásledovati ráčí!"

Sumec objednal pět čajů. Keny to opravil na čtyři: jemu s Lucií prý stačí jeden čaj dohromady. Zrzečka odběhla do kuchyně. Hostinský nás chmurně sledoval zpod huňatého keltského obočí. V očích se mu zračilo pobouření, jakáže se mu po jeho Norsku roztahuje nemajetná čeládka. "Průšvih je, že si nás pletou s Polákama," řekla Lída. Lukáš ji osočil z rasismu, protože oč jsou Poláci horší než my? Lída se na Lukáše naštvála a zmlkla.

Sumec řekl, že ten chlap je vezl lodí, chtěl po nich drobné a aby se rozesadili kvůli rovnováze, prostě buzeroval. A i když měl poloprázdnou loď, nechtěl vzít zpátky Kenyho, Lucií a Lukáše, protože s ním nejeli tam. Lucie vysvětlila, že s ním chtějí zpátky jen proto, že prší. On tvrdil, že má jen zpáteční lístky, a ať tedy Lucie zaplatí i cestu tam. Keny řekl, že to půjde radši v dešti pěšky. Chlap je nakonec vzal zadarmo, ale měl celou cestu řeči. "Ani nechtějte vědět, co říkal," chechtal se Lukáš. Lída řekla Lukášovi, ať se s jeho angličtinou furt ne-vytahuje, že už to není únosný. Lukáš se podivil a pak naštvane zmlkl.

Sumec řekl, že stačilo říct, že by Kenymu obě ty cesty rád zaplatil.

Keny řekl Sumcovi, ať se taky nevytahuje. "Já se nevytahuju," zdůraznil Sumec. "Jenom jsem si s sebou vzal víc peněz." Pak se dotčeně odmlčel. Keny se též dotčeně odmlčel. Nakonec přinesla zrzečka čaje a špitla, že ty bundy nemůžeme mít na židlích, protože si jiní hosté nemají kam sednout. Optal jsem se, kde tu vidí jiné hosty, a zrzka řekla, že třeba přijdou. Chlap za pultem něco norský zavřel a ukázal na truhlík. Zrzečka to přeložila: máme si prý vyndat boty z truhlíku, protože jim máme uhlí.

"Jak to sakra děláte?" řekl jsem kamarádům. "Než jste přišli, byla tu pohoda. Teď je nálada v čudu, mokro, zima a ani nesmím mít boty v truhlíku. Jděte s tím do háje!"

Na ta slova se naštváli i kamarádi dosud nenaštvaní. Jen Lukáš se optal, jakže jsem to myslel na Lofotenu s tím mužským přechodem. A s tou ponorkou. A jak tomu čelit.

V první chvíli jsem se chtěl naštvat taky, ale už toho bylo dost. A tak jsem šel do sebe. "Možná by stačilo," řekl jsem, "kdybychom teď jeden po druhém vstali, ve stoje třikrát udeřili čelem o stůl a pronesli: Promiňte mi, kamarádi, jsem arktické hovado a pocházím z džungle. Mám vás ale všechny rád. Za všechno může hostinský. Hanba mu!" Zabralo to. U všech. Hostinský nás s úžasem sledoval. Když jsme odcházeli, děkoval, přidržel nám dveře a uctivě se s námi loučil zvučným exotickým pozdravem: "Hambamu!"

Norové jsou samorosti. K turistům se chovají slušně a většinou přívětivě, vědí však, že kvůli turistice se svět nezboří. Aspoň ne ten jejich. Spíš se bojí, že jim návštěvníci zasviní řeky, hory, moře, údolí i panenskou tundru a naučí je krást. Navíc tu cizinci nic neutratí, protože v Norsku je draho. A kvůli chudákům, jako jsou Němci či dokonce Holanďani, Norové své ceny upravovat nebudou. Ještě by do Norska začali víc jezdit. Tím se synové Severu liší třeba od alpských Rakušanů, o pobřežních Španělech, Italech či Dalmatincích nemluvě.

Díky ropě v moři jsou Norové bohatší než jejich okouzlení návštěvníci s ruksaky. Chlubit se svým bohatstvím však Nor považuje za neotesanost. Proto málokdy bydlí v nabubřelé vile; spíš v dřevěném domku, kde má všechno, co potřebuje. Třeba vlastní elektrárnu při vlastním vodopádu.

Cesta nás dál vedla stovky kilometrů tou šťastnou zemí k jihozápadu. Po strmých horách přišly mírné kopce, po kamení louky a jezera, na březích seděli rybáři a v lukách se pásly krávy jako u nás. Jen les s vousatými lišejníky byl pořád všude, nakukoval sedlákům do oken a strašil koně, když kolem něj v podvečer táhli fůry sena. Navíc tenhle podvečer zas trval řadu hodin, jako když jsme jeli sem: slunce se nížilo, ale ne a ne zapadnout. Zastavili jsme při palouku, na dostřel od selského stavění z poctivých klád. Lukáš se šel zeptat, jestli nás tu nechají přespat. Přinesl dobrou zprávu a koupil dvanáct vajec.

Vařili jsme vejce a těšili se, že konečně zažijem pravou tmou. Les vzadu se černal a pořád v něm něco praskalo. Až se setmí, řekl někdo, kopec nad námi se zvedne a půjde pryč, jak to dělávají všichni trollové. Ještě předtím ale spočítá Kenymu jeho soustavné urážky: možná nás všechny rozšlápne a oťře si botu o statek. Klidně jsme si o tom povídali - a nic. Ani pršet nezačalo.

Trollí pohádky jsou surové. Nejspíš proto, že do trollích krajů neproniklo žádné hnutí, které by krvavé příběhy patřičně uhladilo, vykostilo a odsmradilo, jak to v krajích mírnějších prováděli úpravci lidových bajek, estéti, etici a jiná změkčilá pakáž. Příklad trollí pohádky: Tři syni, jeden po druhém, jdou kácet dříví. Vždycky je vyžene troll, že je to jeho les. Až ten nejmenší na trolla vyzraje, naláká ho na závody v jídle, hází si maso do pytle na břicho a trollovi namluví, zeje to žaludek. Rozřízne pytel, snědené vypadne a kluk jí dál. Hloupý troll si rozřízne břicho, snědené vypadne a troll v bolestech zemře. Hrdina ho okrade a vítězně se vrátí domů.

Nebo: Trollice unese kluka, její dcera ho má zabít a upéct. Zatímco stará jde zvát trolly na hostinu, kluk dcerce usekne hlavu, dívku upeče a trollové ji snědí.

Kluk z úkrytu hodí hlavu mezi ně, ať vědí, koho snědli! Trollové pláčou, klouček je okrade a pak se vítězně vrátí domů. Té drtivé většině čtenářů, které se pohádky nelíbily, si dovolím připomenout, že sukovití vypravěči norských povídek žili s prominutím v lese. V lese nikdy nevítězí ušlechtilější, nýbrž vždycky silnější. Nebo aspoň mazanější. A bezohlednější. Jen ten se vítězně vrátí domů. Dobrou noc, děti.

Norský Trondheim byl úplně tichý, a ač byl červenec, svítilo na něj pokojné, šikmé říjnové slunce. Ani na hlavních třídách jsme neslyšeli auta, nýbrž pořád jen racky. Kroužili kolem cyklistů, nad supermarkety i nad dřevěnými domky a s gustem káleli na vyleštěné střechy saabů.

Tohle utěšené, podřimující město ničím nepřipomínalo, že kdysi bývalo metropolí Norska a že v jeho v katedrále jsou i dnes korunováni norští králové. Zato jsme si všimli spousty knihkupectví, laviček a slané vůně oceánu. Kdybych žil v

Trondheimu, dožil bych se nejmiň sta let - v tichu a pohodě, mezi racky, knížkami a mořem.

V Kenyho průvodci kdosi tvrdil, že trondheimský rybí trh je nejušnější v celé norské zemi. Ale bylo tam ticho - ryby toho moc nenamluví a norští prodavači ještě míň. Napadlo nás, jaké ticho vládne asi na těch méně rušných trzích v Norsku: možná se tam zákazníci plíží v papučích.

Jediným opravdu hlučným místem v Trondheimu byla katedrála Nidaros, nejkrásnější prý chrám Skandinávie. Jednak se tam překřikovali průvodci, jednak se tam potmě svolávali členové rodin, podobní houbařům v mlázi. Není katedrály bez šera, v Nidarosu však navíc svítí kolo z bílých žároveček těsně pod stropem: to kolo zdánlivě pluje v prostoru, a když pod ním jdete, jako by se převracelo, takže na ně musíte pořád koukat. Když pak odvrátíte oči, nenahmatáte vlastního bratra. (Světla v norských kostelích by vydala na knížku - dlouhé zimní noci nejspíš naučily Seveřany pozoruhodnému umění nejen svítit, ale i vyrábět stíny, přišerí a tmu.) Měli tam i nejstarší kus nábytku v celém Norsku: podobal se pianu, když mu urazíte všechny tři nohy. Prý tam mají i sedm nějakých hlav na hlavicí jediného sloupu, my ale neviděli žádnou, protože jsme pořád koukali, jestli to světelné kolo visí pod stropem nastojato či naležato. Nakonec nás osamělý body-gard ozbrojený jen pěstmi vpustil do komory s norskými korunovanými klenoty. Ležely tam na polštářku koruny krále, královny i prince, žezla posázená diamanty a tuším že i meč. Noro ve to ukazovali dětem s hrdou tváří: koukej, Oláfku, to všechno je naše! Jakže? Že to patří králi? No a co? Či je asi podle vás, vy šťourové, ten král? V arcibiskupském paláci za katedrálou mají zas muzeum norských bojovníků, válek a mordů, od figurin Vikingů s meči až po partyzána, jak ve vánoční krajině vyhazuje dynamitem do povětří most. Při té přehlídce smrtících instrumentů se nevyhnete myšlence, že na tak malý národ, jehož nejbližšími sousedy jsou losi a velryby, bylo těch válek až moc. Všimli si toho i mí kamarádi. Jejich neotřelé názory na norskou historii zaznamenávám přímo: KENY: Polovina Norska není nic než dva tisíce kilometrů dlouhý břeh! Jak přesvědčíte lidi na zadním

konci toho břehu, že jsou taky Norové? Zvlášť když každé druhy z těch Norů je Laponec? SUMEC: Moje řeč! Poříd' jim společného nepřítele! KENY: Jenže kde ho v ty ledárně vzít? LUCIE: Však jim také po staletí vládli Dánové a Švédí. Zato jejich slavný boj s Hitlerem! Krev tenkrát prolítaje dodnes živnou rosou jejich vlastenectví!

LÍDA: Jen aby si v tom Turecku nezačali zas dávat do držky. Tam je to taky všude samej vlastenec. LUKÁŠ (se debaty neúčastní. Svádí katedrální průvodkyni. Ta, ač protestantka, neprotestuje.)

Po dalších dvou stech kilometrech se dostavil letní žár. A tak jsme se už odpoledne utábořili na pastvinách mezi jalovci a smrčky při horním toku řeky Rauny. Postavili jsme stany a vyvrhli věci z aut, z ruksaků i kufrů, aby všechno konečně proschlo. Jen jsme rozložili poslední předmět, dostavily se krávy. Bylo jich dvanáct. Čuměly a zvonily. Pak se daly na pochod přes naše tábořiště. Můžete procestovat svět, poznat, že jsou lidé různí, černí, žlutí, vzteklí, hodní, lstiví, pohostinní -, ale kráva je vždycky jen kráva. Připlete-li se jí do cesty stan, šlápne do něj. Spatří-li v trávě ponožku, sežere ji. Obrátíte-li ji čelem vzad před hrncem s gulášovou polívkou, pokálí hrnec. Couvne jen před tím, kdo se jí nebojí. Nějak to pozná. Tyhle krávy couvaly jen před Sumcem. Potom ale Lukáš řekl, že norské krávy někdy žerou lidi: hlavně k jaru, když dojde seno. Teď je červenec, zahučel Sumec. Neohroženě se pral s kravami dál, ony ale před ním od chvíle, kdy to Lukáš řekl, přestaly couvat. A když už se zdálo, že proti dobytku není záchrany, že nás tupá hovada připraví o všechno, nás samotné vysoko pokryjí trusem a naše auta skopají do řeky, najednou zmizely. Tiše a nevysvětlitelně, jako k ránu komáři ve Skuleskogenu. Jenom jejich zvonce klinkaly v lese pořád slaběji.

"Trollové nám odpustili," řekl Keny. "Nebo se nás, srabi, bojí."

Jediná Lída si všimla, že ty krávy zahnali dva kluci, tiší jako lesní zvěř. Lída prý se na ně usmála a oni na ni taky, na půl pusy, jak už se tak norští pastevcí usmívají.

Se zvířaty jsou vůbec potíže. Jednou kupříkladu se bohové dohodli s jakýmsi stavitelem, že jim za dvě zimy a léto postaví kolem světa val proti mrazivým obrům. Chlap chtěl za tu práci maličkost: Slunce, Měsíc a krásnou bohyni Freyju. Bohové váhali, ale jeden z nich, Loki, intrikán, lhář a všech padouchů futrál, je přesvědčil. Beztak to nestihne, chechtal se, zvlášť když má ve smlouvě, že mu smí pomáhat jen jeho hřebec. To zvíře už teď sotva stojí na nohou, do roka chcípne, dejte na mě. Bohové však netušili, že onen stavitel je mocný obr, převlečený za člověka. Val rostl a přezíravý úsměv bohů se počal měnit ve škleb hrůzy. Krásná Freyja se zlobila, že ji slíbili dělášovi, aniž se jí ptali, a s žádným bohem nechtěla nic mít. Bohové ji chlácholili, že ten val se dá postavit nejdřív za sto let, ale říkali to pořád míň jistě. A náhle byl val skoro hotov. Bohové tam přivlekli Lokiho za ucho a Tór přísahal, že ho zabije. Ale Loki se smál. A právě když obr přijel k valu s posledním balvanem, změnil se v klisnu. Drcl zadkem do obrova hřebce a dal se na dováděný útěk. V tu chvíli se hřebec zbláznil. Žádný div: půldruhého roku dřel jak nádeník, samé hot, prr, čehý, a zábava žádná. A teď takováhle klisna! Hřebec se utrl od vozu, zařehal a vyrazil za švarnou kobylou. Ve stejné vteřině odkokrhal kohout konec smluvní lhůty. Slunce, Měsíc a krásná Freyja byli zachráněni. A že měl obr nějaké řeči, Tór ho pro jistotu majzl kladivem. Zabil ho a všichni se radovali ze šťastného konce.

Aspoň že si užil obrův kůň. Záhy se zjistilo, že Loki je březí. Narodilo se mu osminohé hříbě, které ten padouch z korupčních důvodů věnoval Odinovi. Z hříběte se pak stal Odinův nejmilejší hřebec. Říkali mu Sleipni.

SEVERSKÉ JAZYKY - Hlavně dánština a obě norštiny obsahují divná písmena, která se vesměs vyslovují temně a zastřeně, jako když je vám hodně špatně. Už víme, co je škub, med, rom a rum. Ve Švédsku se neděsme napsu

INFART: neznačí to infarkt, nýbrž vjezd. Dobrý den se dle norského slovníku řekne god dag, vyslov gudag, ale když to opravdu řeknete, nikdo vám nerozumí, protože si tu všichni říkají hej. Jinak norština není legrace, protože jsou dvě: jedna, riksmál, vznikla z dánštiny, tedy jazyka vládců. Uživali jí lepší lidé, a tak jí dnes říkají knižní, bokmál. Vlastenci naopak vzkřísili starý jazyk venkovský, landsmál. Tomu se teď pro přehlednost říká nynorsk. Většina Norů mluví

bokmálem, ale kde chtějí, učí se ve škole nynorsk. Aby se to nepletlo, někteří vzdělanci usilují o řeč jednu, samnorsk. Ale nedaří se to, protože Norové si stejně píší, jak chtějí.

Naštěstí skoro všichni Skandinávci umějí anglicky. V Norsku však narazíte i na ztracená údolí, kde se plaší domorodci od šedesáti let nahoru nedomluví ani s Nory z Osla. Mlčky vás převezou na člunu přes smaragdovou řeku, na prstech ukážou, kolik za to chtějí, a rozloučí se s vámi vraním skřekem, ve srovnání s nímž je výraz hej vrcholem společenské konverzace.

TRONDHEIM - Třetí největší město Norska. Na každého ze 135 000 lidí tu připadají podle našeho odhadu nejmíň tři rackové. Patronem města je jistý Olaf Trygvasson (r. 997), jehož smrt před tisíci lety odstartovala olafovský kult, poutě k jeho rakvi, osahávání jeho ostatků a tyhle věci. Nad hrobem mu postavili kostel, z kterého se časem vyvinul slavný Nidaros, nejkrásnější prý katedrála Skandinávie. (Nidaros je i starý název Trondheimu, podle místní řeky Nid.) Tu slávu zkazila trondheimským až náboženská reformace. Olafova rakev se ztratila v Dánsku, tělo prý zůstalo v katedrále, ale nikdo neví, kde. Trondheim však vzkvétal dál a ještě koncem 19. století měl stejně obyvatel jako Oslo, 19 000. Dodnes tu jsou korunováni norští králové. Na Munkegata stojí žlutý dům, kde králové při návštěvě bydlí.

NORSKÝ VENKOV - Je osídlen převážně vůbec, zčásti pak málo. Tam, kde se v jediném pohoří sejde více samot, kupříkladu dvě, ohradí si samotáři louky a pole náspy z kamení, aby nebylo pochyb, kam čí říše sahá.

Tak se tu bydlilo po staletí, v zajetí polárních nocí, v sousedství lavin, vod a trollů. Když pak mnozí samotáři přesídlili z hor do údolí za lepším živobytím, zaskočila je ta změna tak, že se z ní dodnes nevzpamatovali ani oni, ani jejich potomci. Ze statků i srubů s trávou na střeše čpí jistota živená staletími. Zato norská městečka působí bezradně. Jako by vnukové samotářů nevěděli, co si s tím útvarem počít: náves žádná, každý dům jiný, obrácený ten sem, onen tam. Dominantou není radnice, leč módní hotel, restaurace a prodejna suvenýrů.

Všechna ta zařízení pak ze všech sil napodobují odvěký norský folklór. V Lomu, v Geilo, v Ottě, tam všude se snaží poutníky přesvědčit, že jsou prastarou vsí; jsou ale jen lyžařským střediskem, kterýžto fakt nezachrání ani dřevěný kostelíček se hřbitovem, ani devět muzeí.

Přesto: je to pěkné. A všechno je natřeno palisandrem.

13.

RONDANE. ZTRACENÍ V PUSTINĚ.

TAJEMSTVÍ POSUNKOVÉ ŘEČI.

Mezi údolími Gudbrandsdalen a Østerdalen, vysoko nad řekou Lågen rozkládá se náhorní plošina Ronda-ne, změt' šedých balvanů, skal, trávy a divokých potoků. Z té zmeti ční deset poctivých dvoutisícovek, z nichž každou lze zdolat s průměrně hlasitým funěním. Žádná, z těch hor se však nevnučuje, všechny stojí spíš bokem, aby nepřekážely. Na Rondane dodnes vzpomínáme s vděčností, přestože tam vznikl nejhlupejší nápad v historii turistiky, ale k tomu dojdeme.

Hned ráno Keny zjistil, že mapu Rondane nemá: prý mu uletěla s jinými papíry v noční bouři na Lofotenu. Co prováděl s papíry v noční bouři, odmítl sdělit. Naštěstí, řekl, aby to zamluvil, jsou všude v horách informační střediska. Tam určitě mapu dostánem. S důvěrou jsme tedy vyjeli po strmé asfaltce o osm set metrů výš do osady HØvringen.

V HØvringenu jsme zabloudili. Nebylo tam víc než

dvacet černých srubů, ty sruby však dělila příšerná dálka, teklo tam příšerné množství potoků, každý ten potok hřměl v příšerně hluboké strži a každá ta strž se musela příšerně daleko obcházet. HØvringen ležel nad hranicí lesa, takže jsme ty vzdálenosti mohli s hrůzou sledovat.

Viděli jsme tam jen staré lidi: na vozičkách, s berlemi či aspoň s holí. Nebo aspoň seděli venku na židli a volali na sebe přes příšerně hluboké strže, jestli náhodou někdo neví, kde je tu informační středisko. Nevěděl to nikdo. Jen slečna v čepečku, která tam jezdila na kole a kontrolovala, zda některý stařeček neupadl do strže, nám ukázala cestu k obchůdku. Ani jedna ze tří mladých prodavaček neuměla anglicky. Takový to byl zapadákov. "Teď jsme si rovni," řekl Sumec.

"Bez posunkový abecedy jste v troubě. Posunkama já se domluvim stokrát lip než vy, protože je používám všude! I v Německu! I v Benátkách! I v Praze na Karlovém mostě!" Pomocí posunků a několika pozoruhodných tanečních prvků Sumec skutečně plánek získal. Byl kreslen tužkou a rozmnožen na xeroxu, ale to hlavní tam bylo: nejvyšší vrcholy, příjezdové cesty, hlavní pěší trasy, vzdálenosti v hodinách. Bohužel nám na Rondane zbýval jen jediný den. Za ten čas se daly hory projít napříč, ze západu na východ. S dvěma auty, řekli jsme si, to není problém: šoféři odjedou na východ, jeden vůz tam nechají, druhým se vrátí sem. Všichni pak půjdeme pěšky odsud tam. Až tam budeme, šoféři odjedou pro auto sem.

"Jenže," řekla Lida, "než dojedete tam a zpátky, bude poledne. Ujedete sto šedesát kilometrů. A večer taky."

Na ta slova Keny rozložil plánek a chvíli nad ním pohvizdoval. Pak vymyslel nejhlupejší nápad v dějinách turistiky.

"Na východ," řekl, "odjede jen jedno auto. Zaparkujou tam, jak je napsáno Bjørnholia, a vyjdou na západ. Zbytek vyjde přímo odtud na východ. Na trase se potkáme, šoféři si předají klíčky od aut a půjdeme dál každý svým směrem. Tak projdeme všichni všechno. Pak sjedeme do Otty, sejdem se tam na parkovišti a šoféři si vrátí svoje auta i klíčky. To je nářez, co? Nechci se chlubit, ale v těchhle věcech mi to myslím fakt dost pálí."

Navrhl jsem losovat, kdo odkud vyrazí, protože ti, kteří objedou hory, budou v časové nevýhodě. Ale Sumec řekl, že do Bjørnholie pojede s Lídou on. Dokáže tak nám i sobě, že se v Norsku obejde bez nafoukaných angličtinám. Vrátil se do krámu, jednoduchým tanečkem vysvětlil divkám, že potřebuje ještě jeden plánek, dostal ho a odfrčel s Lídou po bezmála osmdesátikilometrové oklice na východ. Na parkovišti za osadou jsme strčili dvacetikorunu do kasičky, napsali na papírek, že se zdržíme den, dali papír za sklo a vyrazili brusinkovým křovím k východu. (Jen Lukáš si prožil trauma u karavanů, co tam stály: za sklem měly informaci, že se vrátí za pět dní, a na bocích vozů drahá horská kola přivázaná šňůrečkou. Že by je za pět dní mohl někdo ukrást, nejspíš nikoho nenapadlo. Proč taky. Jsme v Norsku.) POZOR!

Parkoviště v pustině se často vyznačují stříškou, kasičkou, nápisem PAY, papírky, tužkou a údajem, kolik stojí den parkování. Lístek vyplníte, dáte za sklo. Zaplatíte! Norové věří i vám! Nezkazte si to! Nekažte nám to!

Horší prý je nevyplnit lístek. Lístek je důležitý: všimne-li si někdo sedmnáctého, že jste měli odejet už třetího, je pravděpodobné, že se vám něco stalo. Norská divočina není Polabí, takže vás nejspíš začnou hledat. Kolik zaplatíte, najdou-li vás živého, či dokonce zdravého, raději nechtějte vědět.

Táhli jsme zvlněnou planinou, vítr pískal, třásl keřky klikvy a po modrém nebi táhly hollywoodské mraky. Nikde les, jen strže, jezera, pláně a potoky ve všech odstínech zelené a modré. Kus nad pěšinou vydával jakýsi pták exotické skřeky. Lukáš ho chtěl vyfotografovat, ale když se k němu přiblížil, pták ho seřval, až jsme se všichni lekli, a rozletěl se proti nám. Bleskem jsme zalehli. Ječící obluda velikosti vrány se přehnala těsně nad našimi hlavami a s láteřením zmizela.

"Možná sedí na vejcích," řekl Lukáš. "Jestli tahle příšera zahřívá nějaký vejce," zavrčel Keny, "tak jedině dračí."

Ještě výš vystřídal klikvu tatranský terén: balvany a skály žluté lišejníkem, obrostlé nízkou travou. Placáky, co při každém kroku klapou. Při potocích se pásly krávy a ovčí stáda. A na severní straně, kus před námi, se zvedaly šedé kužely dvoutisícovek jako svůdná fáta morgana. Ale nechali jsme si zajít chuť. Jak se známe, prošel by Sumec pod dvou-tisícovkou určitě ve chvíli, kdy bychom my stáli na ní.

Kolem poledne se kraj změnil v bezovou skalní poušť jako z westernu. I horko tu bylo jako v Arizoně, a když jsme přes kamení, potoky a visuté lávky

doklopýtali do středu té větrné pánve, spatřili jsme v dáli pouštní chajdu: tu, u níž banditi vždycky mění koně, ztřískají se tequilou a místo placení zastřelí barmana i s rodinnými příslušníky. Tohle však byla Peer Gynt Hytta, chata s tichým mládencem, který pekl norské placky a natíral je tatarskou omáčkou. Nebo něčím podobným. Baštili jsme tu svěží krásu, pili vodu z vodopádu, povalovali se na skalní plotně a vzájemně se ujišťovali, že máme čas, protože Sumec je teprve na začátku cesty.

Odpoledne jsme došli k jezeru Rondvaten, modré perle v zeleném kotli: v horách odtud na východ prý žijí divoci sobi. Též se tam doufáme pohybují Sumec a Lída. Měli tu už být - u Peera Gynta jsme se zdrželi. Možná ale, že Sumec narazil na soby, fotografuje je a snaží se s nimi dorozumět. Seděli jsme ve stráni nad černými domky hotelu Rondvasbu, vysoko nad modrou zelenou vodou, uprostřed srázů a oblých hor, v horkém odpoledni, v originálním norském tichu. Jako by pod námi žádný hotel nebyl.

"Pustina," zasnul se Keny, "jako v počátcích věků. Jako když po ní vandrovali bohové a obři. Co?" "To mi připomíná," řekla Lucie, "co všechno se na vandru může stát. Doufám, že se Sumec s někým ne-zapovídal."

Jednou Odin vandroval po horách Jotunheimen, potkal obra Hrungniho a trochu se s ním zapovídal. Hrungni nebyl žádný myslitel: měl kamenný štít, kamenné srdce a kamennou hlavu. Věřil bys, že jsem ze všech nejsilnější? prohodil, aby řeč nestála. Odin přikývl a začal mluvit o počasí.

A taky jsem nejnebezpečnější, zahřměl Hrungni. Odin pokrčil rameny a Hrungni řval dál: A mám nejrychlejšího koně! Nejrychlejšího koně, usmál se Odin, mám já, protože má osm nohou. Ten tvůj má jen čtyři. Tak si to rozdáme, zajechel Hrungni. I kdybys jel na stonožce, mému koni nikdy nestačíš! Představa, že by on, bůh téměř intelektuální, jezdil na pitomé stonožce, Odina rozběsnila. Dobrá, zavrčel. Kdo bude dřív v Ásgardu? Pobídli koně a ztratili se v chomáčích vyrvaného lišejníku. Samozřejmě, že obr Odinovi nestačil. Jeho kůň se držel Sleipnimu za ocasem až do Ásgardu.

Otevřeli Odinovi bránu a obr tam vletěl za ním, vztekem rozpálený doběl. Fuj, obr, to nám ještě scházelo, odplivli si bohové, ale Hrungni byl hostem a oni byli dobří Skandinávci, takže mu nabídli židli a nalili pivo. Pivo hned stouplo Hrungnimu do hlavy. Já jsem ze všech nejsilnější, rozkřikl se na božské hostitele. A nejdůležitější! A tu vaši Valhalu i s vašimi hrdinami a vožralejma berserkama (čímž myslel nejkrvežíznivější oddíl Odinových válečníků) si na zádech odnesu domů, nevěříte? - Nalij si a nezván, řekli. Host je host.

A celej ten váš zavšivenej Ásgard srovnám se zemí, když budu chtít, ječel obr dál. Bohům se zlostí zvedaly čepice, ale pořád dělali, že nic. Všechny vás pobi-ju, smál se Hrungni, a z vašich ženskéjch si udělám harém, nevěříte? Moudří bohové do Hrungniho přátelsky šťouchli, až spadl pod stůl, ale hned ho jako správní hostitelé zase zvedli. Všechno by možná dob-TL skončilo, kdyby se vtom nebyl vrátil do Ásgardu Tór.

Já ti dám harém, impotente, oslovil obra. Máš štěstí,

Že hosty nezabíjíme. Já tě zabiju až zejtra. Hrungni smíchy znovu upadl, domluvil si s Torem schůzku na zítřek a za válečnického juchání odcválal do Jotun-heimenu.

Jiní obři ale brali tu věc vážně, vždyť Tóra nikdy žádný obr neporazil. A tak uplácali z hlíny dalšího obra, který vypadal skoro tak hloupě jako Hrungni, a vtlačili do něj kobylí srdce. Ale nevyšlo to: jak hliněný obr spatřil v dálce Tóra, pomočil se a změnil se v bláto. I Tór se uchýlil ke lsti: poslal k obrům trpasličího špiona a ten Hrungnimu našeptal, že Tór se k němu podhrabe a zabije ho zespodu. Dobrá, řekl Hrungni chvějícím se hlasem, položil svůj kamenný štít na zem a sedl si na něj.

V tu chvíli se objevil Tór. Mrskl po Hrungnim kladivo Mjöllni a Hrungni mrštil po Járovi kamenný obří brus. Hrungni nestačil zvednout štít, protože na něm seděl, a Tór nestačil uhnout. Kladivo rozbilo Hrungnimu hlavu. Brus se zasekl Tórovi do lebky. Hrungni mrtev upadl a jeho noha zavalila Tóra. Žádný bůh jí nepohnul. Jen Magnus, tříletý syn Tóra a jistě obryně. Zvedl obří nohu jakoby nic, vytáhl tátu a oprášil ho. Tór pak zašel k obři čarodějnici, která se zabývala odčarováváním brusů z hlavy. Pořád při tom plakala, protože se jí ztratil muž. Nebreč, řekl Tór, já jsem tuhle nesl tvého muže v nůši přes řeku. On mi tam zmrzl tovíš ledem, co ti mám povídat. A prst od nohy mu koukal z nůše. Tak jsem ho ulomil a hodil na nebe, co s ním, vid'. A ten prst tam skončil jako hvězda Jitřenka. Podívej, ještě včera tam nebyla!

Čarodějnice vykroukla a opravdu, na nebi ledově zářil prst jejího muže, Jitřenka. Já mám takovou radost, za-výskla a objala Tóra i s brusem. Z mého muského je hvězda! Bude mi nad ránem svítit, juchů! A sakra, řekla pak. Já z ty radosti dočista zapomněla, jak se od-čarovává z hlavy brus.

A tak se Tór za svou dobrotu, za radostnou zprávu, musel smířit s tím, že mu brus v hlavě už zůstal.

Sumec s Lídou nepřicházeli. Něco nevyšlo. Počítali jsme: nejpozději v poledne dojeli do Bj0rnhollii. Odtamtud by lehce došli sem za čtyři hodiny. Ale už bylo šest.

"Možná jsme se ve skalách minuli," řekl jsem. "Je tu spousta pěšinek. Sumec dojde do H0vringenu, ale neodjede, protože nemá od astry klíček." "Proč jste si ty zatracený klíče nevyměnili v H0vringenu?" vyjel Keny.

"Protože to nebylo v tvém plánu," řekl jsem. "A taky že mám od astry klíček jen jeden." Vymyslili jsme plán další: já a Lukáš se vrátíme do H0vringenu. Možná tam Sumec už je, ale nemůže do auta: nemá můj klíček. Není-li tam, počkáme na ně do rána. Lucie a Keny půjdou odtud dál na východ, do Bj0rnholliie. Lukáš a já - možná i Lída a Sumec - tam ráno odjedeme za nimi.

K půlnoci jsme my dva došli k autu. Sumec s Lídou nikde nebyli. Vyspali jsme se a brzy ráno začali objíždět hory. V Bj0rnhollii jsme sešli. Všichni. Kamarádi běhali po cestě, aby se zahřáli. Běhají prý tak celou noc. Jenom Sumcův ford jsme nikde neviděli. Sumec měl vztek.

"Všechno zavinil ten rybář," řekl. "Povídám - teda naznačuju: chci do Bj0rnholliie. Poslal mě do Otty." Následkem rybářovy chyby, vyprávěla Lída, hory vůbec neobjeli. V městě Otta poslali Sumce na východ, když si to přál, tím se však stalo, že dojeli k chatě Misuser. V domnění, že už jsou v Bj0rnhollii a že táhnou z východu na západ, vyrazili z jihu na sever.

Jenom u jezera zaváhali: podle mapy se mělo jít do H0vringenu pořád rovně. "Rovně bysme vlezli do vody," vyprávěla Lída, "tak jsme hodili řeč s Norama. Poslali nás sem. Jméno Bj0rnhollii, to je fakt, nevyslovili. My jim aspoň jasně rozuměli, že nás posílají do H0vringenu."

Keny s Lucií došli večer rovněž do Bj0rnholliie. Našli Sumce a Lidu zcela rozvrácené, neboť Sumec a) nemohl najít naše auto, b) neměl od něj klíčky, c) ráno vypadal H0vringen úplně jinak. "Jestli to třeba není tím," opatrně začal Keny, "že nejsi v H0vringenu." A Sumec, kterému to pořád nedocházelo, vítězně zařval: "A kde teda máte auťák?" "Za horama, buvole," odvětila Lucie, jindy nejdecentnější dívka českých hor a strání. "Osmdesát kilometrů po silnici, přes hory šest hodin pěšky." Sumec chvíli mlčel a pak vybafl: "A kde mám teda auto já?"

Keny mu stiskl rameno. "Řeknu ti, Sumče, celou pravdu. Vím, že ses chlap a že to uneseš. Máš ho za stejnejma horama a stejně daleko. Nechals ho v Misuseru, trochu víc na jih."

Zpátky se nás do astry složilo všech šest. Sumec seděl na Lide s Lukášem a divně koukal. Utrpěl orientační otřes. Když v H0vringenu spatřil forda, řekl: "Hele, Češi! Počkat! To je my auto! Říkals, zeje za horama?"

"To jsem říkal ráno," odvětil jsem trpělivě. "To jsme byli před horama."

Tak proč říkáš každou chvíli něco jinýho?" "Protože tu kvůli tobě druhé den lítáme tam a zpátky jak jojo," zařval jsem. "Chápeš?" "Jo, to je v pohodě," odvětil Sumec. Nechápal vůbec nic.

Z orientačního šoku se probral až k večeru. "Zblblí jsme to," přiznal, "ale ne kvůli angličtině. Já se totiž jak víte, v cizině bez cizích řečí obejdu. Zklamala jiná věc: že tady v údolí při silnici mají určitý poskoky a gesta úplně jinej význam než třebas na Karlovým mostě nebo v H0vringenu."

14.

ROMSDAL. STĚNA TROLLŮ. VLASTENECKÝ KOUTEK. POHANA ZELENÉ PŘÍŠERY. MEZI NEBEM A ZEMÍ. NEZLOBTE TROLLY! POMSTA BOHŮ.

Cesta údolím Romsdalen pořád klesá, kdežto hory ne. Proto je lip jezdit tudy shora dolů: pěkná krajina se tak postupně mění v krásnou, překrásnou, neuvěřitelnou a posléze hrůznou.

Už v krajině překrásné Rauma zdívoci, hory zmodrají, krávy zmizí a domy zdrsni. Vodopády ztloustnou a prodlouží se. V krajině neuvěřitelné propadnete mezi skály, peřeje a trosky sněhu od jara. Podél skal se plouží mraky: semtam některý propluje pod vámi, jako kdybyste se ani nenacházeli slabých dvě stě metrů nad mořem.

V krajině hrůzně svět zčerná a hory vás obklopí tak těsně, že cítíte jejich ledový dech. Většinou tu přší, nebo je mlha, nebo aspoň zima jako pes. Ta sibérie patří k nejslavnějším místům Norska: je tu Stěna trollů, zlý sen horolezců, nejstrmější kolmá stěna v Evropě. Srovnatelná prý je pouze se zabíjácím El Capitanem v americkém parku Yosemite.

"V Yosemite ovšem," vyprávěl pod stěnou šedivý

norský skaut malým skautíkům, "v Yosemite se leze v teple. Tady skoro pořád mrzne, přší, sněží a fouká severák. Mráz a voda skálu drolí, víte, co je proti tomu El Capitan? Cvičná stěna! Cha! Ať sejde vycpat, El Capitan!"

Průvodce se zadýchal rozčilením a dodal, že z dvanácti set metrů Stěny trollů posledních padesát je převis.

První tu hrůzu zlezli Norové, hejhej! Hejhej, štekli skautíci a zrak jim plál. "Pak tam sice vylezli i Francouzi," připustil průvodce, "ale ti se škrábali nahoru tři neděle! Kdežto Norové? Za týden!" Skauti pištěli nadšením. "Jakýsi Fin," pokračoval vlastenecký děd, "skočil pak dolů padákem. Jiní ho následovali. Pár bláznů se při tom zabilo, takže to úřady zatrhlý. V té době už byla Stěna trollů dobytá deseti cestami. Jen ji ještě nikdo nezlezl v zimě. Dokázali to až Češi. Taky malý národ," řekl Nor. "Ten čin je proslavil po celém Romsdal." "Vidíte? Slyšíte?" zašeptal Keny. "Zase Češi! Nikdo se neodváží, a tumáš! Cech se odváží! Je nás málo, ale máme v sobě něco - rozumíte mi?" skončil téměř s dojetím.

Přiznali jsme, že moc ne, a Keny se optal Lucie, co si o tom myslí. Lucie řekla, že nic. "Vylézt na vrchol a vztyčit tam českou vlajku," zasténal Keny, "copak to není krásný?" Lukáš prohodil, zda si Keny uvědomuje, jak horolezci, zavěšení týden, ba i víc, ve stěně, řeší problém vyměšování.

"Jak asi?" vyjel Keny. "Prostě to pouštěj dolů!" "Ve vánici?" řekl Lukáš. "Nad hlubinou? V dvacetistupňovým mrazu? Když hodinu visí na třech chytech a nemůžou ten čtvrtý najít?" "Kálež si do kalhot," odvětila Lucie. "To ví každý."

"Nechcete mi přece tvrdit," rozčilil se Keny, "že někdo vztyčí na vrcholu vlajku své země podělanej?" "Až za ušima," přisvědčil Lukáš. Keny se optal, zda Lukáš vůbec někdy viděl film o takových historických chvílích, a Lukáš opáčil, že film nesmrdí.

Keny se zatvářil tak smutně, že se ho nakonec Lucií zželelo. "Nic si z toho nedělej," řekla, "horolezci dnes běžně

používají kalhotky Pampers. Tuhle se nám svěřil jeden v televizi, že má přitom báječný pocit jistoty."

Keny se ve věci českých horolezců obrátil na xenofoba Sumce, ale Sumec neposlouchal. Listoval v průvodcích a nadával na šlendrián: nejpěknější zdejší hora, modrý Romsdalshorn, měří prý podle českého průvodce z konce 19. století 1150 metrů, zatímco průvodce německý jí přiznává metrů 1550, což je o celé čtyři stovky víc. "Ale no tak Německo je větší, proto si můžou víc dovolit," odbyla to Lída.

"Tu to máme," vyčítavě řekl Keny, "takhle my Češi dopadneme vždycky. A vlastní vinou."

Za pár minut jsme uhnuli z Romsdalů k Cestě trollů. Je to div zcela jiný a pro řadové poutníky napínavější, protože na Stěnu trollů se jen kouká, kdežto Cestou trollů se projíždí.

Poslední příležitost si to rozmyslet máte na parkovišti. Kolem hřmí vodopády a vysoko v žulové stěně správně tušíte silnici. Když mlhu odfoukne vítr, spatříte, jak se tam nahoře v sebevražedném úhlu sunou vzhůru auta, autobusy, karavany. No nazdar, řekl někdo. To pojedeme?

Parkovala tu i Zelená příšera. Drsní muži si ukazovali silnici ve stěně, cik a cak, ženy se bály a mužům se to líbilo. Jedna dívka při každém cik a každém cak sténala pořád vyšším hlasem, jako na vrcholu rozkoše, při nejvyšším cak se zhroutila na rámě svého hochy a hoch pravil: "To je žrádlo, co?" tak hrdě, jako by ty zátočiny vynalezl on. "Myslíte, že to zvládnete?" obrátila se Barborka k šoferovi Příšeráků. Šoféra ta otázka rozlítla: "Jezdím tudy sedm roků šestkrát za léto!" "S tímhle autobusem?" užasla Barborka a šofér explodoval.

"S tímhle autobusem!" zařval a oči se mu podlily krví. "Je to dobrý autobus. Já se vo něj totiž starám, slečno," zdůraznil. "A když jsme u toho, a to platí pro všechny," zvolal, "já si nepřeju, abyste mému autobusu říkali Zelená příšera! Tak vošklivej zas není! Já vás teď s tím autobusem povezu támhle tudy a nebude to sranda! Kdyby voň selhal, všichni se zabijeme! Jenže voň neselže! A vy mu říkáte, zeje Zelená příšera! A mně je to líto!" Mezi Příšeráky zavládlo ticho. "Ale když voň je fakt příšerně zelený," pípl někdo. "Ale je hezký," vzepjal se šofér. "Jak by smě mu teda měli říkat?" zeptala se Barborka. Šofér se stydlivě usmál: "Já mu říkám - Ještěrka." "Ať žije Ještěrka," zaječel někdo a šofér dojatě řekl: "Tak si nastupte. Za to vás svezeme až nahoru." V tu chvíli se ozval Lukáš: "Nemohli byste mu aspoň říkat Příšerná ještěrka?" "Kdo to řek?" Šofér se vztyčil a Barborka ukázala na Lukáše: "To řekl on!"

Šofér si Lukáše chvíli výhrůžně měřil a pak mávl rukou: "Ty k nám nepatříš. Ty si tak říkej svý babiće. Nebo ty svý zahraniční kraksně z bazaru!" A Barborka dodala: "Jestli se teď panu šoferovi roztřesou nahoře ruce a spadneme dolů, bude to tvá vina, náfuco!"

Ježour se vyklonil z autobusu a hrozil nám zaťatou pěstí: "Jen počkejte! Trollové to každému spočítají a podškrtnou!" Hned nato se Příšerná ještěrka dala do pohybu. Minula první výstražnou značku, trojúhelník se siluetou nosatého trolla.

Trollstigveien, Cesta trollů, je úzká silnička nad propastí. Na šestnácti kilometrech překonává výšku devíti set metrů: už proto patří jejích jedenáct zátočin, většinou tesaných v žule, k největším atrakcím Norska. Cesta tudy vedla odedávna, jen byla dřív strmější a neschůdnější. Spojovala mlžný svět Romsdalů se stejně tak ztraceným Valldalem a lidé po ní balancovali tam a zpátky za účelem poutí, trhů, ba i námluv a následných svateb s těmi za horou. Navíc tudy hnávali dobytek, aby ho prodali v protilehlém dolu: pohlédněte nahoru či dolů a představte si, že skrze ten vertikální svět, skrze mrak a kluzkou žulu musíte nějak dopravit průměrně inteligentní hovado, ba hovad víc: těžko pochopíte, proč sedlák-hazardér nebohá zvířata radši nezabil a nesnědl ještě doma.

V raných horalských dějinách byli chlapci z Valldalu přijati mezi muže poté, když provedli Cestou trollů koně. Ale zkušební handlíři tudy pendlovali s celými houfy krav, jako by se nechumelilo. Aby jim méně ukázněné kusy nepadaly dolů, svazovali celé stádo řetězem

u hlav, řídíce se heslem celých mužů: Buď všechno, nebo nic.

Stoupali jsme. Griegovu píseň přehlušil ryk přehříváných motorů. Po stěnách visely vodopády. Zdály se nehybné, jak v pohádce o Růžence, kde celý svět spí. Jen sám trollích vodopádů král, Stigfossen, padal celou hlubinou údolí. Cela vozů se zvedala. Podobalo se to zpomalenému startu letadla: dole propast, nahoře nebe, stranou mrak. Proti nám vůz za vozem: uhýbaly na výspy, podepírané nejspíš jen mraky. Kříšťálovým vzduchem se linul puch brzdového obložení.

Znovu jsem vzpomněl na valldalské sedláky. Co je nutilo hnát tudy dobytek? Lukáš tvrdil, že kráva, která Cestu překonala, nabyla na ceně: dokázala, že je v kondici. Namítl jsem, že cestovní úspěch té krávy nic nevypověděl o kvalitě či množství nadojené-ho mléka.

"Už to mám," řekl pak Lukáš. "Proč se ti z Valldalu ženili s těmi z Romsdalů? Kvůli krvi. Aby nezdegenerovali. I krávy museli křížit s bejkama odjinud. Proč myslíš, že jsou v norský mytologii příšery, jako je ten osminohej kůň Sleipni? Protože to viděli doma. Proč to viděli doma? Protože se z údolí do údolí nedalo přelézt."

Karavan před námi zastavil nad hlubinou. Vypnul jsem motor. Svištěl vítr, před námi, nad námi i dole burácel vodopád. Sumcův ford za mnou se zhoupal. Lída vystoupila, pohlédla vzhůru k zátočině nahoře a řekla: "Trouba."

Trouba vpředu byl Němec. Fotografoval. A zaparkoval vlevo, protože tam byl plácek. Ten plácek tam ovšem zbudovali proto, aby se do zatáčky vešly i autokary. Jeden do ní právě shora najížděl. Fotograf neměl kam uhnout, protože nás v téže chvíli předjel jiný borec. Bůhvíproč se domníval, že shora nic nejede. Kombinace té dvojí tuposti způsobila, že nad propastí couvalo a proplétalo se nejmiň deset aut včetně našich dvou. Motory kvílely, vzduch těžkl naftovým smradem.

"Všimni si," řekl jsem Lukášovi, "že těm dvěma vůbec nikdo nenadával. To je sebeovládání, co?" Lukáše to nedojalo, chmurně si měřil zelený kraj hluboko pod sebou. "Stejně jsou v hajzlu," řekl. "Jsou v hajzlu a my s nima. Víš, co bych udělal? Celou tuhle zatracenou cestu bych dal rozkopat do původního stavu. A každé, kdo chce nahoru, by dole na louce vyfasoval krávu. Ať si ji dovede až sem. Jestli mu spadne, tak ji zaplatí. Chce dobrodružství, máje mít. Já bych jim dal autáky!" "Zapomínáš," řekl jsem sžíravě, "že by se to týkalo i tebe. Ne že by sis vezl zadek v autáku o kilometr vejš."

Ujistil mě, že by tudy stokrát radši šel pěšky s krávou, než jel autem se mnou. Že se ale z naší cesty pokusí vyvodit závěry do budoucích let. Protože ve skutečnosti nepotřebuje ani krávu, ani auto. A když se neurazím, tak ani mne. V tu chvíli nás předejelo hejno motorkářů. Vzduch se chvěl a benzin smrděl tak moc, že jsme ten puch skoro viděli. "Máš pravdu," řekl jsem Lukášovi s nádechem smutku.

V sedle u chaty Trollstigheimen začalo zas pršet. My se ale chtěli podívat ze Stěny trollů na asfaltku dole v Romsdal. Kdo ten pohled přežije, sliboval

Keny, může už klidně létat tryskáčem, stát se šéfem mafiánů nebo učit děti: nic na světě s ním nikdy nepohne.

Ne že by se mi dvakrát chtělo pochodovat čtyři hodiny v dešti. Ještě nám ani neuschly boty z Raga. Kamarádi to však vyřešili tím, že do nich prostě vlezli. To je pak těžké. Zaťal jsem zuby, obul pohorky, setřel z čela vodu, která z nich přitom vystříkla, a vyrazil. Liják ihned zesílil.

Čekal jsem, že někdo řekne, abychom se vrátili, ale nikoho z těch obojživelníků to nenapadlo. Sumec nasadil zběsilé tempo. Předešli jsme norskou rodinku s dítětem v tašce a oddíl nepromokavých norských skautů. Vysokým údolím posetým balvany a nízkou travou jsme už táhli sami. V tichu jsme slyšeli rachotit řeku.

"To je divný," řekl někdo, "tady žádná řeka není." Přestalo pršet, ale hlas vody před námi sílil. Najednou byl všude kolem nás: v kamení, kde se nedržely ani louže po dešti.

"Trollové," řekl Keny. "Ti parchanti jsou tu zas." "Dej si pauzu, drzá hubo," zaúpěla Lída. "Už jsme pro tvý hloupý řeči zkusili dost! V Ragu! Na Lofotenu! Všude!"

"Já," odvětil drsně Keny, "z těch smraďochů strach nemám. Co dokážou? Akorát že prší. No a?" "Odpusťte mu, ach trollové, och vy krásní," úpěla Lucie. "On za to Keny nemůže. On v dětství upadl na hlavičku. A onehda snědl jedovatou houbu. On to tak nemyslí! Máme vás rádi!" Rachot řeky slábl, slábl, až utichl docela. "A je ticho," šeptala Lída. "To není náhoda. Já se bojím."

"Jste praštěný," řekl Lukáš. "Někde tu teče potok.

Není vidět, je hluboko pod kamením. Teď jsme ho přešli."

"Nějses zas nějak moc chytřej?" zasyčela Lída. "Jsem," přisvědčil Lukáš, "tos nevěděla? Někdo se prostě už tak narodí."

Následoval krpál ze všech nejdelší a nejostřejší. Hned jsme byli o čtyři sta metrů výš. V údolí nad ním ležel sníh. Chtěli jsme si ho vyfotografovat, i s tatranským jezerem, ale Sumec se vzbouřil. "Na ptákoviny," pravil, "není čas. Prší. Je zima. Neříkejte, že nemáte mokré boty! Zdola sem leze mrak! Už je tu!"

Ke Stěně trollů jsme dorazili klusem. Pohoří tu končilo nízkou kamennou bariérou. Za ní nebylo nic. Jen vzduch. Nakoukli jsme dolů. Vítr se nám zapíral do zad. "Žádná sranda," řekl Sumec. Položil se za bariéru, natáhl krk. Zalehli jsme vedle něho. V prázdnu pod námi pluly mraky, rackové a vrány. Sumec tvrdil, že ty vrány jsou sněžní supi v letním přepažení. Sup sněžný prý jenom mrkne turistovi do ksichtu a hned ví, že turista za čtvrt hodiny spadne. Že bude hostina. Kilometr a půl kolmo pod sebou jsme viděli lesy, domky. A lesklou stuhu silnice. Auta se po ní sunula jako brouci. Pak Lukáš objevil za bariérou ještě schůdek. Chtěl, abych ho tam vyfotografoval. S hrůzou jsem tak učinil. "A nahoru," zasyčel jsem. Lukáš mě s pobaveným úsměvem poslechl. Trochu se mi zhoupl žaludek.

Keny mě sledoval. Usmíval se ještě pobaveněji než Lukáš. "Nebud' přecitlivělejší," řekl. Sešoupl se z bariéry na schůdek a zaujal tam postoj, s jakým se před sto lety dávali fotografovat cestovatelé nad zastřeleným lvem.

Potom se rychle přihnala mlha. Hustá a temná. Keny na skalním výstupku zavravoral. Lucie vykřikla. Když se mlha rozplynula, Keny tam nestál. Za stupněm bylo už jen tisíc dvě stě metrů kolmé stěny.

Koukali jsme do místa, kde Keny před vteřinou byl. To přece ne, napadlo mě. To se nestává. Není to fér. A mlha vpředu ztemněla. Jako by se z údolí něco ne-stvůrného škrábalo přes bariéru. Něco většího než hora. Koukalo to na nás. Na hlavě tomu rostly borovice. Napráhlo to paži pokrytou lesem - a bez hlesu to splynulo s černou stěnou vedle. Po horách nastalo ticho. I vítr přestal vát. Sumec se naklonil nad bariéru. "Podej mi ruku a nečum," vyjel Keny. Vrhli jsme se k bariéře, div jsme Sumce nesrazili dolů.

"Co je?" řekl Keny. "Prostě jsem tak divně - uklouz, nebo co." Tvář měl šedivou jak mlha kolem. Lucii až teď vyhrkly slzy. Vyjela: "Cos dělal, blbečku?"

"Nic," řekl Keny. Prý se do něj zapřel vítr. Upadl na ruce. Nemohlo se nic stát, dodal, schod je širokej. "To máš z toho," řekla Lída, "že pořád dráždíš ty -tamty."

Keny pokrčil rameny. Neodpověděl. Vraceli jsme se hustou mlhou, skoro potmě. "Nepřišlo vám na tom něco divného?" řekl jsem ve sněžné pláni, když už jsme nemohli nikam spadnout. Ustaraně na mě pohlédli.

"Ze jsem nešika," vrčel Keny, "nic divného není. Jsou na tom kolikrát lidi hůř." Říkej si, co chceš, pomyslí jsem si. Já je viděl. Ale nerozpatlával jsem to. Ani jsem nechtěl vyslovit jejich jméno. Keny by je jistě začal znova urážet.

Pomsta je pro nadpřirozené bytosti přímo koníčkem. Nejspíš proto, že je vymysleli primitivové. Proto není moudré pokoušet nejen primitivy, ale ani nadpřirozené bytosti.

Za onoho času cestovali bohové Tór, Loki a jejich sluha za účelem jakési pomsty do Útgardu, země démonů a ledu. Vládl tam Útgardský Loki. Aby se nám nepletl s bohem Lokim, který taky za moc nestál, říkejme vládci Útgardu prostě U. V černé noci narazili bohové na jeskyni. Někde blízko cosi příšerně funělo, ale bohům se chtělo tak spát, že se jim hned zavřely nejen oči, nýbrž i uši.

Ráno zjistili, že tam funěl spící obr. Nocovali v jeho rukavici. Honem vyskočili a Tór se rozpráhl, že obra zabije kladivem, ale obr byl dobrák, mrňaví bozi se mu líbili a nabídl se, že jim ponese ranec. Problém nastal večer. Bohové dostali hlad, jenže obr už spal a hlavu měl na ranci s jidlem. Zkuste vytáhnout ranec pod někým, kdo je tak velký, že se dá spát v jeho rukavici!

Uhni, nebo tě zabiju, zařval Tór. Obr neuhnul a Tór ho praštil mlatem do spánku. Obr nic. Tór ho vši silou uhodil do

palice ještě dvakrát, ale výsledku to nemělo, a tak až do rána hladověli. Zvláštní, říkal si Tór, všechny obry, který jsem praštil, jsem hned zabil. Ze by to obr nebyl?

Měl pravdu. Byl to sám Ú v obří podobě. V Útgardu se odmaskoval a strašlivě poutníky seřval. Chtěli jste mě zabít pro kus žvance, povykoval a jeho démoni kvíleli hrůzou. Já se ale neobyčejně pomstím! Vyzývám vás k zápolení! Já vám udělám takovou ostudu, že bu-

164

dete litovat, že jsem si tu rukavici prudce nenavlíknul, když jste byli uvnitř!

Nejprve soutěžil Loki s největším útgardským žroutem, kdo víc sní. Loki slupl půl koryta masa, Útgardák druhou půlku, navíc ještě kosti a závěrem sežral i koryto. Tórův sluha závodil v běhu s jiným útgardským démonem a prohrál. Ú se smál a začal říkat Tórovi "kloučku", což Tóra tak rozlítlo, že skoro netrefil do ringu. Měl tam porazit vetřou bábu, ale ta stála v ringu jak přibitá. Tór to vzdal, rozpálený doběhla, a Ú mu soucitně řekl: Nic si z toho nedělej, kloučku.

Potom měl Tór zvednout kočku ze země, ale kočka se natáhla do čtyřmetrové délky, tlapky měla pořád na zemi a takovou kočku prostě nezvednete. Nakonec Tór nevyprázdnil ani picí roh, takže jeho tým prohrál všechny disciplíny a litovali, že je Ú nezabil hned: takovou ostudu stejně nepřežijou. Jen klid, kloučci, řekl jim dobrý Ú. Neměli jste šanci. Proti Lokimu stál Oheň, se sluhou závodila Myšlenka a Tór zápolil se Stářím. Co je žravější než oheň, co rychlejší než myšlenka a kdo jiný všechny přemůže než stáří? Ta kočka je obří had a v picím rohu bylo moře. To koukáte, kloučci, jak jsem se vám krásně pomstil! Za tohleto, zařval Tór, se ti nekonečně pomstíme. Šli pak domů, házeli po ptáčích kamení, kopali do stromu, rozbíjeli lavičky a Tór si umínil, že obřího hada přetrhne jako kočku. Taky že na sebe narazili, ale to si povíme jindy.

15.

CESTA ORLŮ. ČI JSOU GEIRANGERSKÉ

DĚTI? O SEDMI SESTRÁCH.

VPÁD HOLANDSKÉHO BUŘTA.

LOM - NOČNÍ ZPĚV. BALDROVA SMRT.

Z Romsdalu na západ vede cesta mezi hřbety spících trollů. Ze skalních ramp vlají vodopády. Trajekt vás převezde přes Norddalsfjord, mezi dvojím lesem a trojím mrakem k jiným kopcům. Kličkujete nad propastmi, pod srázy: to je Cesta orlů. Na dně hlubiny se strakati městečko Geiranger, s nejkrásnějším prý fjordem Skandinávie.

Ale jsou v Norsku hezčí fjordy. Míň kroucené, míň zelené, zato s duší. Duše fjordu se rozpíná v tichu a samotě. Tichu neublíží hrom, vítr, křik ptáků, fíkání losa, řev vln, pád stromu, píseň víly. Ublíží mu turistův křik, byť láskyplný. Samotě zas neublíží hejna ptáků, tuleňů a ryb. Ani miliony žlutých listů na hladině. Ublíží jí výletní loď.

I Geirangerfjord má duši, ale malou, vyděšenou. Jsou tu lodě z Osla, z Athén, z Ameriky a autobusy až z Pelhřimova.

Chtěl bych přijet do Geirangeru v zimní noci. Slyšel bych jen šplouchání vln o pobřeží, vzlyk severské meluziny. Pár okýnek by svítilo do tmy. Sněžnou cestou by přešel zachumlaný strejc, dívka ve vlnáku nebo trpaslík. Celé městečko by spalo v nehybné obří náruči.

Shodli jsme se, že geirangerské děti jsou nejdivočejší, nejkrásnější a nejblondatější děti v celém Norsku. Jejich rodiče jsou přitom -jak už dospělí Norové bývají - tmavovlasí, kaštanoví nebo dozrzava. Připočteme-li, že rodiče nelezou přes ploty, neskáčou po cizích autech a krásy taky moc nepobrali, skoro to vypadá, že ty děti nejsou jejich. Je to divný kout. Možná v tom odlehlém hnízdě dospělí vychovávají děti elfů. Co se tu vlastně děje, když večer odjede poslední autobus? Když odplují cizí lodě? Možná se elfi děti umějí měnit v norky - černých šelmiček tu byla plná pošta, což taky, jak uznáte, není zcela normální. Vlastně tam běhali norkové jen tři, ale tak rychle, že byli pořád všude: pod přepážkou, pod našima nohama, na schodech i v kamení u fjordu. Turisté z nich šileli, házeli těm masožravcům chleba a šišlali na ně, jenom geirangerské děti dál lezly přes ploty, stejně nepolapitelné jako ta zvířátka.

Kromě norků nás tu zaujaly tři české rodiny: tatínci, maminky i děti, všichni vězeli v kanadách, maskáčích a vojenských čepicích. Skandinávci, netušící, že se něco takového nosí i mimo Čechy a Albánii[^] na ně pohlíželi s lehkým neklidem. "Ať žije NATO," zvolal Lukáš, ale to neměl, protože bojůvka se k nám s nadšením přimkla. Byli hodní: prozradili nám, jak lacino se tu dostane tři dni starý chleba a že za flašku koňaku vám Norové prodají vlastní ženu, když si o ni řeknete, haha. Poté nás upozornili, že plavba k vodopádu Sedm sester jsou vyhozené peníze, neboť tam tečou pouze sestry tři. Norové prý se vymlouvají, že je sucho, ale je to lež: maskovaní Češi byli vloni až v Americe a nikde neviděli tolik vody, co jí je tady. Poděkovali jsme za radu a vyrazili první lodí k Sedmi sestrám.

Pluli jsme fjordem, na horách ležel sníh. A nebylo nic než voda, pravěká země a slaný vítr, jako před staletími. Každý vodopád měl svůj příběh. Nevěstin závoj. Tvář. Ženich. Pokud jde o Sedm sester, teklo jich všech sedm: od sester plně vyvinutých až k pramínkům tenkým jako dětské hlásky. "Jednu z těch sester," řekla Lucie, "si měl vybrat švarný mládenec. Ale kterou? Ta nejvyvinutější byla stará, nejmladší zas byla nejmenší vyvinutá, jedna měla moc řečí, čtvrtá mlčela a divně koukala, pátá byla lakomá, šestá rozhazovačná a ta nejhezčí byla líná, až se z toho jednomu dělalo špatně. Žádné jiné pěkné ženské v té pustině nežily, protože tam nežily vůbec žádné jiné ženské. Mládenec dál váhal a z té nerozhodnosti začal pít. Přišla dlouhá severská noc, kdy pijou i pevně rozhodnutí ženiši, a to už tenhle vyložený chlastal. Na jaře pak slunce znova zasvítilo na všech sedm krásných sester, leč ženich dál váhal a pil, až se upil k smrti. Sedm neprovdaných sester se změnilo v sedm sličných vodopádů, zatímco opilec naproti se změnil ve vodopád jediný. A že byl za živa opilcem, dodnes se na jeho stříbrné ploše černá flaška, už zdaleka viditelná. Právě nás mívá při levoboku."

Pár mil za Geirangerem jsme minuli stavení. Ze tří stran skály, ze čtvrté moře: jen ono pojilo dům se světem. O kus dál stál jiný statek vysoko na útesu. Prý pamatuje středověk a dodnes se v něm bydlí. Dodnes tady možná uvazují děti na provaz, aby nespadly do fjordu.

"Ve staveních takhle odříznutých," řekl Sumec, "se ženili sestry s bratry, kvůli zachování rodu. To vedlo k poruchám."

Lukáš odporoval: domorodci byli narušení, už když sem přišli. Zdravý člověk si staví dům jinde.

"Mají tu klid," hájil podivný Sumec. "Nikdo je neotravuje. Loví ryby, dojí kozy, v létě vyrábějí suvenýry, v zimě spí."

"Já bych se zbláznila," řekla Lída, "představte si v tyhle poušti Vánoce s nějakým primitivem, s deseti polodivokejsma dětma, hrůza." "Proč hned deset dětí?" divil se Keny a Lída vyjela: "A jak jinak tu mám toho primitiva zabavit, nevíš?" Za necelých dvacet minut jsme z Geirangeru vystoupali do tisícimetrové výše. Zalehlo mi v uších a dostal jsem hlad.

Lukáš se mohl ufotoграфovat: pořád vykřikoval, ať zastavím, přibrzdím nebo se aspoň podívám támhle. Odsekl jsem, že já narozdíl od něj musím koukat dopředu, jinak sletíme čtyři sta (šest set, osm set, tisíc) metrů rovnou do fjordu i s jeho pitomým fotoaparátem.

Stejný spor se odehrával před námi: Sumec pořád brzdil, zrychloval, řadil a stavěl. Nakonec sjel na parkoviště vytesané do skály jen kvůli výhledu, a taky že Jam všichni fotografovali jak šílení. Zkazil jim to buřtovitý Holanďan. Přivěs měl tak ohromný, že se už na parkoviště nikdo jiný nevešel, a ti, co tam tyli, nemohli pryč. Lída propadla panice, protože je-Jich ford stál na krajíčku skály a zvedal se vítr. Kromě nás tam buřt uvěznil nejmní deset aut. Za buřtem zas troubili ti, co nemohli sem. Sumec buřta oslovil: "Hej, kamaráde! Máš na to své soukromý parkoviště papíry?" Holanďan se bezelstně usmál a fotografoval dál. "Na buřta nemůžeš s náročným českým humorem," řekl Lukáš a anglicky buřtovi sdělil: "Tady nemůžete stát."

"Why?" řekl buřt a fotil dál.

"Jste moc dlouhej," řekl Lukáš. "Nikdo nemůže sem a nikdo pryč." Holanďan chvíli přemýšlel a fotografoval.

"Why?" řekl pak. Auta za ním se mohla utroubit. Sumec přistoupil k Holanďanovi. "Zalez do stěhováku, buřte," oslovil ho temně, "a vodpal. Počítám do tří: jedna..."

Buřt zvážněl. Už neřekl why. Náhle pochopil. Praštil se do čela, omluvně se usmál, řekl sorry a odejel. "Je možný, zeje někdo tak natvrdej?" divila se Lída.

"Kdepak," smál se Sumec. "Stačilo pohrozit. Byl vyděšeněj."

"Omyl," řekl Keny. "Byl vyčuranej. Hrál to na vás, dokud nedofotil film. Napřed dělal blbýho, a pak už nemusel."

"To je ale mizera," řekla Lída. "Nikoliv," odvětila Lucie. "To je příslušník vyspělé civilizace. Život v nesvobodě nás naučil čelit hulvátům. Teď je nejvyšší čas naučit se čelit i těm druhým."

Jak jsme dál stoupali, ztratilo se moře, potom stromy, tráva, zmáčené stráně poseté jahodami. Rostly tu jen skály a sníh. Na nejvyšším bodě cesty jsme

zastavili. V jezeře se zrcadlily sněhové štíty. Kroužili tu bílí rackové a černé vrány. A kdyby mi někdo řekl, že se nacházíme v čistotě pravěku, že i tenkou stužku silnice co nevidět pohltí lišejník, aby nic nerušilo klid jeskynních medvědů, nedivil bych se. A kdyby mi řekli, že jsme v boží dlaní voňavé po smůle, po mrazu a po větru, věřil bych. I že ti ptáci jsou andělé a že jejich skřek je líbeznou písní, jejíž kráse nerozumíme.

Byla půlnoc, stáli jsme na hřbitově v Lomu. Mají tam dřevěný kostel s dračími hlavami na hřebenech šesti střeš. Hlavy se tměly proti sivému nebi. A v kostele zpívali, gotický nářev nejspíš z dob, kdy Vikingové podřízli svatého Olafa a ukojení pak přijali křesťanství, drsné kvarty, z nichž mrazilo. Svítlo tam jediné praokno, žlutá záře padala do hřbitovní trávy. Zkusili jsme dveře, panty zaskřípěly. Vešli jsme dovnitř.

Obklopila nás vůně téru a dřeva, jako v dávných trampských chatách. Středověk. Borové trámy, ornamenty květin, stvolů a zvířecích hlav vyřezávané po desetiletí. Runy. Obrazy kreslené lidmi s příliš hrubými prsty. Zlatá kazatelna a strašidelné kouty, kam světlo nedosáhlo. Na kůru brejlati muži a ženy zpívali chorál, který mohl být stejně tak válečnou písní jako modlitbou za mrtvého. Vy šli jsme po špičkách.

"Žerty stranou," řekl Keny, "co když tu fakt ještě mají jedenáctý století? Časová smyčka, chápeš?" "Nesmysl," řekla Lída. "Měli brejle." "Proč by ne?" opáčil Lukáš. "Brána do jiného času je dobrej džob. Lákaají turisty zpěvem a kradou jim brejle."

Seděli jsme na hřbitovní zídce, zpěv umkl. Do noci hučela řeka B0vra. "Dneska," řekla Lucie, "to nebude to moc legrační. Na hřbitově to ani nemůžete chtít. Zvlášť ne v jedenáctém století."

Baldr byl jediný opravdu laskavý bůh. Byl i krásný, netrpěl mindráky, a tak ho měli všichni rádi. Zplodil ho Odin s manželkou Frigou, bohyní rodiny, věrnosti a jiných řádných věcí. Jednou ráno však Baldr povídá: Představ si, mámo, co se mi zdálo, že jsem byl mrtvěj. Někdo mě zabil.

Maminka se vyděsila. Někdo si myslí, že zbytečně, vždyť byla nejmocnější z bohů, jenže ve Skandinávii ani bohové moc nezmůžou, tak tvrdý je to kraj. Bozi sice žijí dlouho a vypadají obstojně, ale zabiti být mohou, nebo jim vlk může ukousnout ruku a vůbec... A tak máma Friga oběhla celý Mitgard, Utgard i Ásgard, všechny živé i neživé síly a každý jí musel slíbit, že nikdy neublíží Baldrovi. Slíbil jí to vítr, oheň i voda, nerosty i samorosty, rostlinstvo a veškerá zvířata od ledního medvěda až po bacila moru. Brzy se všechno rozkřiklo a odnesl to Baldr. Tebe přej nic nezabije ? divil se jakýsi venkovský bůžek z nor-sko-ruského pomezí. Tak mě prašť, smál se Baldr. Bůžek se rozmáchl sekerou, ale uletěla mu.

Pak chtěl jeden obr uhodit Baldra klackem, ale klacek uhodil obra. Někdo střílel po Baldrovi šíp, ale šíp se s posměchem zavrtal do země a už se nevyvrtal. Jako malý děti, pomyslí si Baldr a šel domů. Stala se z toho pak taková hra: Baldr stál v poli a všichni po něm házeli, co jim přišlo pod ruku: klacky, flašky, kamení, sekery, šípy, harpuny a kopí, ale od Baldra všechno odskakovalo a on se usmíval tak laskavě, že ho měli všichni dost a přestali se na něm trénovat.

Jednou tudy šel Loki, taky po Baldrovi něco hodil, netrefil, a to ho vytočilo. Jen počkej, pacholku fotogenická, ulevil si, však já na tebe vyzraju. Do měsíce budeš mít pohřeb, jinak ať se Loki nejmenuju! Vypustil do světa své vrány-informátory a dozvěděl se, že na ztraceném dubu, tři dny orlího letu západně od Val-haly roste trs jmelí, který Friga přehlédla, a který jí tudíž nic neslíbil. Loki tam zaletěl, sebral jmelí, vyrobil z něj šíp a vyzval Baldrova bratra, slepého Hóda, ať si taky vystřelí, že bude legrace. Jakápak legrace, vrčel Hod, když na to nevidím. Loki mu však podal luk a namířil na Baldra. Hod napjal tětívu a střelil. Šíp probodl Baldrovi hrdlo. Laskavý bůh na místě zemřel. Byl z toho nářek po celém světě: plakali bohové, lidé a zvířata, plakalo kamení, květy i oblaka, sám Odin uronil slzu z jediného oka,

nejnešťastnější však byla Baldrova maminka. A když už se zdálo, že se slzami utopí, že se jí srdce v hrudi nadobro utrhne, její třetí syn Herold pobídl otcova koně Sleipniho a přeskočil samotnou mříž podsvětí poprosit Hel, bohyni mrtvých, aby jim Baldra vrátila.

Hel o tom nechtěla slyšet, a kdyby Herold nebyl Odinův syn, strašlivě by si odskákal, že přeskočil mříž. Potom však Hel uslyšela nářek živých i neživých bytostí a řekla: Dobrá. Ale musím si být jistá, že ho chtějí zpátky všichni. Kdyby jediná bytost o Baldrův návrat nestála, tak nic.

A tak máma Friga zas obešla všechno stvoření, živé i neživé, prosila i kameny, aby se nad Baldrem ustrnuly, a když se vracela, potkala v lese ohyzdnou babici.

A zrovna ne, řekla babice, na mě se taky každé vykašle! Nikdo mě nepolituje, že jsem ohyzdná! To by tak hrálo, aby měli bohové privilegia i po smrti!

A tak máma Friga přišla o nejdražšího syna. A svět přišel o jediného boha, který stál opravdu za to, aby bohem byl. A na pohřbu všichni plakali, i obři z Jo-tunheimenu, Baldrova žena zemřela žalem, takže ji na pohřební lodi spálili s Baldrem a s jeho koněm, smutek vládl po vší zemi, jen Loki si mnul zlotřilé pařáty, neboť tou ohyzdnou babicí byl on sám. Bez Baldra se svět zkazil. Lidé zapomněli na laskavost, krásu a dobro, vždyť nebylo nikoho, kdo by jim připomínal, že ty věci jsou. Stali se stejně špatnými, lstivými a krutými jako sami bohové, všude vládla neřest a tma duše a všechno se chystalo na opravdový konec světa, na soumrak bohů i lidí, ragnarók. O tom si však, kamarádi, povíme jindy.

SAGASØYLA - V údolí Leirdalen mezi Jotunheimenem a Lomem stojí farma a hotýlek Elvester. Na kamenném sloupu vedle jsou norské dějiny pojaté jako seriál: Vikingové, křesťané, Dánové, Švédové, fašisté, králové, divá zvěř, všechno. Z části poražených lezou stěva. Návštěvníkům prská za krkem, ale stejně moc nevidí, protože plácek je malý a sloup vysoký třiatřicet metrů. Rada: Chcete pořádně vidět SagasØylu? Seďte si na helikoptéru.

16.

SJOA. TŘICET ČÍSEL NADSTAV. SUMCŮV
ZOOLOGICKÝ DEBAKL. VÝCVIK ŘÍČNÍCH
VLKŮ. PĚŘEJE ŘVOU. HEXNŠUS A KONEC
SVĚTA.

Ještěráci na nás byli hodní. Pohaněli jsme jim autobus, Lukáš nechtěl Barborku, skoro jsme ji utopili dědečka, pořád jsme si z nich utahovali, a jim to nevadilo. Zavezli nás i do stanice u Heidalu: čeští vodáci tam půjčovali rafty, výbavu a kormidelníka dobrodruhům, kteří zatoužili dobýt slavnou norskou horskou krásku, divokou a líbeznou Sjou. Šéf raftářů měl svaly, hrudník, ježka, obři trenýrky s kytičkama a říkali mu Pingo. Vevalil se do Ještěrky, líně si nás všechny změřil a bez výstrahy zařval: "Ahoj!"

"Dobrý den," píplí účastníci zájezdu. Pingo tu nevychovanost mlčky přešel a zahalekal: "Teda řeknu vám: je to pa-rá-da! Třicet čísel nadstav!" "Ježišmarjá," řekla jedna paní a Pingo ji dorazil informací, že kdo tam za takového nadstavu zahučí, zažije něco, co už v životě nezažije, protože ho vyloví až PO šestnácti kilometrech a někdy vůbec.

"Kdo neumí plavat?" otázal se výhružně. Nikdo se nepřiznal. "Neplavci nepoplavou," suše oznámil Pingo.

"Nepoplavou proč? Protože jsou neplavci. Odhalím je ráno: než vás pustím na loď, každé uplavete v řece dvacet metrů. Dotaz?"

"V tyhle zimě?" vypískla Lída. "To nic," broukl Pingo. "Stejně všichni budete v ne-oprenu!"

"V čem že to?" zanařikala jakási žena. "Voň nechce být sprostěj paní," uklidnil ji Lukáš. "Voň chce říct, že na takový vodě budem všichni v tom - tedy - na Chomutovsku se tomu říká neopren."

"Doufám," dodal Keny, "že má každé vyřízenou závěť, pohřebný, dopravu vlastní rakve přes pět hranic, a támhle koukám jedou oba manželé: máte už pro děti předplacenej nějakej lepší sirotčinec?" "Jděte s tím do neoprenu," okřikla ho paní a kaskadér Pingo spokojeně zakýval ježkem: "To je vono, děti: sranda a třicet čísel nadstav - jak říkání, bude to pa-rá-da!"

Modrozelená Sjoaje krátká jako písnička víly mezi západem slunce a první hvězdou. Její krátkost čítá sice sto kilometrů, je to ale mžik, uvážme-li, jak rychle Sjoa teče. Otcem i matkou té řeky je stíhlé jezero Gjende vysoko v Jotunheimenu.

Odtud se Sjoa střídavě valí, propadá, pádí a hopsá místy, která se těžko vyslovují a ještě hůř splouvají: třeba soutěska Ridderspragnet. Sjoa tu však není proto, abychom ji splouvali a brali její jména nadarmo: je tu sama kvůli sobě. Nejvýš ještě kvůli lesům, trávě, zvěři, ptactvu a lesním duchům, aby všechny ty bytosti měly z čeho pít.

Ten večer jsme tábořili v lesích nad Heidalem. Po dešti byl vlahý vzduch a miliony smrků vydechovaly pryskyřici jako zdivočelá drogerie. Sjoa rachotila v žulovém korytu. Skály tu byly strmé a kluzké: nebylo kde nabrat vodu. "Prostě se dneska nebudem mejt," vesele řekl Sumec.

"To by se ti hodilo," vyjela Lída. "Kdybys nebyl srab, dávno by sis čistil zuby zavěšený na laně támhle pod břízou."

Půl hodiny cesty nad námi byl proslulý kaňon: odpoledne nám Ježour tvrdil, že se tam celá řeka vejde do koryta metr širokého. Šli jsme se tam podívat, jen Sumec ne: tvrdil, že je tu všude plno zvěře. Prý tu zvěř bezpečně cítí, hlavně losí prk. Opravdu to řekl: losí prk. Možná tu žijí i vlci, zašepal a zmizel v lese. Lucie za ním volala, trvá-li Sumec na převozu ostatků v zapečetěné rakvi nebo bude-li stačit taška z megamarketu Domáci štěstí, a Sumec ji poslal do neoprenu.

Koukali jsme pak z pecnovitých skal do bílých a smaragdových vírů, vdechovali páru, která stoupala z té věčné bitvy balvanů a vod, překřikovali jsme řeku a hádali se, kudy bychom to jeli. Ale jen jsme si hráli: tohle se jet nedalo, nikudy. Ani na raftech ne. Ani v amerických filmech. Možná ani v kreslených.

Kaňon se klikatil lesem jako šedá jizva: kouřilo se z něj a páry uléhaly všude kolem do vřesu. "Přiznám se vám, kamarádi," řekl potom Keny, "k jedny úchylce. Celej život já starej vodák jezdím reku shora dolů. A celej život jsem smutnej, že to nejde vobráceně. Jen koukněte proti proudu, jak je reka hezká. Jak se ztrácí v lesích. Co tam je? Nikdo neví. Tundra a nad ní tři slunce. Pasou se tam losi se parohama. Dolů, to nic není, to každé zná.

Kdybych byl motejl nebo třeba káně lesní, nikdo by mě nezastavil." A bylo ticho před průzračnou půlnocí. Patřilo k

bontonu Kenyho upozornit, že se nějak rozkecal, ale nikdo to neřekl. Lesy, řeka, skály ani strašidelná pára nám to nedovolily.

Vrátili jsme se potmě. Sumec seděl u ohníčku. "Co vlci?" řekl jsem.

"Jsou tu, všude," vrčel Sumec. "Ale v létě se bojí." "Takže jsi neviděl nic," upřesnila Lída. "Nejsem přece šlápěj," vyjel Sumec. "Přeletu hřeben, vniknu do panenský krajiny. Nasaju pachy. A jdu. Jdu. A co bys řek? Leží tam - tři. Bílý sobi, chápeš? Plížím se a vidím - je to větší, sakra! Jsou to losi! Bílý losi! Bílej los je tak vzácněj, že jsem o něm v životě neslyšel. Plížím se dál, obchvatem, aby mě necejtili. Sunu se močálem, nezvedám hlavu. Pak ji zvednu. A tu máš! Zarvu strašně sprostý slovo!" "Neopren," navrhla Lucie.

"Něco daleko strašnějšího. Nebyli to bílý losi! Byly to krávy! A jedna bílá koza! A já si kvůli těm zrudám zas vinil poslední čistou větrovku!"

Tam, odkud jsme vyráželi, se Sjoa tvářila vcelku přívětivě, jak tak řeky v lučnatých nivách činívají. Ne-zbaštili jsme jí to - kus pod námi už z řečiště vysoko stříkala pěna. Mlhavě jsme věděli, co nás na třinácti kilometrech plavby čeká: soutěska zvaná Kanada, kde mezi hladkými stěnami letíte dvanáct minut jako vystřelení z praku a není kde vystoupit. Obří zabaláky. A pověstná peřej Studené koleno, kde řeka v nejprudším spádu zničeho nic udělá vpravo vbok. POZOR!

Jen klid. Pořádně se Sjoa rozparádí až daleko pod Heidalem, kam stejně nedojedete. Za děsivou slalomovou tratí, v šestkových peřejích, až tam je ráj vodáckých psychopatů. Vám dovolí najatý kormidelník raftovat jen v úseku takřečeném komerčním. Ten chlap ví, co řeka umí, a v první peřeji zjistí, co umíte vy. I kdybyste mu šli sebevíc na nervy, hlavně se snaží ví neutopit, protože by přišel o licenci. Troše rizika se a na divoké vodě nevyhnete nikdy. Jinak by to přece ne mělo cenu.

Pingo a jeho dva kormidelníci přijeli ve stařícký škodovce s vlekm: vezli tři solidní raftové čluny pulsary, pádla, přílby, vesty, neopren. Rozdělili jsm se na šestice, narvali se do potápěčského a kormidelníci zahájili výcvik: "Přistoupím ke člunu, teď! Na sednu, teď! Cvičím pádlování. Á hop! Hop! Hop!" My vyfasovali Pinga. Usedli jsme tři a tři na bok) pulsaru, zasunuli chodidlo do těmenu na podlaze druhé pod příčný válec člunu a předstírali jsme, že pádlujeme.

"Hele, Pingo, my jsme vodáci," namítla Lída. "S náma se nezdržuj!"

"A kdo myslíte," zařval Pingo, "že se na divoký vodě topí nejvíc? Traktoristi? Beduíni? Statistika nelže! Takže makám! Á hop! Hop! Hop!" Dělal jsme á hop hop.

"Co udělám, když spadnu do vody?" hřměl Pingo. "Zachovám ledově klid! A co nikdy nesmím?" "Nesmím dejchat pod vodou," zahučel Lukáš. "Nikdy nesmím pustit pádlo! Za pádlo mě přitáhnou! Jeden táhne, zbytek maká! Jak mě táhne? Za ramena vestičky! Proto má vestička vejločky! Že nemá? No tak nemá, a co? Prostě ho chyt' pod ramena-ma a trhni! Vyzkoušíme! Ty padneš jako do vody!" ukázal na Lukáše. Lukáš se po zádech překulil z lodě do jehličí. Lehl si na břicho, vy trčil k Lide pádlo. "Nešaškej," řekl jsem, ale Pingo mě přerušil: "Co mu do toho žvaníš? To je přesně vono! Přitáhni si ho! Perfekt! Ty se chyt' lodě! Super! Ty ho chyt' za vejločky! Trhni! Pomoz jí! Vodraž se! Zaber!" Lída trhla Lukášem tak mocně, že padla na záda. Lukáš padl na ni.

"Je, Lukáš to umí krásně," jákala Barborka ve vedlejším člunu, "poceni, pocem, já tě taky zachráním!"

Poté jsme se odebrali k řece.

"Každý poplave až k olši," velel Pingo. "Tam se postaví. Pozor! Je tu silnej proud! Kdo se nepostaví včas, poplave dalších šest kilometrů, protože ho nikdo nechytí. Za mnou!"

Poté se kaskadér Pingo vrhl do vody sledován prvními dobrodruhy. Stál jsem na břehu a už teď cítil chlad vody.

Norské řeky jsou studené jak nůž. "Krucí," řekla Lída. "Mám já tohle zapotřebí?" Plácl jsem sebou do řeky a položil se na proud. Voda se mi nahnula za krk: zmrazené jehličky. Ale hned to přešlo. Neopren je zázrak. Voda nateče do tisíců kanálků, přilepí se na vás, tělo ty kanálky zahřeje. Jak se jednou namočíte, můžete se brouzdat řekou v pohodě. Byli jsme připraveni. "A kruci," řekl Keny. "Dělal, že nic, a najednou -" Tázavě jsme k němu vzhledli. "Hexnšus!" zasyčel. "To je vyložená zrada!" "Tak zůstaň na břehu," řekla Lucie. "Ani nápad," vyjel Keny. "Buď voň, nebo já! Jasně že já!" Ještěřáci odráželi od břehu. Jiní Ještěřáci, ti, co poplují odpoledne, je povzbuzovali z louky.

Náš člun vyplul třetí. Vletěli jsme do hlavního proudu obřími skoky, jako na býčím hřbetě. Přid' se divoce rozkývala. První vlna málem spláchla Lidu. Druhá přeletěla přes ni a rozbila se mi o hlavu. Na všech člunech řvali kormidelníci: levá kontra, pravá hop, levá stop, pravá kontra, levá hop hop hop... "Hele," řekl Sumec, "lepší je to támhle tím jazykem!"

"Pádluju, nevyvalám," řval Pingo, "levá stop, pravá hop!"

Zatím jsme vyvázli z nejhoršího. Vlny, po kterých jsme skákali teď, nebyly vyšší než metr. "Na voleji dycky trénujeme záchranu," pravil kormidelník.

"Kde tu vidíš jakej volej?" záupěla Lída. "Všude je volej," zahřměl Pingo, "levej přední hák přes palubu!"

"Ježišku," řekla Lída a poslušně se překulila do metrových vln. Chvíli se tam mrskala a šermovala pádlem.

"Levá kontra," velel Pingo, "pravá hop, všichni hop hop, už ji máme." Bylo to na mně. Přitáhl jsem Lidu za pádlo, pak za ramena vestičky, vlna Lidu nadzvedla, měl jsem ji v člunu. "Jak je po těle?" šklebil se Pingo. "Mokro, teplo," řekla Lída.

"Na duši široce. V zařívacím traktu úzko." Pod mostem čněl obří práh, dole se vařila voda. Proud hnál loď na pilíř.

Ještěřáci z autobusu na břehu se mohli ufotoграфovat. Jeden upadl do řeky, ale včas se zapletl do vrbiček. Vytáhli ho; nacházel se na pokraji smrti z leknutí.

"Těm zatracenejm paparazziům z autobusu," řekl Pingo ještě daleko před mostem, "ukazem, že máme náladu a bojovného ducha! Že jsme v pohodě! Zvedněm pádla, zvoláme: Ahoj!" "A proč?" řekl Keny.

"No protože - to je taky otázka. Pravá kontra, levá kontra, pravá stop, levá hop, pravá kontra stop levá pravá hop -" Minuli jsme pilíř mostu a propadli se dolů. Dvacet metrů jsme letěli jazykem. Na jeho konci zavalil kohout oba přední háky. Lída vyletěla z těmenů, zarazila se o mne a položila mě na záda. Vší silou jsem ji zvedal. Leváhop, leváhop, šílel

Pingo. Levá jsem byl já, Lída a Sumec. Sumec to nevytrhl. Bílá tříšť mě oslepila. Ale nevypadl jsem. A neztroskotali jsme. "Neber ho vážně," vrčel za mnou Sumec. "Dělá to napínávací, abysme si přišli na svý. Nemůže si dovolit žádný hazard."

"Třetí zleva do vody," zařval Pingo, "já tě slyšel! Trénujeme záchranu!" "Tady?" zablekotal Sumec. "Jestli se bojíš, tak ne," řekl rychle Pingo. "Tos uhád," zavrčel Sumec a vzorným parakotoulem se pozpátku skulil do vln. "Levá kontra, pravá hop, levá stop, pravá stop." Sumec zakrauloval, dohnal loď, hodil pádlo dovnitř a chytil se lana na boku. "Táhni, kruci," vyzval Kenyho. "Hned," řekl Keny, klekl si a uchopil Sumce za vestičku.

"Honem," Pingo lehce znervózněl, "vpředu je schod!" "Zaber, Keny," vřískla Lída.

Keny zabral - a pak Sumce pustil. "Kdepak," řekl konverzačním tónem. "Au. Hexnšus. Mám to vyzkoušený. Jak zatáhnu..."

Pingo neřekl ani levá hop. V poslední chvíli vyrval Sumce na palubu Lukáš. Hned nato jsme minuli skálu jako Karlštejn a propadli se do dlouhých mocných peřejí. Pingo řval povely praskajícím hlasem. Voda nám stříkala do tváře.

"Je to vono," jásal mokrý Sumec. "A plnej plyn!" Pak se kaňon zúžil, peřeje se ztratily. "Šutry jsou teď pod hladinou," řekl Pingo. "To je kaňon norská Kanada zvaný! Užívám pohody, lehnu zády na klín toho za mnou, pádlo přes prsa, aby neuplavalo, jaký prso aby neuplavalo, kdo to řek? Relaxujem, pohoda. Pohoda je povinná, je v programu, levej hák lehnut a pohoda cifí!"

Pověstné Studené koleno jsme zdolali lehce, jen Keny moc nepádlaval, protože na něj pořád víc dorážel hexnšus.

Poslední skok prahem, poslední klička před obřím vírem. Pak se řeka rozlila do šíře. Viděli jsme nízký břeh v Heidalu posetý Ještěřáky. "A máme to za sebou," řekl Pingo posmutněle. "Při velkém vodě není žádná sranda. Nejkrásnější víry jsou pod vodou."

"Až na támhleten." Kormidelník z druhého pulsaru ukazoval na hrůzu, kterou jsme o chlup minuli. "Taky mě to napadlo," oživil Pingo. "Kdybysme se dostali až těsně k němu, voň nás zvedne, možná i kolmo," vykřikoval. "Jste dobrá posádka," řekl pak pohnutě. "Zkusíme"

"Zkusíme," zahřměl Lukáš.

"No já nevím," řekla Lída. "Aspoň jeden rodič z každé rodiny by měl zůstat na břehu." "Sjeli jsme horší věci," lhal Sumec. "A na kánoích!" "Naděje, že vypadnete z člunu, je padesát procent," sdělil nám Pingo. "Taky nás to možná vcucne. V tom případě držet pádlo, zachovat klid. Nebránit se vodě. Nechat se nést. Vyloví vás druhá loď." V tu chvíli se Keny naštvál. "Co furt sakra blbnete?" vyjel. "Já chtěl sjet Sjou na raftu. Sjel jsem ji. Nebyla to sranda, mám hexnšus. A necvak jsem se. Mám radost. Proč bych se měl cvaknout teď?"

"Ten vír," řekl Lukáš, "ti z těla vycucne každou nemoc. Až tě támhleta loď vyloví, tak bez hexnšusu." "A když nevyloví?" vzepřel se Keny. "Nikoho nenutím," řekl velmi mírně Pingo, "kdo chce, ať si vystoupí. Já jen že je škoda přijít o tak pěkné zážitky."

"Pěkně?" zařičel Keny. "Blbej! Hned mě vysaďte." Vysadili jsme ho. Odbelhal se do písku mezi divoké kachny, jednu ruku si tiskl ke kříži, pádlem rozháněl ptáky.

"Kdyby tě tak viděli tvůj Pavlík a naše Janička, srabe," křičela Lída.

"Ale on si nevymýšlí," hájila ho Lucie. "Koupil novou televizi a nejezdil výtah. Máme největší televizi v paneláku a možná i ve městě." K víru se rozejela první loď. Háci pádlovali jako diví. Pulsar se zazmítal na vrcholu vlny a vratiproud ho odmrštil.

"Nepustí ho," řekl Pingo. "Teďmy. Á hop, hop, hop!" Jako by dno člunu uchopily obě ruce a zacloumaly jím. Před se vysoko zvedla. Proud ji zvedl, mrštil námi do strany.

"Chybí jeden hák," řekl Pingo. "Jsme slabí, je to znát."

"Slyšels?" zvolala Lída vyčítavě. Keny vstal a zase si sedl s rukou na ledvinách.

"Hop, hop," ječel kormidelník na třetím pulsaru. Vletěli do válce, vír vcuel před. Zád' i s kormidelníkem vzlétla vysoko nad vodu a opsala půlkruh. Jipíí, vřeštěl kormidelník. Zaklonil se a udržoval rovnováhu jako na splašeném hřebci. Ale pár háků to nezvládlo. Proletěli vzduchem, zmizeli ve vlnách. Vír je odhodil a proud rychle odnášel. "Za nima," zasyčel Pingo. "Á hop, hop, hop, levá stop, pravá hop!" Chytili jsme Barborku. Letěla řekou zprava doleva, ukázkově klidná, ani pádlo nepustila. Napřáhla jek nám.

Šťastně se usmála, řekla "Luk-" a vypila přitom půl Sjoy.

"Ta potvora to udělala schválně," řekl Lukáš. Vyklonil se přes bort, vzal ji pod rameno a trhl. Barborka byla lehčí, než čekal: skoro přeletěla na druhou stranu. Lukáš padl na záda. Barborka se na něm rozplácla s energií mokrého hadru. "Jsi v pořádku?" řekl Lukáš po způsobu dabingových televizních hrdinů.

"Pusť mě, hernajs," vypískla Barborka. "Co na mě saháš? Co si vo sobě myslíš?" Vypadalo to, že skočí zpátky do vody.

"Promiň," řekl Lukáš a pokoušel se zbavit Barborčiny tíhy.

"Neválejte se mi tam," řekl Pingo. "Jedem pro ty dva, hop, hop, hop..."

Suverénně obrátil, křičel hop hop hop, až zčervenál, ale s Lukášem pod Barborkou a s Keny m na břehu nám to moc nešlo.

"Estě jednou na mě sáhneš," ječela Barborka na užaslého Lukáše, "a řeknu to dědečkovi!" "A nemohla bys taky dědečka poprosit," zasípěl Lukáš, "aby tě ze mě konečně sundal?" "Uplavou nám," volal Pingo, "píchejte!" V perleťovém mihotání hladiny jsme viděli, jak se z kro vin vyhoupl další člun. Pingovi muži počítali se vším.

Ale než mohl člun zasáhnout, mezi ním a Ještěřáky se z řeky vynořil chlap. Viděli jsme jenom stín, oslíňovalo nás slunce. Chlap přeběhl mělčinou po pás ve vodě, chytil Ještěřáka a smýkl jím ke břehu. Podal pádlo druhému. Pro třetího si doplavál a vytáhl ho na břeh.

"Co je to tam za frajera?" užasl Pingo. Proud nás k němu donesl. Ten frajer byl Keny. "Co zas zmatkuješ?" zaúpěla

Lucie, "máš přece hexnšus!" Keny strnul.

"A kruci," řekl. "Já zapomněl." Předklonil se k hladině, vzpažil, provedl úkion vlevo, ukloň vpravo. "Zázrak," řekl pak. "Nebudete tomu, kamarádi, věřit. Mě to v tom fofru úplně přešlo!"

Večer jsme se vrátili ke stanům, zapálili oheň a na počest dobré řeky Sjoy vypili finskou vodku z Prahy.

"Chránili nás všichni skandinávští bohové," řekl Keny.

"Buď realista," zavrčel Sumec. "Chráníl nás Pingo." "Jak můžeš žít s takovým sucharem?" obrátil se Keny k Lide.

Lukáš se Sumce zastal. "Skandinávští bohové jsou dávno po smrti," řekl. "Umřeli při ragnaróku."

"Takový řeči se mi vůbec nelíbí," řekla Lída. "To jste si zas vymysleli, abyste mě naštváli. Jaký ragnarók? Lucie?"

"Lukáš má pravdu," řekla Lucie. "Ujišťuji vás, že to bylo strašné. Kdybychom dnes neprožili podobné hrůzy, nikdy bych se vám neodvážila o ragnaróku vyprávět."

Konec světa, ragnarók, za starých zlatých severských časů začal úplně stejně jako všechny konce všech starých zlatých časů, co jich kdy na světě bylo. Tím, že umřel dobrý Baldr, přišli lidé o posledního boha, který jim stál za to, aby se k němu modlili. A tak přestali věřit v dobro. A tak se přestali o dobro bát. A tak se Ztratila láska a všichni se pinožili od něčeho k ničemu, zesobečtěli, zrazovali vlastní rod a zabíjeli pro peníze: chyběl jim dobrý příklad, když Baldr nebylo. Bohové se nechovali lip, neboť bez Baldra se neměli před kým stydět. O zločinech obrů raději pomlčme. Pak přišly tři kruté zimy a války tak strašné, že se hrdinové nevešli do Valhaly a ožírali se už před bránou. Čtvrtá zima zvaná fimbalská trvala celé tři roky. Zrodili se v ní obří vlci. Jeden rozžvýkal Měsíc a druhý spolkl Slunce.

Zlý bůh Loki si zamnul pařáty a mohlo to začít: z pout se utrhл pravlk Fenri. S tlamou rozevřenou tak, že mu horní čelist drhla o nebe a spodní o zem, se vřítel na planinu Vígríd. Po boku mu pádil obří had Midgardson a rozbouřeným mořem se sem prodírala příšerná loď Naglfar, postavená z nehtů mrtvých. Pak puklo nebe. Puklinou se vřítily na svět ohnivé stvůry v čele s obrem Surtem a pálily vše, nač dosáhly. Prv-(tm)> co z božského Ásgardu spadlo, byl duhový most Bifrost.

V tu chvíli si strážce mostu, krásný a oduševnělý bůh Heimdal, řekl, že nejspíš něco není v pořádku, a zatroubil.

Bohové se vyděsili. Odin se pokusil o bleskové spojení s centrálou moudrosti v kouzelné studni, ale nic nezjistil, protože země se tak trásla, že nebylo slyšet slova, natož huhlání z podzemí. Odin si tedy nasadil helmu a v čele věrných bohů se vyřítel k planině Vígríd.

Dopadlo to špatně, jak bylo ostatně předpovězeno. První padl bůh vášnivě lásky, černovlasý Frey. Doplatil na svůj rezort: svůj kouzelný meč kdysi vyměnil za náruč obryně, k níž zahorel vášní. Jednoruký Ty se utkal s nadměrným psem Garmem: vzhledem k velikosti prvního a jednorukosti druhého byl boj rozhodnut předem. Bůh Tór rozbil mlatem hlavu hada Midgardsona, ale had ho stačil osprchovat smrtícím jedem. Pak vlk Fenri zabil Odina. Odinův syn Vídar přišlápl vlkovi čelist a roztrhl mu chřtán. Posléze se utkal sám zlodušský Loki s ušlechtilým strážcem duhy Heimdalem.

Vzájemně se probodli, a tak zemřely nejen zbytky dobra, ale také zlo.

Do toho zněl řev zběsilých berserků a nářek valkýr, obří žhář Surt spaloval všechny, kdo nestačili zemřít důstojněji. Znechucen spálil i veškeré lidstvo, které zevlovalo u bojiště, jako by koukalo na fotbal. Potom Surt spálil zbytek živých i všechny mrtvé, nebe i zemi a nakonec sám sebe. Hořící země klesla do hlubin věčného moře. Ať se vám dnes, děti, hezky spinká.

17.

JOTUNHEIMEN LYRICKÝ. OMYLEM V GEILO.

HARDANGERVIDDÁ. POSLEDNÍ ÚDERY TROLLŮ. POSLEDNÍ LES. O JOHANNESU BLESSOMOVÍ.

Ráno jsme vjeli do mlžného světa Jotunheimenu. Po jezerech pluly hrady ze smaragdového ledu. Vítr je honil po hladině, déšť do nich bušil, ale hrady zářily. Z mraků visel až k nám smaragdový ledopád Glittertind.

Keny připomněl, že je čas převléknout se do velehor-ského a vyrazit na Galdhøpiggen, střechu Norska. Sotva dořekl, rozpršelo se. Dělalí jsme, že nám to nevádí, takže začalo i sněžit, mrznout a zvedla se vichřice. Sníh nám zalepil oči, chvíli jsme šli každý jinam. Když jsme se našli, uznali jsme, že letos střechu Norska nepokoříme. Ve výši čtrnácti set metrů jsme zalezli zpátky do aut a vichřice těmi auty zběsile lomcovala, abychom si to náhodou nerozmysleli.

Jen jsme sjeli do nižších pater pohoří Jotunheimen, mlhavě ztratila. Vysvitlo slunce. Kolem nás se rozprostřela dálka daleká a my spatřili neskutečný kraj, říší nízkých trav posetou balvany, kopci a jezery. Jezera na horách, v dolinách i na zrzavých pláních, pospojovaná vodopády, stříbrnými pásy řek. Pravěká země barbara Conana, elfů a šamanských chýší, které pokrok nevyšťoural. Možná tam někde byl i královský hrad s vesnicí polodivokých poddaných. Na pár hodin jsme si troufli vejít. Syčela tu tráva, hřměl vítr. Jinak tu nezazněl jediný zvuk, nejspíš miliony let. Za třemi údolími, daleko v pláni jsme spatřili dům.

"Neuvěřitelné! Žijí tu lidé," užasla Lucie. "Co jedí? Nač myslí? A co v zimě, v dlouhé noci bez jediné hvězdy, když je zafouká sníh? Nebojí se vlků? Nezblázní se? Co asi dělají?" "Chlastají," řekl Sumec.

Potom cesta klesla, první les, první ves. Louka a sad, koně, krávy. Konec divočiny. Civilizace. "Myslíš," řekl Lukáš, "že ti dole mluví s těmi nahoře? Možná nemají ani stejnej jazyk." Právě jsem se třevoval mezi jezero a trambus v protisměru.

"Proč by spolu nemluvili?"

"O čem?" opáčil Lukáš. "O politice? Nahoře třeba ani nevědí, že už neúpí pod Dánama. O úrodě? To slovo Horňáci nikdy neslyšeli. Že se přemnožili vlci? To zas nezajímá ty dole. Že nahoře straší? Dolňáci už na strašidla nevěří."

"Nahoře," řekl jsem, "mají dávno džíp. Sněžnej skútr, vysílačku. Televizi, anténu na střešní bříze. I dole mají televizi a všichni koukají na daleko větší blbosti, než že v horách straší. Denně slyší, kterej politik nebo prášek na trenýrky je nejlepší. Mezi těma nahoře a těma dole dávno není rozdíl." Lukáš mlčel. "Zkazils to," řekl pak.

"Ale mám pravdu. Pravda je důležitá." "I když o nic nejde?" "I když o nic nejde."

"Tu to máme!" zajásal. "My taky mluvíme každě jiným jazykem. A máme televizi. A jsme z jedny rodiny. Což teprv Norové Horňáci a Dolňáci!"

Kraj Buskerud připomíná lesní Slovensko, když v létě přijde: je zelený, huňatý, naducaný vodou, parami a mechem. S rachotem se ze skal řítí vodopády, po stránkách se pasou ovce a kozy. A krávy, některé tak bílé, že jsou možná polární. Vysoko ve svazích leží úhledné samoty.

Semtam se samoty semknou k sobě. Červená, bezová, ano i palisandrová krása dřevěných domů se jejich semknutím násobí. I tak se těm sídlům něčeho nedostává. Jako by si samotáři řekli, že postaví vesnici, aniž vědí, co vlastně vesnice je, a tak se v rozpacích vrhli na turistiku: místo hospody, rybníka a voříšků mají tady všude lyžařská a informační střediska. Míjíme osady s divnými názvy: Gól, Al, Hol. Za nimi, nad nimi náš cíl: Hardangervidda. Největší horská pláň v Evropě, dvanáct set metrů vysoko nad oceánem, jehož sláný dech vane až sem. Tundra plná močálů, jezer a líných řek. Otrlý poutník ji přejde za pět dní, méně otrlý za devět. Někde uprostřed těch pustin, tři čtyři dny ostré chůze, pasou se stáda divokých sobů. Prý je jich tam ještě dnes čtyřicet tisíc.

Trollové už o nás věděli. Řekli si: "Neprojdou!" Tak jako dávné interbrigády bránily fašistům dobýt Španělska, i nám bránilo místní obyvatelstvo, počasí, bludné kořeny a dokonce i jedno nádraží spatřit Hardangerviddu.

Začalo to zradou brožurky, která za ideální východisko do Hardangerviddy označila Geilo. Důvěřivě jsme se tam utábořili v kempu, povečeřeli a ani nás nenapadlo popojet, ač nám měli být varováním dánští novomanželé, stanující kus od nás. Připotáceli se k smrti znavení, zmazaní bahnem, a nařkali, že vyrazit do Hardangerviddy z Geilo je největší nesmysl, jakého se dosud dopustili na společné cestě životem. Odvrátili pak ke stanu a tam padli. (Keny šel za nimi, aby zjistil víc, a tvrdil, že chlap padl ještě před stanem a Dánka ho odvěkla dovnitř. Mokřý muž zanechával prý na slizké půdě blátivou stopu.) V informačním středisku nám mladá Norka potvrdila, že pěšky z Geilo na planinu nikdo normální ne-vyrazí. Rozdala nám plánky obávané končiny a za-fajfkovala místo, odkud se do ní něj snáz dostaneme. To místo se jmenovalo Ustaoset a z Geilo tam bylo patnáct kilometrů.

"Já jí věřím," řekl Keny, "má takový bezbranný voči."

"Aby ses nemýlil," odvětil Lukáš. "Co když je to sám bůh Loki, mistr převleků a bestie z povolání?"

Ráno v Ustaosetu vynesli trollové další trumf: bídně značené trasy. "Kam se hrabou na český značkaře," řekl Keny hrdě. "To u nás v Čechách trefí podle značky i blbej."

"Jestli to není tím," řekl Lukáš, "že v Čechách počítají značkaři s blbejma." Keny se bolestně odmlčel. Značka se ztratila u nádraží. Vrátili jsme se, vyrazili jinudy a skončili zas na nádraží. Třetí možnost byla odjet zpátky do Geilo a zvolna se tam opít českou vodkou. Zvolili jsme možnost čtvrtou: plán jsme nacpali do

koše, couvli o kilometr, zaparkovali a první odbočkou jsme vyrazili k hřebeni. Trojici nám ustavičně stavěli do cesty výhrušné nápisy PRIVATE a PAY, my však je přehlíželi tak suverénně, že trojici v úžasu přestali pršet.

Rychle se však vzpamatovali a soustředili síly na mostě přes potok. Vybrali ten bod s genialitou indiánských strategií: pod mostem bystřina, vlevo jezero, vpravo skála. A přes cestu zamčená závora. Na závoře norský nápis s vykřičníkem. Rozuměli jsme jedinému slovu: Forbud. Zakázáno. "Já musím do Hardangerviddy," řekl Sumec. "Je tam čtyřicet tisíc divokejch sobů." Bojovně jsme vysunuli spodní čelisti, přeskákali bystřinu, vyšplhali na skálu a vnikli do buše.

Severský buš po dešti je jedna z nejodpornějších hmot, do nichž lze vniknout. Od kolen nahoru je mokřý a neprostupný, od kolen dolů mokřý a prostupný až moc: sestává z bažin, bláta, shniloty a z louží. Lucie jásala:

"Lišejník sobí! Ostřice! Jalovec! Bríza trpasličí!" Jenže z toho všeho kapalo. Našel jsem křemeňáka tak mokrého, že se mi rozplynul v dlani: zůstali po něm jen veselí červi. Poté se Sumec zabořil do louky po rozkrok. Vrátili jsme se k mostu. V tu chvíli nejspíš trollové usnuli. Od hor přijelo au-t0' S, °fer odemkl závora a zvedl ji. Lukáš se zeptal, proč se dál nesmí, když je tahle cesta značená jako turistická. Ukázal šoferovi ceduli. Chlap předstíral, že se dívá a že ho to pohoršuje. Prý Je tam napsáno, že v domcích pod vodopádem, kam tahle cesta vede, slaví svatbu. V pátek, v sobotu a v neděli.. Sumec česky poznamenal, že si přece

nenechá ujít čtyřicet tisíc divokejch sobů kvůli cizí svatbě.

"Ale vy jste cizinci," řekl lstivý mládenec, "vy přece norský nerozumíte! Vy nemůžete vědět, co je tam napsáno! Tak přelezte závora. Ať se naučí anglicky, venkovani, ne?" dodal ten zrádce vši norské věci a odfrčel.

Lukáš pak odušil, že kdybychom nebyli bandou vystrašených páprdů, mohli jsme dávno být za hřebenem. Keny mu důrazně vysvětlil, že úcta k nesrozumitelným nápisům není v cizině znakem vystrašeného páprdovství, nýbrž naopak důstojné reprezentace našeho malého, leč cti své dbalého národa. Lukáš opáčil, že svatebčané jsou určitě tak ožralí, že nevědí, jak se jmenují a kde bydlí, natož aby poznali, odkud jsme my. V domcích ale byl klid, jenom z komínů se kouřilo. "Jasně, začali v pátek," chechtal se Lukáš. "Je neděle."

Minuli jsme sněžný skútr zapadlý v keřích a začali stoupat podél vodopádu.

Po hodině funění jsme dosáhli hřebene. Les končil. Sráz se změnil v travnaté pahorky: cinkaly tu potoky, chvěly se fialové kytky mezi skvrnami sněhu. "Trollové to vzdali," zvolal Keny vítězně. "Naivko," řekla Lucie. "Schůzují. A víš o čerň? O nás."

Šli jsme dál a konečně jsme potkávali norské poutníky, protože jsme konečně dosáhli značené stezky. Ti lidé nám připadali stejně čistí a vznešení jako kraj, kam jsme vstoupili. Hai, zdravili nás malí i velcí a všichni kráčeli lehce a neslyšně jako lesní zvěť. Trávy ubývalo, přibýlo mechů, zvonících potoků, černých tůňek a kamenných moří. Potom jsme stanuli na předělu, pod sebou zelenou Hardangerviddu. Skvrnitou sněhem, ztemnělou mraky s šedými praporcei deště. V pláni se leskla jezera. Líně tu plynuly řeky. Kraj se prostíral do nevidané dálky. Na obzoru splýval s růžovou září - tam někde svítilo slunce. Náhle tu zas byla píseň: tři Griegovy usedavé tóny, láskyplný smutek nad světem, tak krásným, tak pomíjivým. Pak už nikdy jsem tu píseň neslyšel: patří k tundře. Je nepřenosná.

Pohlédli jsme na sebe: jdeme dál? Počali jsme sestupovat do nitra pláně, minuli první jezero. Na travnatém hřebetě jsme spatřili čtyři šedobílá zvířata. "Jsou to voni," zavyl Sumec. "Konečně!" V tu chvíli začalo studeně pršet. Pak lít. Zvedl se vítr a dešť do nás udeřil vodorovně. Hned nato nás zasypal sníh. Dusali jsme v něm mokřými botama. Ne vpřed, ale zpátky. Ani jsme se nemuseli domlouvat. Za dvě hodiny jsme mokří a zmrzlí dorazili k autům. Nikdy jsme je neviděli tak

rádi. Možná ani když jsme si je kupovali. Topení jsme pustili nadoraz. Převlékli jsme se a přezuli. Za půl hodiny jsme byli skoro v pořádku.

"A mám s divokejma sobama po ptákách. Navždycky," teskně řekl Sumec.

. k^y^ Jsme večer usinali, možná všichni jsme viděli širokou Hardangerviddu, tichou a nehybnou, protkanou řekami, skvrnitou jezery a žíhanou sloupy slunce. Uprostřed té líbeznosti táhlo na bačkorovité chodidlech nekonečné stádo sobů. Vycházeli z růžové záře a kývali královským paroží, jako by znali věci, o kterých my se dozvíme, až umřem. se Sumec probudil ve skvělé náladě. "Nevadí, že jsme je neviděli," řekl u snídani. "Hlavní je, že tam jsou." Od rána až do poledne jsme pak jeli dál na západ a bili se do hlavy, protože nás cesta vedla ještě výš a až teď, z aut, jsme spatřili, co vlastně Hardangervidda je. Tatry, kterým chybějí jen hory. Pláně ze sněhu a z černého kamení. Ticho mezi vysokými jezery, pustina tak pustá, že se tu zdraví všechna auta na jediné silničky, stříbrném řetízku mezi balvany, lišejníky a mlhou. Po hodině jízdy se vynořila z mlhy bouda s Laponcem a hromadou kůží. Obrátili jsme a rozejeli se zpátky do mlhy, abychom ho vyfotografovali. Ale už tam nebyl. Hrůza nás obešla.

Z Hardangerviddy padá vodopád Vøringfoss, hřmící podkova zdobená třemi stuhami nadpřirozené délky. Vøringfoss se vám z žádné strany nevejde do očí. Musíte šmejdít podél zábradlí, na skalách, blátivých pěšinkách a v lese, abyste se ho opticky zmocnili. Ale nezmocníte. Až když stranou od rokle spatříte zmenšený model krajiny, nitkovité silničky, na nich blešky jakési, a když vám dojde, že každá ta bleška je dvoupatrový autobus, až pak téměř uvěříte velikosti Vøringfossu. Kdo se dál nemůže dívat, ať zavře oči a poslouchá. To duní věčnost. Ve srovnání s ní je smutek, že vás někdo nechce, že nemáte peníze a ukradli vám auto, k smíchu.

Pak začal jít Sumec Lide na nervy. Už nevím proč a není to důležité: manželská ponorka prostě. Něco jí řekl a ona s ním odmítla jet tunelem. Protože nějak dál musela, zbyla jí naše astra. Z té však musel jeden z nás vystoupit, aby se tam Lída vešla. Ke všemu se Lukáš už tři dny těšil, jak si právě v tomhle tunelu zašoféruje: tunel totiž vedl z výšin Hardangerviddy šroubovitě do nižších norských světů a měřil několik kilometrů. Vyplynulo z toho, že Lída přeseďne k Lukášovi a místo ní pojedou se Sumcem šroubovitě já.

Klesali jsme tak rychle, až nám hučelo v uších. I tady, na cestě do pekla, byl čilý provoz, dobrá silnice, větrání bez chyby. Jen ten tunel -jako většina norských tunelů - budil chmurný dojem: hrubý povrch, drsná skála, v čemž se to zařízení podobalo krutým norským pohádkám.

"Nejhorší je," řekla Lucie, "že se tunel řekne norský tunelen, všimli jste si? Podle koncovky si vždycky myslím, že jich bude víc najednou, a to mě deprimuje..."

"To máš z toho, že umíš německy," řekl Sumec. "Mě žádná koncovka nerozhází. Myslím, že se pálí brzdový obložení."

"Tak nebrzdí," vyjel Keny. "A jak zastavím, nevíš?" "Proč bys zastavoval? Brzdí motorem!" "A když vpředu zastaví jiný auto?" "Proč by zastavovalo?" "Vyplyne mu motor." "Sjede bez motoru." "A když někomu upadne kolo?" "Tak jed' pomalu a hlavně brzdí," vzlykla Lucie. "Něco tady smrdí," řekl Keny. "Není to brzdový obložení?"

Sumec neodpovídal. Řídil se sevřenými zuby. "Třeba to není naše brzdový obložení," řekl jsem smířlivě. "Třeba je to obložení někoho před náma." říkám, brzdí," řekla Lucie.

"Ale motorem," řekl Keny.

"Jak přehřeješ motor," řekla Lucie, "jsme hotoví." "Tak nebrzdí," řekl Keny.

"Držte už konečně huby," zavyl Sumec. "Co mi do toho žvaníte? Jeli jste někdy norským tunelem?" "A ty?" řekla Lucie.

Za podobně nízké konverzační úrovně pokračovala jízda ještě dlouhé minuty. Potom jsme se vyřítili z tunelu, s úlevným jásotem, s obložením páchnoucím jak čerstvé spáleniště. Pod horou jsme zastavili. Byli jsme o tisíc metrů níž. Hučelo nám v uších a výrazně se oteplilo. Lída vystoupila z astry a řekla Sumcovi: "Už ses uklidnil?" Sumec svíral volant a z uší mu unikala pára. "Já jsem úplně klidnej," vzdychl potom. "Klidně se sem posad'. Ty, nebo voní, to mám za úplně stejný peníze."

Pak už jsme jen jeli domů. A Norsko bylo pořád hezčí, protože viděné pořád hustším závojem stesku. Seděli jsme na větrné palubě trajektu přes Eidfjord a pili kafe, každá hora měla úpatí ve vodě a hlavu v mracích. Poslední fjord, přátelé, řekl Keny nad ocelovou vodou a od té chvíle bylo pro nás všechno poslední.

I hory byly poslední. Cesta se bez výstrahy prohnula vzhůru. Vysypaly se nám tyčky od stanu a v kufru poslední brambory. Zátočin tu bylo dvanáct, každá lichá proti vodopádu, každá sudá nad roklí. Vodopád možná padal s nebe: nad pátou zátočinou jsme vjeli do mraků. Z těch mraků nás sledovala kráva, o pár metrů výš tři kozy, ještě výš stádo ovcí. Čekal jsem, kdy narazíme na kamzíky. Ale stoupání skončilo, vjeli jsme do smrkového lesa, z větví vlály lišejníky jako obří fousy. Cesta vedla mělkým údolím, po stranách temné hřebeny s milionem smrků, jako hřbety velryb. "Vidíš?" řekl Lukáš. "Na každé straně cesty chrápe troll."

Nad Vossem jsme uviděli jezero, louku, smrky, hory ze tří stran. Sumec před námi třikrát zablikal. Je to jasné. Poslední noc v norských lesích bude tady.

Vykouklo slunce. Tvářilo se, že chce zapadat, ale už jsme je nebrali vážně. Tohle bude dělat nejmíň pět hodin, a nic.

Potom se mu leckdy, ne vždycky, skutečně podaří zapadnout, za horou se osprchuje a hned začne vycházet.

Postavili jsme stan daleko v louce. U jezera už stály tři malé stany a v nich řvalo pětadvacet malých Norčat. Spočítali jsme to podle jejich horských kol.

Rozžehli jsme plynovou bombu a vařili večeři. Norčata ucítila vůni českých flíčků. Přestala řvát a tázavě vykoukla ze stanů. Protože vykoukla všechna najednou, jeden stan vylezl ze země i s kolíky a padl na ně. Zbývající Norčata se k nám váhavě vydala, jako vlci k traperovi, který ještě žije, každou chvíli připravená uskočit. "Ne abys je začal krmit," řekl jsem. "Norové jsou nejbohatší národ na světě. My máme zásoby na den."

"Tak budem prodávat," řekl Lukáš. "Kolik můžou stát šunkanflekky v norský restauraci?" "Snad bys neponížil celou

naši zemi?" rozčilil jsem S6JP5 Podstavě, že nám pětadvacet fakanů sežere večeri. Po šunkanflecích se můžu utlouct. Ale Norčata byla dobře vychovaná. Přicházela po dvou po třech, vždycky pozdravila, zeptala se něco, čemu jsme nerozuměli. My jim odpovíděli něco, čemu nerozuměli oni, a spokojeně jsme se rozešli. Slunce neustále zacházelo a v jeho záři jsme nad hřebenem hor spatřili bílou skvrnu. Nebyla to bílá skvrna, ale sníh. Ta hora se jmenovala Makvirjokulen.

Po mnohahodinové snaze slunce konečně zapadlo. Seděli jsme na skalkách nad vodou. Kolem se modraly kopce. Jezero a nebe byly plné hvězd. A ve svahu hory, v černočerném lese, zářila dvě světýlka.

"Kdo tam asi bydlí?" řekla Lída. "Pohádková babička," navrhl jsem. "Má otevřené okenice, aby k ní pocestný trefil. Sedí u kamen, hladí kočku a zpívají lesní písně." "To nejsou okýnka," řekl Lukáš. "To jsou oči trolla. Budí se, zapadlo slunce."

Seděli jsme tam dlouho, v té poslední lesní půlnoci, v horách, v jezeře i v nebi bylo ticho. Trollové koukali. Ale nehýbali se. Asi jim krátká noc nestála za námahu.

"Poslední večer v norský divočině," řekla Lída, "by se měl nějak oslavit." "Pití došlo," sdělil Sumec.

"Tohle není pijácká noc," řekl jsem. "To je noc pohádková."

"Noc pro Lucii," přisvědčil Keny. Lucie namítla, že si netroufá: proč kazit poslední večer v divočině? Už na Lofotenu jsme si jistě všimli, že správná severská pohádka vypadá úplně jinak, než by měla vypadat, aby byla správná. V některé chybí zlo, jako o tom rybáři na Udrøstu, v jiné dobro. Zato je tam ledaco nedokousnuto. "V tom to právě je," řekl Keny. "Z nedokousnutých věcí jde strach."

Nejsme Seveřané, rozjímala Lucie. Správnému Seveřanovi, zabarikádovanému v pustině a tmě, zápletka, logika a podobné prkotiny nic neříkají. Má ale zkušenosti s Tajemstvím a s jeho dcerou Hrůzou. Největší hrůzou pak jsou příběhy nedotažené, z nichž vane cizota milionů možností. Připomínají otevřená ústa mrtvého, jemuž mráz zabránil vyslovit pointu, šeptala Lucie a všichni jsme se přikřčili.

Příkladem prý je pohádka o Johannesu Blossomovi. Les voněl smůlou. Bílý hřbet Makvirjokulenu se třpytil na nebi jako naružovělá mlha: možná ještě věděl o slunci, možná už tam vycházelo. V jezeře sebou plácla ryba nebo vodní panna. Po hvězdné hladině připlula kola až k nám. Trollové to všechno pozorovali žlutýma očima.

Ta pohádka pojednává o Jutulbergu, Obří hoře, která strmí v Nordlandu nad řekou Finnou. V té hoře je skalní brána tak velká, že se tam vejde troll s patnácti hlavami, jestli vám ta představa něco říká. Dřív prý stálo mrsknout do brány kámen a zařvat: Objev se, příšero! Na ten řev vždycky vylezl troll. O tom, co křiklounovi udělal, se nemluví. Takže je i možné, že mu neudělal nic.

Johannes Blossom bydlil pod tím Jutulbergem a kvůli sousedské při musel k soudu až do dánské Kodaně.

Soud skončil o Štědrém dnu a Johannesovi bylo smutno. Že měl daleko domů.

hodil po Kodani a potkal chlapa s rancem, v bílém

kožichu. Kam s tím rancem? povídá Johannes. - Do půlnoci musím být na Jutulbergu v Norsku, odvětil chlap. Zeje to hloupost, bylo v těch předleteckých časech jasné i Blossomovi. Vysvětlil chlapovi, že z Kodaně do Jutulbergu se v létě cestuje týdnem, kdežto v zimě to nejde vůbec: on, Johannes, proto chodí smutný po Kodani a čeká, až rozmrznou cesty.

Tož co kdybys, jářku, jel se mnou? zvolal chlap. Mým sobům stačí dvanáct skoků na jednu míli, spočti si to. Johan si řekl, že chlap je blázen, hlavně však, že má soby a saně. Postavil se na sanice, chytil se chlapova ruksaku - a letěli.

Zastavili jenom jednou, aby si sobi odpočinuli. Jsme na půl cestě, zasmál se chlápek jak z hrobu. Na tom místě stála tyč s naraženou lebkou. Pak si Johannes vzpomněl, že jak si u té tyče ulevoval, nechal tam rukavice. Ale bál se to chlapovi říct. Cekal, až mu mrazem začnou upadávat prsty, ale než stačil upadnout první, stáli u řeky Finne. Kus dál byl statek Blossomů, naproti brána do Jutulbergu. Upaluj domů, řekl chlap netrpělivě. Uslyšíš z brány rachot, dunění a půjde z ní takové světlo, že jak budeš upalovat, uvidíš před sebou vlastní stín. Ale nesmíš se ohlédnout, zvědavče! Slibuješ? Johannes slíbil a prchal. Zazněl rachot, dunění, čertí smích a pláč hodných duší. Johannes utíkal k bráně. Sníh se rozzářil tak, že Johannesův stín vypadal jako stín trolla. Slib je slib, řekl si Johannes, ale na druhý straně tohleto jaktěživ neuvidím. A ohlédl se. V české pohádce by Johannes v té bráně spatřil obra, draka, zakletou princeznu nebo aspoň Ježíška. Ale že je to pohádka severská, nespátřil nic. Jen záři. Tajemství. A do té záře vcházel chlap. Proč tam vcházel, kdo to byl, příběh nepraví. Víme

jen, že když Johannes obracel hlavu zpátky, nešlo to. Do smrti už nosil hlavu na stranu.

"Já vás varovala," řekla Lucie. Rozhostilo se ticho. "A -jak dopad ten soud?" řekl Sumec. Lucie svařila obočí: "Jakej soud zas?" "Co jel kvůli němu starej Blossom do Kodaně!" "To tam není," řekla Lucie. "To přece není důležitý." "Z Jutulbergu do Kodaně se nejede kvůli blbostem," zdůraznil Sumec. "Kde žiješ, člověče?" "A proč nemoh dát hlavu rovně?" zeptala se Lída. "Copak jsem doktor?" vyjela Lucie. "Já vyprávím pohádku. Neplet'te pořád do toho krucinál už obyčejnej zatracenej přízemní život!!!" "No dobře," řekla pokorně Lída. "Já jenom - a jak to teda dopadlo s těma rukavicema?"

EIDFJORD - Pod tunelem mezi Voringfossem a vsí Eidfjordem stojí v rokli na loučce dva domky s trávou na střeše. Patří dvěma sestrám, z nichž kdysi jedna napsala román, takže je teď z domků muzeum. Podle zarostlého prahu však nebyly sestry doma nejméně od poslední polární noci. Keny závistivě tvrdil, že obě báby sedí teď někde na ropné plošině a sledují, jak jim z moře stříkají prachy. Nepotřebují prý ani muzeum, ani psát román. Ta zatracená nafta znamená prý tudíž absolutní konec norské kultury. V těch domcích se dřív chovalo až čtrnáct krav. Vozili jim seno přes skalní hřbety. Jen skončili, přišla zima. Noc a šero, týdnem, měsíci. Pak začalo pršet. Proč se neodstěhovali jinam? Lidé jsou ušlechtilá zvířata, řekla Lucie. Proto je někdy těžko pochopíme.

18.

FJORDY A JEZERA. BOŽÍ LOUKA.

LOUPEŽNÍCI V PARKHUSU. NOČNÍ SVĚTLA

ELFŮ. HEPYEND PRO BOHY. LIŠKA
NA DOBROU NOC.

Cesta k městu Oslo vedla mezi jezery a lesy. Každé jezero bylo jiné: jedno modré, druhé proti slunci zlaté, třetí svinuté do stínu hory jako had. Čtvrté bylo kulaté a další obepnulo horu jako šperk normanské nevěsty.

Kolem pátého jsme jeli půl hodiny a Lukáš nad mapou oznámil, že to není jezero, ale fjord. Namítl jsem, že fjord je vpředu. Lukáš řekl, že se mýlím. Špatně jsme prý odbočili a teď se řítíme od Osla k Bergenu.

Zašilhal jsem Lukášovi do mapy. "Fjord je někde támhle," řekl jsem otcovsky. "Silnice je tady." "Ale která?"

"Jak to, která? Ta, co po ní jedem!" "A jak víš, že jedem zrovna po ní?" Nejistě jsem připomněl, že jsme ještě v horách.

Kdyby voda vlevo byla fjord, viděli bychom ho ze strašlivé výšky. Lukáš opáčil, že klesáme, ale tak zvolna, že o tom ani nevíme. Zajel jsem ke krajnici. Sumcův vůz se zhoupal za
204

mnou. Lída vystrčila hlavu. Sledovala Lukáše, jak běží k jezeru.

"Je ti blbě? Nezvracej, mám kinedril!" "Kdo zvrací?" odsekl Lukáš, na břehu si klekl a předklonil se k hladině. "Zjišťuju, kde jsme," dodal.

Čtyři obličej ve fordě se proměnily v otazníky. "To je snad jasný, kde jsme?" znejistěl Keny a též rozložil mapu. "Tady máme silnici, jezero vedle, fjord vpředu..."

"Silnice, fjord, jezero, to je hezký," vyjela Lída. "Ale nemáš tam namalovaný, kde jsme my!" "To je přece jedno," rozčilil se Keny, "podstatný je, že jedem do vnitrozemí!"

"Má-li tato země vůbec vnitrozemí," připomněla Lucie. "Sever vypadá jak nudle, zbytek jako trhanec."

Keny zavrčel, vystoupil, rozhlížel se po horách, položil mapu do trávy a všelijak s ní kroutil. Klekl nad ní, ťukal do buzoly, slinil prst, vztyčoval ho a hledal v mracích slunce.

"Zapomněl jsi kolem sebe udělat kruh svěcenou vodou," řekla Lucie a Keny jí vynadal, že už to skoro měl a že už to zas nemá. Co, neřekl. V tu chvíli se Lukáš vrátil od řeky. "Měl jsem pravdu," řekl. "Není to jezero. Je to fjord." "Tos nám to řek brzy," vyjel Sumec. "To se taky za chvíli mužem dohadovat, jestli jsme v Norsku, nebo co!"

Naskákali jsme do aut, obrátili a s urputnými výrazy vyrazili zpátky. Jenom Lucii zajímalo, jak Lukáš poznal fjord.

..Snadno," odpověděl. "Voda je slaná." inteligence se dědí, pomyslel jsem si s uspokojením.

Po čtvrt hodině nás ford předjel a zastavil u pangej-tu. "Jeli jsme správně," řekla Lucie. "Teď jedem špatně. To není fjord. Kdoví, co Lukáš ochutnal." Lukáš pokrčil rameny. Znova jsme obrátili a rozeje-li se původním směrem. V tu chvíli mě osvítilo drtivé poznání.

"Příště," řekl jsem, "až zas budeš navigovat a předtím svačit mysliveckej salám, vydrhni si ruce. Třikrát. Laskavě."

Odpoledne jsme se přiblížili k Oslu a začali shánět kemp. Hledali jsme ho tak dlouho, až se nám ztratilo Oslo. Keny vymyslel, že Oslo je u moře, takže stačí najít břeh a tam se rozhlédnout. Zamířili jsme k moři, ale to se nám ztratilo taky.

Silničky nás hnaly do kopců, do kamenolomu, do továrny, do sídlišť, kde žili jen Indové, Malajci a jim podobní. Sumec tvrdil, že všichni ti lidé jsou gastarbajťi propašovaní přes švédské hranice pod hromadami gumo-vek.

Všichni na nás byli hodní a všichni se smáli, že bledé tváře bloudí, kde oni jsou teď doma, ale nikdo z nich nevěděl, kde je kemp, moře ani Oslo. Žili si mezi svým sídlištěm, svou továrnou a svými vzpomínkami na Sri Lanku, víc je nejspíš nezajímalo. Možná nám nerozuměli: později jsme zjistili, že Oslo se norský vyslovuje Uslu.

Kemp se nám nelíbil. Kolem hřměly kamiony, drnčely tu dráty vysokého napětí a pod nimi hopsaly děti na trampolíně.

Trampolína vyhazovala do závratné výše. Dvě holčičky měly už v sádře ruku. Lukáš později tvrdil, že tam hopsalo dítě, co mělo v sádře i nohu. Nikoho ta sebevražedná orgie nevzrušovala.

Prostě Vikingové. Jste-li ještě rozmazlení divočinou, je nejlíp v takovém kempu honem zalézt do stanu a usnout. Ráno nás čekalo Oslo.

POZOR!

Lovci krásných okamžiků! Vyhněte se kempům ve městech! Jsou drahé, narvané, miň čisté a plné odpočatých lidí! Zato kempy na venkově jsou levné, čistounké, tiché. Kdo tam spí, většinou se vrátil z drsné túry. Nemá sílu, chuť ani svědomí se celou noc courat, zakopávat vám o stanové šňůry a řvát.

Za vjezd do Osla se platí. Nevadí, řekl držgrešle Keny. Odstavíme vozy přiměřeně daleko od centra, zato zadarmo. Tím vykompenzujeme vzniklou ztrátu. Ale nebylo to jen tak. Prořítli jsme se třikrát městem, hodin přibývalo, nafty ubývalo, horko houstlo a na všech zatracených místech, kde se dalo chvíli stát, trčely parkovací automaty. Spatřili jsme i pár norských předměstí, vždycky opatřených železným hrbolem přes celou ulici, aby si tu každý padouch, který jede rychleji než desítkou, urazil tlumiče a překousl jazyk. Též se ta předměstí vyznačovala odpuzující vzdáleností od centra. Ve vzdálenosti o píd' méně odpuzující cíhaly parkovací automaty. Nakonec jsme vjeli pod zem do Parkusu Henrika Ibsena a smířili se s tím, že za hodinu parkování zaplatíme za každý vůz patnáct norských korun. Lukáš Připomněl, že za tu dobu, co jsme se vozili po předměstích, jsme klidně mohli dojet z kempu do Osla pesky, ale Lucie jeho ekologickou vzpouru rafinovaně rozmetala myšlenkou, že takhle aspoň přispějem na norské životní prostředí. A že kdyby Norové nebyli tvrdí k cizincům, dávno by je cizinci zničili a spláchli do moře.

Historii norské metropole lze shrnout do sportovního pokřiku Nedejme se! Proto Oslo, ač nemá ani půl milionu obyvatel, patří k největším městům Evropy. V kopcích stojí stovky domků, většinou dřevěných a skromných, neboť mrav norských Vikingů káže nevytahovat se před sousedy. Zahrada však budiž značná, plná smrků a bříz. Ztratit se na vlastní zahradě v tichu lesů, to je norské. Velikost Osla je v sadech. Za Vikingů se to místo jmenovalo Boží louka, Ass Lund. Stačilo pár století a trocha jazykové ledabylosti, aby se Ass Lund změnil v Oslo, město kupců, rybářů a námořníků: králové tu stavěli rezidence, loďaři loděnice a nikdo nechápal, proč je vlastně norskou metropolí Bergen, ačkoli je tam nuda, kdežto v Oslu vůbec. Pak přišel mor, požáry a Norové též doplatili na svou divokou neochotu podřídit se vlastním králům, takže si je podřídili králové cizí. Jednou švédští, jindy dánští. Nato se odstěhovali

inteligenti, protože ve zpustlém Oslu byla nuda, kdežto ve Stockolmu či v Kodani vůbec. A že město opustili krasoduchové, zbyli v něm jen kšeftmani a zběsilci, kteří pak provedli náboženskou reformaci, páliho a zabíjelo se dál, až už na to nemohl hledět sám dánský král Christian IV, který v té zasněžené zátoce pod něžnými kopci chtěl mít taky rezidenci. Dal tedy, jako by ani třicetileté války nebylo, vystavět na spáleništích zcela nové město a se skromností králům vlastní je nazval Christiania. Christiania se znovu stala bránou Severu. Vzdělanci a umělci se vrátili, protože měli věčného pendlování mezi Kodaní a Stockholmem dost. Přemíra vzdělců v Oslu měla pak za následek národní obrození, kteréž to zas mělo za následek množství nových budov (Národní divadlo, kostel, nádraží, univerzita a Dánům navzteklý zámek pro švédského krále). Až v roce 1905 vyhlásili si Norové své království, do zámku si nastěhovali krále vlastního a dánskou Christianii překlátili na norskou Kristianii. Dvacet let po tomto revolučním činu rozhodl král, že město ponese starý název z dob, kdy nějací Švédové či dokonce Dánové o Boží louce neměli tušení. Od těch dob se Kristiania zas nazývá Oslem k nemalé radosti českých školáků a tvůrců anekdot. A že byli Oselští díky předkům houževnatí, díky ropě bohatí a díky bohatství uměnímilovní, přeměnili Oslo v metropoli, jejíž uměřená modernost nemá, aspoň si to myslím, v Evropě obdoby.

Centrum Osla připomínalo výtvarnou galerii, specializovanou na poslední dvě století. Na Karl Johans gate pěstovali secesi, zatímco směrem k moři houstla architektura devětsilácky avantgardní, což vyvrcholilo v znosným souborem radničních škatulí: jako by se tu někdo pečlivě staral, aby se ta obdoba v polární noci nepomíchala. Záhy jsme si však ujasnili, že se jim stejně dávno smíchala a že půvab Boží louky tkví právě v tom.

Oslo je též rájem turistů, kteří se nehádají o patnáct korun v parkusu. Na ulicích si lze koupit sobí kůži, svetry, palčáky, parohy, laponské bubínky, medvědí čepice, sněžnice a sáně v životní velikosti. Též barevné Odiny a Tóry, valkyry a Vikiny, zejména však trolly: velké, malé, trojhlavé, se sukýnkou, s kšandou, s Jeníčkem a Mařenkou, trolly skalní, vodní, lesní, vyšívané, dřevěné i ze sádry. Prodáváci pak působí dojmem, že ty věci jen vynesli na ulici vyvětrat, než se vrátí polární noc. Že byste je dost našťvali, kdybyste je o to chtěli koupit připravit. Nekoupili jsme nic, a tak prodáváci dál bez výrazu koukali skrz nás na trolly, které vyvětrával sousem na protější straně ulice.

Problém byl v tom, že se nám ztratil parkus. Sumec tvrdil, že jsme šli do kopce, takže teď musíme z kopce. Lída řekla, že pokud jde o ni, ví, že šla do kopce naposled v Hardangerviddě, a Keny zběsile točil buzolou nad plánek Osla, jako by vyvolával duchy. Povzbuzoval nás jen fakt, že jsme přitom poprvé a naposledy obdrželi v Norsku něco zadarmo, a to bonbony od slona. Vlastně jsme je neobdrželi my, nýbrž Lukáš, a nebyly tak docela od slona, nýbrž od dívky se sloní hlavou. Stalo se to na náměstí plném trávy, fontán, laviček, stromů a stínů. Protože je v Oslu draho, bonbony jsme Lukášovi zabavili a zjistili, že jejich chuť je mimořádná. Lukáš to však nezpovozoroval, neboť se právě usmíval na slona. Usmíval se na něj bez postranních úmyslů, protože dosud netušil, že uvnitř je dívka. Poznal jen, že zvenčí je to slon. Jakmile však dívka spatřila Lukášův z hlediska norských dívek jižní úsměv, ihned svlékla sloní hlavu, a když ji Lukáš poděkoval za bonbony, řekla mu, že tytéž bonbony obdrží tamhle v obchodním domě, za jehož peníze ona tu v podobě slona běhá.

"Jo, mládí," řekl Sumec závistivě, "už mu ukazuje, kde bydlí. Stačí, když se podívám do těch jejich vilných germánskéch očí, a rozumím jí každé slovo."

"No nic," řekl Keny, "my si zatím sednem pod strom, najdem na mapě parkus a zlikviduju ty bonbony."

"Že se nestydíte," řekla Lída. "Myslíte jen na jídlo a na sex. Jak k tomu ten chlapec přijde?" "Ptej se," řekl Keny, "jak k tomu přijdeš ty." Dívka byla bleďoučká, nazrzlá, pihovatá, přivětivá a křehká: možná to byla norská studánková víla. Lukáš si s ní chvíli povídal, pak nám oznámil, že přijde hned, a skutečně s dívkou odešel. Dokonce jí nesl sloní hlavu. Pak si tu hlavu natáhl na hlavu a dívka se smála. Ztratili se za fontánou s rozměrným loveckým výjevem. Všichni se ke mně tázavě obrátili, jako bych já za to mohl. Na druhou stranu, utěšil mě Keny, pozná ten kluk takřka Norsko zevnitř. Čekali jsme dál a koukali na královský zámek.

Zámek norského krále vypadá zvenčí jako lepší venkovské lázníčky. Na trávníku před zámkem polehává, baví se a svačí prostý lid. Král se svou osobní bezpečností žádné círáty nedělá. Zná své poddané: možná, že i osobně. Jeden známý se dušoval, že viděl, jak norský panovník kráčet ulicí bez body gardu rovnou do kavárny. Šťastný král a šťastná země. Střídání stráží se vyznačovalo hlavně dupáním a harašením se svěřenou zbraní. Nikdo si toho moc nevšímal. Kdepak militantní big sou ve Stockolmu! Tady běžel život, jako by válek nebylo. Poddaní se dál váleli v trávě, jezdili parkem na kole, věnčili psy a klábosili pod královskými okny.

Za čtvrt hodiny se Lukáš vrátil. Jen prý si nechal ukázat, kde je parkus. Za odměnu dal dívce svou adresu a obdržel další pytlík bonbonů. Pochválili jsme ho, že na nás myslí, vzali mu bonbony a vyrazili pro auta. Situace se vyostřila, když jsme opouštěli parkus.

Automat nás požádal nikoli o slíbených 15 norských korun za hodinu, nýbrž o korun 20, což za tři hodiny poflakování po Oslu činilo 60 norských korun, ne slíbených 45. Přepočítali jsme to na české koruny a řekli si, že kvůli dvěma stům šedesátí českým korunám za vůz se taky nezblázníme. Sumec, představitel drobných českých podnikatelů, to však popudilo. Ztvrdly mu rysy a ruce mu zaklaply v pěst. "Podrazů mám plný zuby doma," prohlásil. "Říkali mi, že se v Norsku nekrade." Vysvětlili jsme mu, že tu nikdo nekrade, jen se zvyšují ceny. I v Norsku je inflace. "Já jim ukážu inflaci," zahřměl Sumec a požádal Lukáše s Lucií, aby ho doprovodili jako tlumočníci. Vyrazil pak hledat jakoukoli lidskou obsluhu nelidského zařízení. Lucie s ním nešla, protože prý kdo kouká takhle, je ochoten zřeknout se každého, kdo třeba jen vzdáleně připomíná zaměstnance Ibsenova parkusu. Lukáš naopak s radostí souhlasil, že Sumcovo fackování bude překládat do angličtiny. Vrátili se za necelou čtvrt hodinu. Sumec s mužně zaťatou čelistí pronesl jen dvě slova: "Zaplatit. Jedem."

Co se v temných chodbách parkusu dělo, vím od Lukáše. Za rohem našli pokladnu a v ní chlapa. Sumec mu řekl, že v Čechách se tvrdí, že Norové nekradou a nešidí, že by ho však zajímalo, který kretén takovou hloupost pustil do oběhu, neboť v Oslu jsou turisté šizeni i pod zemí. Lukáš to volně přeložil v tom smyslu, že tu mají špatně seřazený pokladní

automat. Pokladník odvětil, že to není možný, a Lukáš jeho větu přeložil doslova. Sumec řekl, ať teda pokladník zvedne zadek a udělá si vejlet do Čech, a pozná, jak krásný věci si lidi u nás myslí o Norsku, a jak to není pravda. Lukáš to přeložil tak, ať se teda pokladník jde na ten automat podívat. Chlap zvedl zadek a šel, což Sumce zmátlo. Došli k automatu a Lukáš mu ukázal rozdíl mezi údajem na informační tabuli a mezi sumou požadovanou automatem. Pokladník řekl, že tabule platila do pondělka a že ji nestačili vyměnit. Že se omlouvá, že ale v případě rozporu mezi informační tabulí a automatem má vždycky pravdu automat. Lukáš odvětil, že pravdu máme my, když nechceme zaplatit větší sumu, než na kterou nás nalákali pod zem. Pokladník opáčil, že když nezaplatíme, automat nám nezvedne závoru. Můžeme ji sice při výjezdu přerazit, ale chytla by nás policie. A kdyby závoru zvedl on sám, bylo by to v rozporu s jeho povinností. Mužem ale vyplnit formulář a on naši stížnost postoupí výš. Když mu tedy zanecháme adresy... Lukáš si to promyslel, promítl si zbytek trasy domů, počet zbývajících dní a pak řekl Sumcovi: "Chce naše adresy. Přej jsi ho chtěl zfackovat a urážel s nor-skej národ, má to všechno natočený." "To je ale hajzlík," řekl Sumec. "Řekni mu, že jestli nás hned nepustí, udělám jim z parkusu čínskej dřevník."

"On nás pustí," řekl Lukáš, "ale musíme zaplatit šedesát noráků."

Tak se stalo, že nás v Oslu okradli o dvakrát patnáct norských korun a že v souboji obávaného podnikatele Sumce s prostým pokladníkem parkusu byl Sumec na hlavu poražen. Sám Sumec to doma později vysvětloval tak, že Norové jsou vskutku straš-ni protivníci. Nejspíš je to tím, že se s Nory odjakživa taky nikdo nemazlil, nejmní pak příroda, a dávná minulost Skandinávie může být interpretována i jako dějiny neutuchajících bojů o poslední tresku. Zaparkovali jsme jinde a chodili pak do noci tím tichým městem, vnikali do slavných budov a plavili se po zátokách, prolezli paluby Nansenovy lodi Fram a sáhli si na vikinské lodě i na balzové třísky Heyerdahlova voru Ra. Vrátili jsme se v prvním šeru.

Děti dál skákaly na trampolíně a nelidsky řvaly. Ruku v sádře měly už tři z nich a hopsalo jich o dvě miň. Řvaly však, jako by jich bylo víc. Pochopili jsme, že v tomhle kempu může usnout jen tvor vyčerpaný z putování divočinou, nikoli ten, kdo se vrací z Osla.

Před námi tábořil černoch s dvěma blondýnami. Ve stanu jim hrálo rádio, druhé hrálo v autě. Černoch podusával mezi autem a stanem. Sumec ho nevrle vyzval, ať toho nechá, protože kemp se staví kvůli spaní. Kvůli hraní že se staví kolotoč. Černoch se zazubil, přikývl a zařval: "Stereo!" Lucie pak Sumcovo přání přeložila do angličtiny, černoch zvažněl a nastartoval auto. Popojel o metr dál a řekl: "Oukej?"

Lucie mu poděkovala a šla raději hledat moře. Vydali jsme se za ní. Bylo půl hodiny před půlnocí.

Moře tam opravdu leželo: úzký jazyk Oslofjordu v borových lesích. Nevzdouvalo se, nic - jen se červenalo, napjaté, zdánlivě klidné, noc je tiše mýjela. Stáli jsme na žulové skále oblé jak bočník, fjord si šeptal s pískem pláže. Růžový západ trval už třetí hodinu, takže nebylo jisté, není-li to současně východ. Za fjordem se tměly nízké kopce s chundelatou siluetou lesů a byly poseté světýlky: možná tam bydlí elfové v domcích s mechovou střechou.

A nebyl den ani noc, teplo, ani zima, jen růžovo s přesolenou vůní sosy a jalovců. Po pěšinách nad vodou táhly party kluků, na ramenou obří rádia s něžnou cinkavou muzikou složenou dávno předtím, než někdo vynalezl techno i disko, ba možná dřív, než vynalezli parní stroj. Kolem nás zalézali milenci do křoví bez obav, že je někdo přepadne, a jinak tu všude chodili ti lidé ze Srí Lanky, vystupovali z aut vysoko ve skalách nad mořem a drandí-li nad útesy s kočárky, buď že bylo tak brzy, nebo že bylo tak pozdě. Všichni koukali na fialovou záplavu a pěkně spolu celí růžoví a fialoví rozmlouvali, světla v kopcích zářila. Jako v té koledě Spirituál kvintetu: Tichounce tam hráli, na zvonky tam zvonili, bimbam. Pouze ta jasná noc neplála nad Betlémem, nýbrž nad městem Oslo, a byla jen stínem noci.

A to radši ani nezdůrazňuji, že na pláži té neskutečné zátoky, přes den jistě plné lidí, stála řada úhledných, takřka voňavých záchodků k volnému použití, s rolí toaletního papíru, bez jediné čmáranice, bez jediných poškozených dveří. Kdo nevěří, ať tam běží: v krajině plné skal, jalovců a Asiátů, na dostřel od hlavního města norské země.

Seděli jsme na skalách a koukali do růžové záplavy. "Divnej svět," řekl Keny. "Tolik krásy, a najednou tumáš: ragnarók."

"V tom případě, vy ateistická sebranko a kamarádi," opáčila Lucie, "si zasloužíte informaci, že ani ragnarokem všechno nekončí. Bez konců nebylo by ani

začátků. Jen víru mít, vy mistři přízemního letu. Jednou budem dál."

A když se zdálo, že vše končí navždycky - když se to vlastně ani nezdálo, protože nebylo komu - když tedy lidé, obří, zvířata, bohové, stromy i nebeská tělesa byli mrtví, světy božské i člověčí byly ohněm spáleny a pohřbeny do mrtvých vod, počala se náhle vynořovat z moře láská pláň, ta, odkud bohové řídili kdysi běh světa. Byla zelená a čistá a sesli se na ní všichni, kdo přežili.

Přežil Odínův syn Vidar, silák s těžkou botou, jíž přišlápl vlkovi čelist, než mu roztrhl chřtán. A přežil Tórovův syn Magni, ten, co už ve třech letech jediný uzve-dl nohu mrtvého obra a zachránil tak život otci Tórovi. Přežili bratři těch dvou, Váli a Máli, oba s neposkvrněnou pověstí, neboť je nikdo neznal. A hlavně přežili ragnarók i dva lidé, Líf a Leiftrasi, schovaní v bůhvíjakém harampádí, nejspíš v ohnivzdorné bedně, kam nikudy neteklo, a nejspíš už v té bedně položili základ k novému lidskému rodu. Ti všichni si na Idské pláni postavili domy a po práci velebně hleděli na moře. Jen Líf a Leiftrasi hleděli teskně, protože kolem nich hnízдили jen bohové a nikdo normální. Samá velikost a žádná legrace. Samý lesk a žádné teplo. A tu náhle povídá Leiftrasi: Tak se mi všechno zdá, jestli támhle tím kvítím od toho lesa ne-kráčí náš hodnej Pánbůh Baldr a jeho bratr Hod. A opravdu, byli to oni, vždyť jaký by to byl svět bez dobra a laskavosti? A Baldr byl jediný laskavý bůh. A Hod svým neštěstím zmoudřel A jak je lidé vítali, vstalo z moře Slunce, zlatovlasá dcera toho spolknutého, ještě zářivější, ještě sladčeji zpívající. Pod novým sluncem vyrostl nový lidský rod, květy a háje, a z těch hájů a květů vyrostli elfové a lesní panny, zářící a voňaví, jenom uši měli do špičky. A všem bylo dobře. Tak dobře, že každou chvíli vykoukli z lesa do rozkvetlé pláně, plní strachu, že možná ještě někdo přijde.

Potom šli všichni spát, jen Lukáš seděl před stanem a pozoroval nebe. Červánky zmizely, noc byla stříbrná a světlá,

jako před svítáním. V té hodině stříbrné trávy přišla k Lukášovi liška. Měla prý šedivou srst, takže byla buď stará, nebo polární. "Co tu chceš?" oslovil ji.

"Něco k jídlu," řekla. "Rybu, kuře, něco z konzervy..."

"Jak ti říkají?" ptal se Lukáš. "Nevím. Jsem táborová liška," odvětila. "Jde to se mnou z kopce, už se nebojím lidí." Z umývárny vyšel černoch, liška zapištěla hrůzou a pak už ji Lukáš nikdy nespatřil.

Nikdy je hloupé slovo. Správně bych měl napsat: Nikdy toho léta.

BERGEN - Vpředu o tom městě nepíšu, protože se nám tam nic akčního nepříhodilo. Kromě setkám s ozřalými Čiňany v diplomatickém odění: bloumali na vrcholu hory Floyen mezi prodejními trolly a tvářili se úplně stejně. To však není zážitek, nýbrž nejvyšší pozoruhodnost.

Je-li Oslo největší a Trondheim nejtišší ze tří metropolí v historii Norska, je Bergen nejstarší a aspoň já si myslím, že je i nejkrásnější: nejvíc mu sluší strmé uličky ve svazích hory Floyen lemované bílými domky s červenou střechou a dlážděné modravými

kočičími hlavami. O dolní konec těch uliček se s ptačím křikem rozbíjí šedé moře, zatímco konec horní je zakončen racky a nebem. Po Bergenu můžete šmejdít celé dny a stejně všechno neuvidíte. Mají tam gigantické mořské akvárium, rybí trh, dvě lanovky na nejvyšší hory a spoustu muzeí od muzea Hanzy a námořní plavby až po muzeum lepry. Hlavně tam však mají Bryggen, staré hanzovní domy jak z pohádek od Andersena, celé dřevěné. V těch domcích je řada všelikých pranorských pasáží, krámů, hospod, průjezdů, schodišť a chlívků, všechno ze dřeva a potřené térem, takže vás dřív či později určitě napadne, co by to udělalo, kdyby tu někomu upadla sirka.

Obyvatelé Bergenu jsou tak tiší a nevtíraví, že když ve čtyři odpoledne zaparkujete v parkusu, který se zavírá v pět, nikdo vám to neřekne: máte to přece napsáno ve srozumitelné norštině na malé ceduličce u vrat.

OSLO - Co je v něm škoda minout: Dóm - Má barokní základy, novogotickou věž, dveře stloukli mezi dvěma válkami a přístavby taktak pamatují Stalinovu smrt. Uvnitř bují psychedelická směs moderny, protestantské přísnosti a zdivočelých připomínek baroka. Stropní freska je z časů našeho socialistického realismu. Oltář, kazatelna, křtitelnice a varhany, největší v Norsku, jsou barokní. Chybí jen, aby se zpoza závěsu vynořil Salvadore Dali, máchl paletou a vznesl se k rokokovému kúru. Radnice - Je obložená rudými cihlami v duchu severské tradice cihel pálených. Současně má za základní tvůrčí prvek hranol, aby

si přišli na své i nepřátelé tradic. Sídlištní Čech mi neuvěří, ale krása škatulí takto složených opravdu povznáší ducha, zvláště je-li doplněna kruhovou arénou náměstí červeně dlážděného: Sláva geometrii! Menší ze dvou hranatých věží je zpestřena zvonkohrou, kubistickým orlojem a dalšími hodinami obrácenými k moři - prý jsou největší v Evropě. Na radničním nádvoří po bílém schodišti skotačí zelená voda, všude sochy dívek, bojovníků a zvířat v barvě bílé, černé i zlaté. Z ambítů jak z lesních stínů vykukují norské pohádky, reliéfy barevné jak kytka: tři víly, troll, Karkulka, princ jede do boje a všude zvířata, zajáci, sobi, medvěd a vlci, vesele panáčkují, zoufale pádí a vzájemně se požírají, většinou krutě. Třeba už to spanilý čtenářky nebaví, ale kdyby tam přece jen jely, ať se vetrou i do haly radnice: po celé stěně je tam vymalován lidský život, narození, dětství, mládí, školy, okouzlení, láska, svatba, práce, smrt, dokonce i modří duchové padlých se tam modře setkávají s dosud živými. V téže hale prodávají suvenýry, také reprodukce Výkřiku Edwarda Muncha: to je ten obraz se zoufalou postavičkou, jak se šílená hrůzou drží za hlavu. Tady si ji můžete koupit i jako nafukovacího panáka v životní velikosti. Jste-li neplavec, můžete se toho chytit a plavat s tím v moři.

Pod radnicí u vody je kašna s reliéfy zvířat. Požírají se tak opravdově, že z některých lezou i střeva. O kus dál pak stojí sošní panáci všech řemesel a stavů, jež stavěly radnice a možná celé Oslo a celé nové Norsko, tesář, zedník, inženýr, rybář... Noro ve nezažili socialistický realismus, a tak se jim ty sochy nejspíš líbí. Jsou to ostatně jejich sochy, ne naše.

Frognerův park - Dán Gustav Vigeland tu v secesních časech vytesal i odlil z bronzu a železa sochy mužů, žen, dětí a bájných potvor s rybím ocasem, celé stovky. Za třicet let tak změnil městský park v michelangelovskou orgii lidské i nelidské hmoty. Sochy vyprávějí o lásce, přátelství, žárlivosti a vzteku, o ponížení a nafoukanosti, o zrození a smrti. Nám se nejvíc líbil komiks o lidském životě: tvořilo ho osmapadesát bronzových postav a byl ho plný most. Nebo labyrint s kamennými dětmi: veselými, vzteklými, sexuálně si začínajícími. Jinde zas matka dělá dětem koně, zkřížené copy svírá rty a děti, rajtující na poctivém germánském zadku nahé rodičky, drží konce copů jako uzdu. A stařec tam chová svou vyvolenou, umírající stařenku s povislými prsy - v tváři těch dvou je bolest a láska tak nevýslovná, až vás napadne, že zachytit takové věci do kamene a vystavit všem na odiv je jednak geniální, jednak poměrně dost sprosté. Na konci zahrady je monolit se stojednadvaceti reliéfy: ženy a mužové se na něm vznášejí vzduchem padající nejspíš do pekel. Když tu tlačenci víncích těl spatřila Lucie, zatoužila se přestěhovat do Osla, aby mohla k monolitu chodit jednou týdně: pak by možná pochopila, proč pád člověka je současně vznášením a naopak. Keny jí však vysvětlil, že chce-li se i nadále vznášet žitím, jaké si zvolila, musí teď padat domů. Bygdty. Dostanete se tam lodí městské dopravy. Na tom kousku země vyvrcholila vašeň Severanů pro muzea, skanzeny a trosky všeho druhu. Je jich tam natřískáno od národopisu po Vikingy a také tam mají královský hřebčinec. V šeru muzea Kon-Tiki odpočívají slavná pravidla Thora Heyerdahla, balzový vor Kon-Tiki a rákosový vor Ra II. V muzeu zaujme tma, umělé rybičky na drátku pod opravdovým vorem, pádla, plachty, bůžci, bubny a sladká tichonořská hudba. V Nansenově Framu naopak zní hrůzné skřeky: čím hlouběji šplháte do podpalubí lodi, tím jsou hrůznější. Zněly jako nářek polárníka, jemuž upadávají zmrzlé prsty. Nebo jako křik muže trhaného ledním medvědem. Nebo jako řev ledního medvěda. Zřizenci odmítli prozradit, co to je. Až staříček vrátný nám vysvětlil, že jde o nahrávku nářku lodních prken drcených ledem, aby návštěvník pocítil tíseň dávných polárníků. Nansen přece odvážně nechal svůj Fram zamrznout v ledových krách, aby ho dopravily k pólu.

19. DOMŮ.

Cesta z Osla na jih příliš skandinávsky nevypadá. Z jihu na sever se po ní řítí zoufalci z Evropy, Afriky i Asie s manželkami, kufry, dětmi a roztodivnými vrtochy té které civilizace. U čerpadla stáli chlapi balkánského vzezření ve zvalených božihodových šatech. Bosá bosorka v sukni až na zem s řevem zaháněla šest dětí do ojetiny s norskou

poznávací značkou. Lída později tvrdila, že za tím čerpadlem páchly záchody víc než v Čechách před sametovou revolucí. Vítr hnal papíry od silnice k lesu. "Tady to už Norové vzdali," děl rasista Sumec. "Nechce se jim po jinejch uklízet. Všimli jste si, že u těch domků, kde měli ve Švédsku psáno MED a RUM, tady mají MED a ROMT "To znamená, že pronajmou pokoje," řekla Lucie. "Met jako německy mítn, chápeš? Róm jako anglicky rum." "Hloupost," uchechtl se Sumec. "Nejsem žádný jazykovej expert, ale jsem si skoro jistý, že MED ROM znamená Pozor na Cikány."

"A co by podle tebe bylo MED RUMT vyjel Lukáš. Sumec na něj soucitně pohlédl. "Nezažil jsi švédskou sobotu?" AURORA OF HELSINGBORG houkla a začala obracet. A všechno, co jsme ještě před pár vteřinami měli před sebou, bylo najednou vzadu, břehy Švédska a město Helsingborg, o nic míň tajemné, než když jsme přijížděli.

"Celníci nás vynechali," řekl jsem. "Chytají jen gastarbajtry, co jedou tam."

"Nebo si nás pamatují," řekl Lukáš. "Bojí se, zeje zásypem gumovkama."

Jen dořekl, otevřela Aurora tlamu v Dánsku. Vyjeli jsme na pevninu. Napadlo nás, že jsme skoro doma.

Před trajektem v Gedseru se Lída rozpovídala: "Nejvíc se těším na děti. Jak budou z Turecka vopálený, ne jako my.

Sejdeme se u nás na terase, opečení klobásy, budem si vyprávět. Chvilí děti, chvilí my. O Norsku i o Turecku. Já se snad nedočkám. Možná už je Janička doma. Ježíšku, Janička!" Poslední větu Lída vypískla. Roztřeseným prstem ukázala před sebe. Ale nikdo tam nebyl. Jen fronta aut před trajektem.

"Chceš prášek?" zavrčel Sumec. Lída pokrčila rameny. Viděla prý vpředu dívku podobnou Janičce. "Zbytnělé mateřství," řekl soucitně Keny. "Halucinace z citový podvýživy."

"Než chlap v poušti umře žízni," řekl jsem, "zjeví se mu někdy rybník. V tom rybníce plave sud piva."

V tu chvíli se vztyčil Lukáš a přes střechy aut zavolal: "Co tady děláš, ty vole?"

"No co," houkl tam kdosi. "Jedu domů, ne?" Přiblížila se rozedraná dvojice s obřími bágly. "Ahoj," řekli. Byli to Pavlík s Janičkou.

Údajně nám chtěli dopřát ničím nerušenou dovolenou. Skromně dodali, že sobě rovněž. Jejich drobná lež o Turecku je prý trochu mrzela, ale už nemrzí, když vidí naše zdravé, větrem ošlehané tváře. Připočtou-li pak k těm tvářím náš zcela nový, smělý, až téměř sokolí pohled, jímž nás obdařila severská divočina, vidí, že se zachovali správně. "Kdybyste jeli s náma," namítl Keny, "viděli byste víc. Dostali byste se skoro až k Nordkappu." "My byli na Nordkappu," řekl Pavlík.

"A my viděli ze silnice Galdhøpiggen," hádavě vyjela Lída.

Janička se zdvořile usmála. "My na něj vylezli," řekla.

"A my," zdrtil jsem je, "sjeli na raftu Sjou. Do Heidalu."

"My za Heidal," řekl Pavlík. "S norskýma vodákama. Seznámili jsme se s nima v Hardangerviddē."

I dánský břeh se vzdaloval, domky a pruh pevniny byly menší a menší. Rackové nás provázeli. Jako vzpomínky.

"Nešve tě," řekl jsem Lukášovi, "žes jel s náma?" "Proč?" řekl Lukáš. "Celkem ujdete." Měl jsem chuť to honem všem říct: Lucii a Kenymu, Lide, Sumcovi. Celkem ujdeme, i Lukáš to říká! Ale neřekl jsem jim nic. Pili pivo kus od nás a Keny pokřikoval, že právě viděl, jak se zvolna potopilo Dánsko. Sumec mi hodil plechovku. Vál vítr od severu. Ještě v něm voněla nordická tráva. Zelené řeky, břízy, mech. Led z hor. Loď nás unášela od toho všeho pryč. Tam, kam patříme, kde nás mají taky rádi. Trollové a dávní bozi zůstali daleko za čarou obzoru.